

PAS, Angel del (O.F.M.)

Enchiridion divinae scolasticae[ue]
thaeologiae... / ab Admodum Reuerendo
Pat. Frat. Angelo Delpas... Ordinis S.
Fran... aeditum. -- Genuae : [S.n.],
1582

[7], 106, [2] p., @4, A-P4, O2 ; 4°

Marca de imp. en port. -- Apostillas
marginales

1. Teología dogmática 2. Teologia
dogmatikoa I. Título

R-6469 H. muy guillotizadas en su parte
lateral. -- Enc. piel con broches. --
Ex-libris ms. en port.: "Es dela
Libreria del Comento de S[an]ta Maria
de Burzeña". -- Encuadernado con:
Aduertencias de Fray Francisco de
Sosa... cerca de la nueva Constitucion
de Nuestro Sanctissimo Padre Clemente
Papa VIII... -- En Salamanca : En Casa
de Iuan Fernandez 1596 -- Conciliorum
omnium orthodoxorum, generalium,
nationalium, et prouincialium... index,
chronographia, seu epitome... / per
Franciscum Padillam... -- Madritij :
Exeudebat Fra[n]ciscus Sanctius, 1587

2-6469

ENCHIRIDION

DIVINAE SCOLASTICAEQ;

THEOLOGIAE, IN DVAS

PARTES DISTRIBUTVM,

SPECVLATIVAM ET PRACTICAM

Ab admodum Reuerendo Pat. Frat. Angelo Delpas

Provinciali reformatorum Tarracoenfis Pro.

Ordinis S. Fran. reg. obser. æditum

Ad Deum. Op. Max. Fontem bonorum omnium perennem directum.

SUB PRÆSIDIO ET FAVORE ILLVSTRIS

ac Reuerendis D. D. Ferd. Medices S. Ro. Eccl. Diac. Card. Tit. S. Mariae Nauicellæ

ac totius ordinis S. Franc. Regul. obseruantie protectoris dignissimi.

Obtinetur a Reuerendo P. Fr. Angelo Delpas
Provinciali reformatorum Tarracoenfis Pro.

De licentia superiorum, tam inquisitionis quam ordinis.

GENUAE. M.D.LXXII.

D

OT.

M.

ET ILLUSTRISS. AC REVERENDI

DO. D. FERDIN. MED. S. RO. ECCL. DIAC. CARD.

Ti. S. Marię Nauicel. et Totius ord. min. reg. obser. protect. dignif.

Anticipiens satisfacere ab Optimo terque Maxi-
mo Deo acceptis, nihil in presentia mihi occurrit
modius, quam in epilogum dispersa sacra dogma-
ta, redigere, ut qui breui vita arcemur, in breui
uina sapientię, ac totius Theologię, quę expetit u-

notitiã comparare valeamus perlecto, ac penetrato isto enchiridio
quod (Platonis hoc amēto) deo auctori omniū velut meliores prin-
tias frugū dicare, ac patrocino vest. Illustriss. Do. cōmittere stat.
Ut uno gratias repe. ā altissimō pro tātis acceptis beneficijs, alte-
debitā seruitutē supremo ordinis nostri protect. ac inclito domi-
exoluā. Hoc igitur quęso omnipotentissime accipe opus, illud, a
auctore foueas sēper in gloriā tuā. Tu q. Illustriss. Princeps, quo-
dinē nostrū, eiusdē q. splendore affectas, diligis, et deffendis, pio
oīa ecclesiastica monumēta fouere soles, obsecro in Christi viscera
hoc minimū donū quātitate, sed maxmū qualitate velis amp-
cti. Nō tanto principe fauū. et digne accipi, diligentius perlegi
curius q. diuulgari, quāto minus oblatrari spero. Et si forte (ut
alios quā diu in opus comētaria tardant diuulgari) oblatrat
susurro insurgat, Penis alarū altissimi protectus, sagittas p-
uulorū plagas eorum repucabo, sub tam pio patre, protectore eg-
gio, ac principe illustriss. constitutus, cui optimā, et oēm expeto
licitatem, et me semper in seruum minimum habeat precor.

Genę 9. Nouembr. M.D.LXXXI.

Vest. Do. Illustriss.

Serruus ac subditus

Frater Angelus De

TOTIVS OPERIS PARTITIO

Pars Prima de speculativa Thæologia.

Primus liber de diuina natura

Secundus liber de omni creata natura.

*Tertius liber de chrō increatam & creatam naturam in una hy
postasi uerbi possidente.*

Secunda pars. De Morali & practica Thæologia,

*Primus Liber de omni virtute in genere, omni homini ab exordia
necessaria.*

*Secundus liber de omni virtute in specie fideli ac credenti necessa-
ria semper.*

Tertius Liber de omni christiana perfectione ac sacramentis Eccl.

Prefatio communis.

Librorum summam prefatio continet, & epilogus.

Prefationes librorum.

Singulorum librorum summam continent singule prefationes

Prefationes capitum.

*Summam capitū indicant prefationes, seu aduersiones singulorū
Annotationes.*

*Materias tactas, & diffusissime commentatas indicant margi-
nalia notamenta.*

Iacula scripturæ.

*Animū excitant iacula scripturæ ut ad tractanda spiritus eueēt
Quæ omnia sequens indicabit index*

10

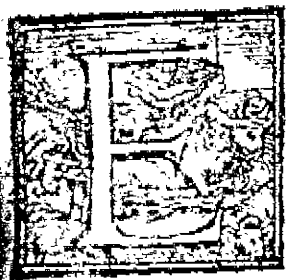
E nnarratio adlectorem pa.1	Secunda pars Theologiae, quæ moralis inscribitur in tres libros partita.
Præfatio in primam sectionē ope- ris pa.4.	
Præfatio in prohemium operis.pa.5	Liber primus de habitibus virtutū in genere
Prohemium seu textualis præfatio ad totum opus. pa.7.	Ennarratio ad lectorem in totam se- ctionem pa.33
Ad primum lib.præfatio pag.8	Præfatio in primum librum pa.35
Primus liber de Deo p.9.	Caput primum li p. de pass.ombus p.37.
Cap.1.lib.1.de esse dei p.9	Cap.2 p.li de habitibus p.g.40.
Cap.2.li.P.de trinitate dei. pag.11	Cap.3.p.lib de habitu studioso,vir- tute inquam. pa.41.
Præfatio ad secundum lib. p.13	Cap.4.pri.li.de vitiis pa.43
Lib.2.de prima rerum fabrica.pa.24	Cap.5.p.lib.de legibus pa.46.
Cap Prim.1.2.de creatio , in gene- re. pag.14	Cap.6.p.lib.de gratia pa.49
Cap.2.de spiritali angelica natu-- ra. pag.15	Sect.secundæ Moral.The- ologiae lib.secundus
Cap.3.de corporca natura p.18	De hominis fidelis optimo splendo- re & unico exoptando in vita præsenti statu. pa.53.
Cap.4 lib.2.denatura utroque coltā te. p.19	Ad lectorem præfatiuncula, ibi -
Cap.5.1.2 de primi hominis natu-- ra p.21.	
Præfatio in tertium lib. pa.23.	
Lib.tertius de ineffabili incarnatio- nis mysterio p.25	Cap.1.2.li.de fide. p.54
Cap.1.lib.3.de cōditione assumptæ. nature p.25	Cap.2 2 lib.de spe. p.57
Cap.2.li.3 de matre Christi p.28	Cap.3.2.lib.de Charitate pa.58
Cap.3.li.3.de actis christi ab anno 30.usque ad vitæ cursum. p.30	Cap.4.2 li.de prudentia pa.61
	Cap.5.2.lib.de iustitia pa.63.
	Cap.6.2 li.De fortitudine pa.68
	Cap.7.2.lib.de temperantia.pa.71

Cap. 8. 2. lib. de virtute medium to & exercitio & delectabili ac tu.	pa. 79	Cap. 3. 3. lib. de cōfirmatione. p. 86.	
Cap. 9. 2. lib. de statu & perfectio- ne virtutum	pag. 76	Cap. 4. 3. li. de Admirabili sacramē- to Eucharistiæ	pa. 88.
Liber tertius secundæ sectionis de sacramentis & eorum dem perfectissimo fine ac Christiana felicitàte		Cap. 5. 3. lib. de pœnitētia	pa. 93.
Ad lectorem præfatio	pa. 79	Cap. 6. li. 3. De extrema vactione	pag. 96
Cap. 1. 3. lib. de sacramentis in gene- re	pa. 80.	Cap. 7. 3. lib. de ordine.	p. 97
Cap. 2. 3. lib. de baptismo	p. 82	Cap. 8. 3. lib. de matrimonio	p. 99.
		Cap. 9. 3. lib. de Comuni resurre- ctione,	p. 101.
		Cap. 10. 3. li. de iudicio	pa. 103.
		Cap. 11. 3. li. de damnatorum supli- tio & beatorum gloria	p. 104.
		Hortatio ad omnes	pa. 105.

F I N I S

AD LECTOREM ENARRATIO

ac totius operis summa, & intentum.

TENIM passer inuenit sibi domum, & tur-
tur nidum, grandis vero, & regia aquila Io-
nis olimpi vlnam affectat vnice: Tam vt ad
princ piū vnde fluxerat, velut ad maria aque,
redeat: tū vt inditum multiplicem appetitū,
velut ceruus in vberissimo perenni; fonte di-
uino recreet atq; satiet. Cui opē ferre cupientes theologici
candidati, & diuinę sapientię professores, Dei optimi maximi
in mensa inenarrabiliq; pensata natura; omni qua possunt ver-
borum proprietate, grauitate sententiarum, oratione fecun-
da, & subtili narratione, atque lectione diuturna, in deū om-
nium finem, diligentem scientiam theologicam, eidem trade-
re omni diligentia curarunt. Quorum laudare studia atq; ope-
ra, satis hercle non possumus. tum quod vita eterna digni (at
testante oraculo) qui me elucidant vitam æternam habebūt:
tum q, ad iustitiā multos, & nos erudire curarunt. Ac propte-
rea quasi stelle lucentes in perpetuas æternitates splendēt: vnde,
& Ecclesia aurora illustratur continuo; doctores sacri Sena-
tus, fecundātur; principes Christiani regiminis, instruuntur;
fidelisq; populus, stabilitur, in medijs fluctibus, hereticorum tē-
pestatibus, & tenebris potestatum; vt merito lux mundi, pa-
ter Ecclesię doctor gentium, & populi ductor dicatur quilibet,
nam noctua mens attingere nequit, semota nubecula tegente
proponuntur cognoscendas: & quę nisi fidei speculo nequeūt
scrutari, suadentur ratione; & probabili argumento formatur
ab eisdem: ita vt dicat fidelis (testāte Isaia) glutino bonum est
quoniā confortauit eū clavis doctrine, vt non moueretur sicut
nec templi lamina hærentia clauo. Quid n. aliud sunt sacri
doctores quam clauī in altum de fixi? vnde totius Ecclesię orna-
tus dependet, & firmatur? Eoq; nunquā a parietibus tollen-
di, vt impleatur promissum, & porte inferi nō preualebunt ad
versus eā: Nam nec magus aut Nero, vinēte Petro, & Paulo
aliquid in ecclesia potuerunt; sed ēte Clemēte ac Cleto nihil, no-
cuit Galbē Scuitia aut Domatiani. nec Deo cletiani crudeli-
tas, Caio salone regente ecclesiā Christi, disperdere valuit.

*Homoin se
Deo quiesce*

*Studium de
gens theol
dorum.*

*Enchomius
theologorum*

*Doctores
per durabi
in ecclesia*

A Quid

Quid q̄so? Arrius preualuit, Alexādro, & Atthanasio successo-
 re, Alexandriæ præsidentibus? Quid Iulianus apostata Ce-
 saree nocuit, Basilio magno doctore? Manicheus periit,
 Euthichius & Sabellius: Hieronimo, Augustino, Ambrosio, &
 Gregorio magno, gladio verbi dei præliantibus. Alexandro
 Alensi, Alberto magno, & angelicis eorundem discipulis,
 Thoma inquam & Bonaventura docentibus, scisma Græcorū
 cessauit. Deniq; fortissimis doctoribus, in lectuli Salomonis cu-
 stodiā deputatis, per arma iustitiæ & doctrinæ a dextris & a si-
 nistris certantibus, vndiq; pellitur heresis, peccatorum fugan-
 tur tenebre, viuificantur repidi, & in dies status ecclesiæ
 illustrior redditur; nec minus ipsi illustriores, radiāte in eos lu-
 minis claritate. Quinimio beati, deferentes lucernam accēsā
 expectantes dominum, quando reuertatur à nuptijs; & inte-
 rim vigilantes, quomodo credita ac de mandata valeant com-
 municare egentibus, & non panis, sed verbi Dei patientibus
 famem, Quā sicut hirundinum pullus clamore, gemitu inen-
 narrabili, spiritus sibi tolli omnino expostulat dicens: Abba Pa-
 ter. Hūc. n. vocari, & dari sufficit. Adquē accessum habemus,
 per gratiam, ducimur per ecclesiæ principes, & dirigimur per
 sacros doctores. Quibus ego, quas posū gratias refero, & illo-
 rum studium semper laudo, etiā statui imitari, altissimo con-
 cedente. vt saltem nūmum, si fieri posset, in ædificium templi
 offerre domino vero, & talentum creditum, non restitui si-
 ne nouo profectu. Hęc me igitur cogitante, ab annis octode-
 cim compluti auditor existens, tantorum doctorum ac patrum
 veritates solidas, coaceruare in vnū statui. Quibus postmodū
 theologiæ factus professor, nouas semper adijeci, intēdens ani-
 mo quandoq; prodesse tyronibus, si sapientioribus videretur,
 vnde postmodum, ad secundum theologiæ cursum deuentus,
 suusq; ad doctissimis viris, & a discipulis sepæ rogatus, theolo-
 gia placita, & axiomata prima in textum redegei adhibitis co-
 mentarijs. Quæ & si multo iam extent tempore, quum mi-
 hi indigna conspectu publico & communi iudicio viderentur,
 alijsq; grauioribus occuparet curis, in publicum hætenus non
 prodire: Nec forsitan vnquā typis mandassem, tanto beneficio
 indignum me iudicans, nisi providente Deo, casu Romam in-
 clitam aduentans, quorundam præces me ad id cogissent. Qui-
 bus

doctores ecc-
 siæ illu-
 ant illu-
 antur.

uflria ex
 sis typis
 debetur,
 omnia al-
 na.

bus vtilitatem instituti nostri iam experta & diligenter considerata, summa bonitate Dei fretus, & lectorum omnium benignitate confisus decreui assentiri, & in animi meritum communi vtilitati exponere Theologicum Enchiridiō. Quod i duas sectiones partinaus. Prima speculabilia, Secunda moralia theologica continet. Illa quidem, rerum omnium contemplatur naturas. Hæc quæ cunctorum accomodantur moribus, & præcis tractat. sicq; prior, de naturali, seu speculatiua: posterior pars, de morali seu practica Theologia, inscribi potest. At quū hominum mores, sicut & naturę rerum, ad tria genera reducuntur, ita & vtraq; partitio operis, tribus conflatur libris. Naturarum enim, prima increata, origo fonsq; cæterarum perennis, cōsideratur: secunda creata, & tertia creato & increato in vna hyposthafi, absq; naturarū mixtione cōstante. Increatæ vero cōsideratio, primo comparatur libro. vbi quæ essentiæ, vno capite; dein, quæ vnitati, & trinitati eiusdē cōueniant altero capite proponuntur. Sicq; primus liber (in opus totum præmissa textuali præfatione) duobus clauditur textibus, ordine seruatō naturæ; Quæ mentitas rei, eiusdē numerum aliquo semper præcedat. Secūdo libro, creatæ naturæ absoluitur speculatio, quinque propositis textibus. Nā primò, in genere creata dantur omnia, deinde in specie. Quorū aliqua spiritualia, alia corporea, alia contēplantur vtroq; constantia. Atq; hæc, vel in se, vel in primo parente, & librum secundum capitibus quinque abfoluimus. Primum, de creatione & creatis in genere, Secundum, de spiritali angelicaq; natura, Tertium de corporea, cœlesti, & elementari, cum contentis in ipsis excepto homine.

De quo in genere, Quartum sicut & quintum de primo parente Adam differet. Tandē sectioni primæ, speculatiuæq; theologiæ finis imponitur, tradita speculatione de Christo, increatā & creatā naturā, in vna verbi persona hypostatice retinēte. Propterea in illius cōsideratione primo de natura ipsa humana assumpta, Secundo eiusdē matre, & gestis Christi sub ipsius cura existentis, & tertio de actis Christi in ætate virili in salutem omnū & ornatū ecclesiæ sanctæ agitur per capita tria. Totidem moralis Theologia amplectitur libros. Nām morū quidam omnes, quidam fideles, & alij tantum christianos semper comprehenderunt. Bonum prosequi, malumq; vitare natu

*cōmunis
vtilitas quæ
ritur.*

*Diuisio op
ris in duas
sectiones.*

*Prima spe
latiua.*

*2 moralis
tur theolo
gia.*

*Tres sunt
rum natu
& tres ho
nium mor
Prima se
nis mā &
bri tres.*

*Primi lib
mā Deus
us & trin
2. cap.*

*2. lib. mā
tiplicij nā
ta. 5. cap*

*3. lib. m.
Christina
ra, matre
opere 3. c*

*2. section
partitio
bros tres.*

1. lib. m^a de
passion. habi-
tu, virtute ac
vicio lege &
gratia. est.

2. lib. m^a, est
de virtute in
specie, & sequē-
tibus illam.

3. lib. m^a de
acta. inge-
re & spe-
cie ac fine co-
mūde, & no-
ro beatitudi-
ninquam.

ra est insitum omni homini, eoq; primo in lib. de passione & habitu, quibus tradatur vel mouetur affectus ab bonum, duobus capitibus tractatur & consequenter duobus alijs de virtute & opposito vicio differritur vt illius opere bonū prosequatur, huius vero scientia caueatur homo à malo. Verum vt in bono valeat confirmari, lex statuta huomini, & gratia vt operum finis proposita, qua fieri potest dexteritate, duobus vltimis textibus denudantur. Quibus & si fidelis illustretur ornetur oportet, etiam virtutibus in specie, theologicis, moralibus, secundo statuum gradusq; perfectionem quam intendit consequi noscat; propterea secundus exponitur liber, per capita septem, de virtutibus septem differens, & octauo de earundem adiumento, & gesta, prophetia, vita contemplatiua, actiuaq; & raptu. Demūq; nono cap. virtutum perfectissimus status quibus fidelibus competat declaratur. Deniq; quid veris fidelibus, nobisq; christianis superaddatur, vltimo discutitur libro quo, tum, scripta in genere specieq; tum, eorundemq; & hominum omniū finis vltimus statuitur, illa capitibus octo, hæc tribus explicantur homini christiano, o vtinam & ipse illustrari omnibus habitibus bonis studeat, aut finem optatum consequatur in fine, Amen.

PRAEFATIO IN PRIMAM OPERIS SECTIONEM Ad Lectorem.

1. otius prim.
tionis pro
situm.

2. quid in pri-
o libro.

3. quid in 2. lib.

4. quid in 3. lib.

OMnium rerum speculanda natura, hac prima operis sectione, proponitur curioso lectori; vt à natura sciendi insitum desiderium, quodammodo quietum experiens, appetitū rationem sequens sectione secunda moraliq; theologiae fataget exornare. Omnis namq; natura vel ad increatam, vel ad creatam, vel ad vtraq; cōstantem reducitur. Primo libro natura ipsa diuina per se à se & ex se existens increata, in vna essentia, & in tribus subsistens personis explicatur. Secundo creata natura spiritalis siue corporea, simplex, siue mixta, perfecta vel imperfecta contemplatur, creationis seruato debito ordine. Tercio deniq; libro Christus humani generis autor, & consumator, proponitur. Qui naturam increatā secum à principio virtutis suæ, ab æterno possidens, creatam naturam, non

est dedignatus assumere, ut omnem in illa naturā, illustraret, totum hominem saluum faceret, comederet fructum pomorū suorū myrram & aromata metens, totumq; candidum rubicundum & desiderabilem, se præbens inter lilia lilium pasceret, decantante virginum Choro, gloriosè magnificatus est, equū & ascensorem deiecit, decē millibus superatis & ultra, quibus adiungere quæso verbis & factis eadem concinans.

PRAEFATIVNCULA IN PROHAEMIUM. Ad Lectorem.

Nomen Dei sibi reuelari postulabat antiquitas, ut in illius lumine, superexcedens lumen attingeret, caligine oculorum pulsa, eiusdem radio illustrata. Hoc namq; est homini proprium sitire scientiam, propterea theologiae scientiam, proponere cupiens sapientiae studioso, à nomine optato cepit præfationem. Vnde quæ Deo finiq; nostro appropriantur, & quæ ad consequendum eundem requirantur, colliguntur summa totius operis explicata. In cuius prima parte Deus & illius duplex opus externum creatio rerum, & earundem mirabilis reparatio proponitur. In secunda in Deum accommodata media, gentili, iudæo & Christiano exponuntur quibus utinam adhæreas lector, ut fine optimo consequto sapiens videaris, & sis. Quia vani sunt sensus hominis in quibus non subest scientia Dei, præterquem non est alius, delectans & quietans omnia solus.

Nomen est
cur optatū

Nomen in re
dirigit cogitationem.

Nomen theologiae quid
importet.

Theologus
utraq; theologia per
tus vere sapiens est.

Prou. 14.

6. Sap. 13.

ps. 72. c.

Deus solus

quies nostra

1. Par. 17

e.

Deus. 32.

7

IN PRAEFATIONEM IN ENCHIRIDION DIVINAE SAPIENTIAE SCHOLASTICAE Q; DOCTRINAE.

ANIMADVERSIO.

E Numerantur tria hoc in capite, primo quomodo hominis nobilitate et necessitate p̄
fata reuelari debuerit scientia theologia, quae de Deo nobis necessaria tractaret.
Secundo ut ad illam discendam incitemur, subiectum, finis, enchomium, dignitas & pro
prietas eiusdem theologiae obijciuntur contemplanda, tertio de modo & fine theolo
giam comparandi agitur.

Ad Lectorem. Pro. 1.

Sapientia foris praedicat, & in plateis dat vocem suam, si quis est paru
ulus & ignorans veniat, ad Deum sapientiae fontem.

TEXTVS.

Vaniis multa possit mortalis 2. Ad ea tamen,
quæ immortalia, sēpiterna simplicissima, atq;
perfectissima sunt, non valet peruenire suffi
cienter. Tūm quod diuinum esse participēt,
tūm quod à sensibus aliena sint. Quod cernēs
ab alto, totius naturæ parens, vorisq; animi no

*De nobilitate
te hominis
ecl. 4 3. d.*

stris cupiens satisfacere; præter illas, quas imbecillitas intel
lectus humani facultates, ac scientias adinuenit, aliam (iuxta
Baruch) sententiam reuelauit, & tradidit sanctis eius, qua ve
rum Deum cognoscere, amare, & eundem cum bonis omnibus,
omnis humana posteritas valeret assequi. 3. Hanc sapientes

Baruch. 3. d.

omnes, meritò theologiam inscripserunt. Nam Deum vnum
& trinum, & quæ illi propria sunt, & appropriata declarat.

*De scitis the
ologicis.*

2. lib.

3. lib.

Summā eiusdem, in creādo potentiā tam super cēlestia, quàm
subcēlestia manifestat. Incredibilem in creaturas omnes, vni
uersum præsertim genus humanū amorem proponit. Quo at
tractus, hanc luteam, de limoq; terræ plasmata naturam, in
verbi vnitare assumpsit, assumptamq; ætumnosa vita, lamenta
bili morte, sanguine fluente, medicamine salubri sanauit, & in

2. 5. librorū

statum

De subiecto
Theologica
De fine The
ologia.
De enchomio
Theologie.
De assumpto
scientie nre.
De subalter
natione The
ologie.
De dignitate
Theologie.
De comparat
ia Theolog.

statum meliorem restituit restitutamque in æternam coronat.
4. Hinc subiectum eius Deum esse colliges. 5. Practicam
potius quam speculatiuam cognosces. 6. Dignam sapientiæ
enchomio iudicabis. 7. Etiam & scientiæ, non tamen abso
lutè, nec primò. 8. Alterã vero subalternam, nunquam aut
difficile concedes. Hæc tamen opportunius in sequentibus
contemplabimur. 9. Sufficiat nunc dignitatem theologiæ
aduertisse, & ad quem nos dirigat finem aperuisse. Ut ani
mus sciendi cupidus excitetur, inquirat, totoq; ex animo dis
cat, vtilia, & necessaria ad diuinam theologiam vitamq; bea
tam consequendam.

Ad Lectorem. Sap. 7. C.

*Omniū artifex docuit me lumen sapientiæ, est enim in illa spiritus intelligentiæ, san
ctus, vnicus, multiplex, candor lucis æternæ, & speculum sine macula.*

IN PRIMVM LIBRVM AD LECTOREM Præfatiuncula.

Deus ubiq;
magnus &
laudandus
ubiq;.
Psal. 121. d
Abach. 3. d
Ier. 19. d
Dei nã, admi
rat & inflat
nat deificas.
ap. 8. c. 1. sa.
30. b.
1. sa. 1. b.
o. 6. c.
ant. 2. c.
o. 1. d

Magnus dominus, in sua naturali incomprehensibiliq; essen
tia; & verè laudabilis, in admirandis internis & externis
operibus; non modo in ciuitate Dei cœlesti Hierusalem, ab
illius ciuib; sed & in monte & sancta matre ecclesia militan
te, ab omnibus quæcumque naturæ fragilitas patitur est semper
laudandus; quæ ut præstes amantissime lector, ordine serua
to naturæ. Primo quæ Dei cōcernunt essentiam, & naturam
perfectissimam. Secundo quæ Dei consequuntur naturam &
productionem proponuntur huius libri capitibus duobus: ut
illo mirari incipiens, hoc ad Deum traharis, & utroq; Deifi
ceris, quasi ferrum in ignem æternū transformeris diuinitus.

2

LIB. PRIMVS DE DEO.
IN CAPVT PRIMVM DE NATVRA
Dei, & eiusdem perfectissimo, esse.

ANIMADVERSI O.

Dei Optimi maximi intelligentia contemplatur primo; post, eiusdem consideratur uoluntas in hoc capite. Deum namq; esse intelligimus omnes. Id quod varijs tropis & nominibus, illo praesertim celebrato, Ichoua, declarare et elaborarunt prisce; nō tamen ad veram illius deuenere cognitionem; quam de se ipso Deus idem sortitur se, & sua omnia cōprehendendo solus. Hoc nihilominus posteris beneficium contulerunt antiqui, ut immensam Dei cognitionem varijs explicarent nominibus. Secundo quae ad voluntatem eiusdem spectant traduntur, quomodo se & alia velit. Ex quibus multa Deo conuenire nostri probant theologi.

Ad Lectorem. Gen. 7.

Ego sum dominus Deus tuus omnipotens ambula coram me sed esto perfectus, Et ponam foedus meum gratiae inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

TEXTVS.

Quamuis Deum esse oraculis prophetarum, naturali lumine, & supernaturali, orthodoxa fide, ac omnium sapientum consensu edoceamur. 2. Ac per se notum apprehensis terminis à quibusdam affirmetur, 3. Quid tamen ipse sit ignoramus. 4. Quum immensus, aeternus, infinitus, incircumscripibilisq; credatur. 5. Ceterum tropis, multi illius immensitatem declarare elaborarunt, vnde Pan. Spheram mundi, cuius centrū ubiq; est, omnia in omnibus, quidam, Deum esse dixerunt. 6. Alij nomine alicuius simplicis, vel mixti, animati vel inanimati eundem vocarunt 7. Inter omnia tamen nomina, quae de Deo scripta reperiuntur, quae Deū ipsum declarant, illud maxime est, Ichoua; quod & scriptura, & haecorū antiquitas attestatur 8. Nam ipsum vnum & trinum, primam causam, aeternum purum, à seq; habere ess. & vitā, multaq; alia, nomē hoc, de deo amplectitur 9. Quae licet mente illustrata, de Deo assequamur quodammodo: corporeo tamē oculo, videre ipsum non possumus. 10. Nec beati lumine gloriae eleuati ipsum comprehendunt, quamuis cognoscant eundem. 11. Nec omnia, quae in ipso sunt, sed successi-

Quod De
sit.
Quod pe
cognoscat
Deus, Q
Deus sit.
Quod im
sus sit De
De Deit
multiplic
Hermes p
sophus.
De alijs
tropis.
De trinit
mo nom
De intell
tia supra
nois Dei
Deo g
Deo per
Deo igni
Deo per i
lectum.

De cognoscē- ue iuxta nutum suum considerare valent 12 Solus ipse est,
 is in Deo. qui se ipsū cognoscit ac comprehendit 13. Et speculatur oīa
 uomō Deus cognoscat. alia à se, 14 Infinita, necessaria, bona, mala, vniuersa, & sin-
 uomō Deus gularia, 15. Contingentia atq; etiam non entia. 16. Non er-
 a cog. go cum commentatore mireris, aut in eiusdē errorem inpln-
 ue specialis gas si Deum inferiorum scientiam, præsertim vnicam, certā,
 r Deus cog. immutabilem habere audieris. 17. Quam sacri doctores no-
 le cōtingen- minibus varijs, scientiæ, sapiētiae, visionis, præscientiæ, proui-
 m notitia. dentiae, dispositionis, reprobationis, prædestinationis, & ap-
 e certa Dei probationis, declararunt. 18.

etia comēt. Quumq; intellectu voluntas, cognitionē vero electio, seu
 Mich. volūtatis determinatio sequat, Dei quoq; volūtate, p dicamus.
 y multiplici 19 Qua, se. vt finē necessario, alia vero, ex hypothesi vult,
 scia Dei 20 Quā, se. vt finē necessario, alia vero, ex hypothesi vult,
 voluntate atq; diligit. 20 Ita vt sicut intelligere, sic & velle Dei re-
 rū oūm cā existat. 21 Regulaq; earūdē cōsequēter affirmet
 homodo De 22 Ac proinde nos nostraq; debemus conformare ei em.
 e & dia 23. Hincq; affirmare ducuntur theologi, plura diuinæ na-
 lit. turæ competere, potentiam infinitā, seu omnipotentiā; qua, &
 intellectus & si præterita non præterisse, nec semper aliquid melius possit,
 untas Dei potest tamen semper operari. 24 Ideam, seu omnium rerū
 sunt rerū exemplar. 25 Veritatem æternam & immutabilem, qua &
 p. regula ipse veritas, & cœteris (falsitate explosa) veritatem impar-
 ingentiū. ritur 26. Vitam per quam quibusdā viuere cōcedit 27. Mi-
 o confor- sericordiam & iustitiam, quibus omne opus illustrat 28. Pro-
 mur. uidentiam, cui subiiciuntur omnia, omnibusq; prouidet illa,
 potentia nulla necessitate imposita rebus 29. Prædestinationem, qua
 li. (reprobatis quibusdā) certo deputatos numero, in vitā æter-
 Ideis. nam destinat, nulla etiam, nec electis, nec reprobis necessitate
 veritate imposita: 30 Librum vitæ in quo omnium facta, velut, scrip-
 vita Dei. to dicuntur contineri. 31 Ac deniq; omnem fœlicitatē, bea-
 misericor- titudinemq; æternam, nemo discrepat Deum continere.
 & iustitia Quinimo & eundem omnium essentialem beatitudinem esse,
 i. facile persuadent omnia,
 prædissi-
 one Dei.
 librouita
 felicit. vtrū

IN CAP. SECUNDVM DE VNITATE ET
Trinitate Dei.

ANIMADVERSI O.

Trinitatis mysterium, seu diuinarum personarum productio, et nomina speculantur ante omnia in hoc capite. Post quæ à duabus processionibus, intellectus et voluntatis, relationes, proprietates, et notiones, et earundem identitas, distinctio, et origo speculantur. Tandem tertio quæ ex omnibus altamēte consideratis, Deo optimo maximo attribui, et de eodem predicari posse colligimus.

Ad Lectorem Deut. 6. a.

Audi israel et cognoscens. obserua, vt multipliceris sicut pollicitus est dominus, Audi israel, dominus Deus noster, Deus vnus est.

TEXTVS.

DE us cuius perfectissimum esse, atq; naturā sumus hactenus prosequuti, cum vnitare diuinæ essentia 2. Personarum trinitatem, Patrem, filiū, & Spiritum Sanctum admittit, q̃ catholica, credit Escl. scriptura sacra testatur, & illi non aduersatur rō nrlis. 3. Pater actu intellectus (qui ē p̃ lucere, & dicere), ex memoria fecunda, noticiaq; essentia (vt actu primo) filium suum generat. 4. Qui verbum, 5. Imago, & splendor. vocatur 6. Pater & Filius, voluntate infinita, vt principium vnicum, Spiritum Sanctū spirant 7. Qui amor & donum dicitur. 8. Ab his duabus processionibus, secundum actū intellectus & voluntatis, 9. Relationes reales, re inter se ab essentia, ex natura rei, & formaliter distincta, sumuntur. 10. Illa q; traduntur quatuor, Paternitas, filiatio, spiratio, & processio passiva. 11. Quinq; etiam notiones, innascibilitas, paternitas, filiatio, Communis spiratio, & processio, quibus quidam inspirabilitatem adiungūt. 12. Proprietates deniq; omnes, personis aptatē, ab illis fluunt. 13. Ita tamē, quod personales proprietates, personæ diuinæ, attributa, & modi intrinseci, idem re cum essentia sint. Ab eadem uero essentia

De vni. D
De Trin. D

Degenerati
ne filij.

De verb. D

De filij no

De produ

spiritus Sā

De spiri

sācti nomi

De process

ibus diuin

De relation

bus diuinis

De nu. rela

De notionib

De propri

tibus diuin

De dist. diu

personales proprietates, personæ, & attributa formaliter; modo intrinseci, ex natura rei distinguuntur 14. Personæ tamen diuinæ (à proprietatibus & relationibus indistinctæ) 15. Inter se per relationis originis, velut alij volunt, absolutis seip-
 sis vè discernuntur. 16. Quia propter originis ordo, est plurimum in diuinis attendendus. Tum, quod actus notionales (concomitater voluntarij & ex aliquo) Tum, qđ potentia ad eosdē (propter originis ordinem) in diuinis consideretur personis
 17. Vnde non immeritō nostri affirmant sapientes, potentiā ad actus hos, diuinam essentiam in recto (vt illorum principij) relationem, in obliquo significare 18. Nec id obstat, quominus diuersa diuersimodè tam essentiæ quàm personis, attribuātur, appropientur, atq; de eisdem dicantur 19. Nam substantia essentialia nomina, vt Deus, creator, in singulari; adiectiua, vt bonus æternus, immensus in plurali, de tribus dicuntur personis. Pro his tamen personis essentia, & essentialia concreta supponunt; nusquam tamen abstracta, pro persona, sicut nec adiectiua, tam notionalia, quàm personalia, de essentia vnquam dicuntur, secus si substantiua 20. Nec eo æqualitas inter diuinas personas summa, tollenda, sed omnimoda vnitas, (ab indiuisa essentia orta) prædicanda est. Propterquam, pater in filio, & filius in Patre (ordine semper tam in processione, quàm in missione, visibili, & inuisibili seruato) dicuntur esse.

Lector. Psal. 72.

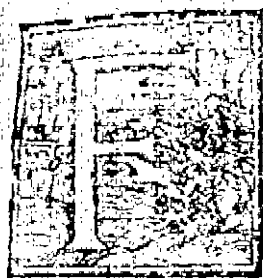
Quid enim mihi est in celo; & a te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus vnus in æternum. Propterea mihi adherere Deo patri bonum est, & ponere in filio domino, sanctoq; spiritu Deo spem meam.

Finis Primæ Libri

13

LIBER SECVNDVS
DE PRIMA RERVM OMNIVM FABRICA

Præfatiuncula ad Lectorem, In totum
librum.

Faciem Dei perfecte iuxta insitū desiderium cō-
templari nō vales, vt à laude eidem debita nō
retraharis, ad illius speculanda posteriora cō-
uerte animū tuū, itās firmus super propositā
petram, & cognitionem de altissimo traditā, vt
gloriam Dei in omni fluxibili, & creatura trā-
seunte valeas inuenire; Qua in re vt tibi ad iumēto essemus,
in speculum breue (tuæ aptum naturæ) creata omnia in capita
quinq; diuisa redegimus. Vt omnia ab omnipotente creata
cōsiderans, creatorem semper velut in effectu causam scias ad-
esse. Videnſq; secundo cœlestes spiritus auctori subiectos, hu-
militeris & tu vitgula deserti, luteam domum habitans, & om-
nia tua, creatori & domino vnico, illi subiectes; Aduertens
tertio corporea omnia, ordinationem & legem inditam à suo
principio, seruate inuiolabilē incipias te à tua instabilitate re-
trahi; corpus, & opera tua ad petram firmam legemq; diui-
nam alligando. Et quarto vt ad te ipsum conuertendo cogni-
tionem, præcium & thesaurum incomparabile in corpo-
ris agro intruens, ad alta commoueas agenda, & appetenda
heroica. Cæternū casum tui primi parentis, & tuam in illo
ruinā attractans semper cautus, prouidus, timidus & nunquā
in te sed in auctore sis confisus.

*Firmus in
Dei cogni-
tione eterna
penetrat facie
le.*

*In omnibus
lucet Deus*

*Aliter atq;
aliter enucle-
antur creatura.*

*Ordinem in-
ditum omnia
seruant.*

*Conuertatur
homo ad se.*

*anima homi-
nis thesaurus
beatus sem-
per pauidus.*

IN PRIMVM CAPVT. DE CRATIONE IN
genere.

ANIMADVERSI O.

Statuto in primis autorem omnium, omnia creasse in tempore; Secundo hoc in capi-
te rerum credum varietas, & multitudo, ab eodem & vnico Deo successiue
forte iuxta litteram Moyſi, fluxisse aperitur; Et tertio, quæ coeua primitusque
producta credantur proponitur. Mali Dei autore impijſſimo Manicheo reprobato.

Ad Lectorem. Deut. 32. f.

Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus in æternum: ego occidam, & ego
viuere faciam, percutiam & ego ſanabo, & non eſt qui de manu mea poſſit erueret:

TEXTVS.

Summa Dei bonitas fecit, vt eſſentiam ſuam Pater Filio, &
vterq; Spiritui ſancto, neceſſario communicarent. Hæc ea-
dem, Trinitatē mouit; vt voluntariē, tot, tantaq; in lucem
proderet, quæ bonitatem participarent altiffimi; quem eo præ-
dicant creaturæ oēs, & cōfitentur, efficiens primam, exēplar,
& finem dicentes. Ille fecit nos, & non ipſū nos. 2. Quando
aut̃ horū, & totius vniuerſi cœperit fabrica, miſiſſimus Moy-
ſes in ſuo Genefos libro, factam in tempore deſſinit inquiring.
In principio creauit Deus cœlū, & terrā. 3. Et quæ interclu-
dūtur oīa, diſtincta, in æqualia, bona, & mala quadam bonitate
affecta. 4. Ita vt quibuſdā ſimilitudinē, quibuſdā imaginē, &
ceteris veſtigiū Trinitatis imprellerit. 5. Simul ne, au ſucceſ-
ſiue, hæc produxerit Deus, non eſt certū. Quū vtrūq; ſcrip-
tura aſſimet. Poſtremū tñ, probabilius creditur. Nichilomi-
nus recipitur quaſi certum, fuiſſe iſta coeua, cœlam empyreū,
materiā primā, Angelū, atq; tempus. 6. Illaq; de nihilo iuxta
creationis naturam, ab optimo terq; maximo, vero & vnico
Deo producta. 7. Habeant iā ergo Manichei, qui præter om-
nipotentem bonumq; Deum, alium corporū autorem, cōſtitue-
re non erubeſcūt contradicentibus creaturis omnibus.

Lector. Pſal. 85.

Omnes gentes quaſcunq; feciſti, venient, & adorabunt coram te domine, & glori-
ficabunt nomen tuum. Quoniā magnus eſ tu, & faciens mirabilia; tu eſ Deus ſolus.

IN CAPVT SECVNDVM

De spiritali Angelica creata natura.

ANIMADVERSI O.

Quatuor Lectori aduertenda proponuntur in hoc capite. Primum naturalis angeli perfectio multiplex, & quantum ad illius naturam mire consideratam, & quantum ad eiusdem potentiam intellectum & voluntatem. Secundū super naturalis perfectio, ab initio Angelo omni communicata statuitur. Tertium quomodo ab illa occiderit Angelus malus, quanta etiam incurrerit mala declaratur. Quartū quā differēter Angeli boni vbi fuerint recepta gratia, fureintq; nobilissimo, & excellentissimo hierarchico ordine dotati, probatur satis.

Ad Lectorem. Psal. 67. b.

*Currus Dei sedentis decem millibus multiplex decem millia Letantium,
dominus in eis in Sinaï in Sancto.*

TEXTVS.

QUæ creata sunt, quum ad tria reducātur genera, spiritua-
lia, inquā, & corporea, & utroq; cōstātia, de spiritali,
& angelica natura, quasi cōterarū principe in primis verba fa-
ciamus. 2. Angelus ex Damasceni sententia, est intellectu-
lis substantia, libera. 3. Incorporea, immortalis, Deo similis.
4. Eidēq; ministrās. 5. Cuius multitudo certo clauditur nu-
mero, certa q; & specifica à se inuicem & ab anima rationali di-
scerpāt differētia. 6. Quam colliges facile, si eiusdem intime
fueris contemplatus naturam. Cui inter alia hæc indita ere-
dimus, in loco non quantumuis paruo vel magno contineri dis-
finituē; simulq; in pluribus, diuina virtute existere; & in eodē
loco, plures natura sua, per præsentiā operari. 7. Per media
continuē, discontinuē, & in instanti moueri. 8. Cœlestibus
globis, potentia præsidere; Eorundemq; motum exequutina
potentia causare: 9. Omnes vno æuo (quod cōcomitatur su-
premi angeli existētiā) extrinsece mēsurari. 10. Et intimius

illo.

De primatu
& nobilitate
Angeli.
De natura
Angeli.
Damascen.
in sua theol.
De proprietate
Angeli.
De officio
Angeli.
De numero
dist. Angeli.
De continen-
tia Angeli.
De motu An-
gelorum
De presiden-
tia angelorum
in celis.
De mensura
Angelorum.
De potentijs
Angeli unius
suis.

illorum naturam rimando, felicissimo intellectu utroq; , agen-
 te ac possibili; fecundissima etiam voluntate, illustratā ab au-
 tere conspiciemus 11. Nam illo, omnia, per quidditatū spe-
 cies æquales, infusas vel acquisitas; 12. Deum, per speciem
 representantem; 13. Se per suam essentiam, 14. Similes si-
 bi Angelos per inditas species, 15. Materialia corporea uē per
 acquisitas, & à rebus acceptas cognoscunt abstractiue, ut dici
 solet 16. Myſteria vero gratiæ cum ex diuina pendeant vo-
 luntate, naturaliter non possunt, nisi in verbo cognoscere.
 Nec illa quidā; beatifica visione 17. Naturali tñ cognitione,
 futura naturalia necessario; cōtingētia creaturarū, certo ī suis
 causis; quæ verò ut in pluribus, coniectura, valent contēplari.
 Ut in paucioribus, pœnitus ignorāt 18. Minime vero, igno-
 rāt cordiū cogitatus, ā existētes; ni forte impediāt ab alto cui
 soli nudi sunt antequā sint. 19. Hinc cū Aurelio August. co-
 gnitiones duæ sunt in Angelo colligēdæ. Priori, in verbo oīa;
 posteriori, in proprio genere, & in speciebus rerū, ipsas minus
 elare speculatur. Ideoq; illam, matutinā; hanc, vespertinam,
 solent nostri thæologi appellare 20. Quarum & si utraq;
 perfectā, nulla discursum abhorret, quin vnum ex altero, in
 illis facile (non componendo nec diuidendo) colligatur sine
 fallacia. 21. Quam sicut à bonis Angelis abigimus omnes, ita
 demoni, fallaciam hanc in super naturalibus agnoscēdis quan-
 doq; damus 22. a Atq; hæc de intellectu ornatu.
 Iā quid voluntati eiusdē sit naturaliter à primo ente cōcessum
 videamus. 23. Volūtas in primis libera, ab essentia alia, mi-
 nime in irascibilem & concupiscibilem distincta, in Angelis ad-
 mittatur. Qua ut sub epilogo eiusdem voluntatis perfectio-
 nem reducamus, 24. Deum, se ipsum, alium Angelum,
 & quodcunq; ens bonum, absq; cōtradictione, naturali, & elec-
 tiua dilectione amare valet. 25. His, ad eō Angelū illustrauit
 omnipotēs, ut beatū in naturalibus sacri doctores eundem præ-
 dicent 26. Quibus & super naturale adiecit gratiæ donum,
 ut quem solidis naturæ fundamentis creauerat, præciosis, &
 electis lapidibus ædificaret, ipsoq; volente felicibus cumula-
 ret diuitijs, ac cœlesti gloria coronaret 27. a Non tamen ius-
 to Dei iudicio, Lucifer, & eiusdem fidei tota, dignus illam
 retinere inuenus est. Quum ab utens donis acceptis, æquali-
 ratem

ratem Dei summe, sui amore appetierit miser, & grauissime deliquierit. 28. Peccato ne luxus, an tumoris superbiæq; cer-
 tant inter se doctores. 29. Mihi vero certum est, scriptura te-
 stante, à gratia cecidisse Angelos malos, & aliquam præcessis-
 se morulam, illorum casum. 30. Qui tantus fuit, vt innume-
 ri præcipitaretur. 31. Pœnis affligantur grauissimis, Dei
 mysteriorum noticia diminuta, fuerit & obdurata malitia cō-
 tinuatur. 32. Dolore deniq; , priuari cœlesti gratia, affligū-
 tur; quidam in caliginoso aere in bonorum exercitium, vsque
 ad extremum iudicii diem. 33. Alij cum suo tractore, signi-
 feroq; lucifero, in infernali puteo, in quē diuina sententia sūt
 omnes in æternum mergendi. 34. Sed interim, qui nobiscum
 in hoc commorantur aere, hominibus inuident, ad pecca-
 ta inducunt eosdem, non tamen vti eundem aggredi ten-
 tant; inter se colloquia, & conciliabula in nostri desolatio-
 nem sæpissime celebrant. 35. Suo semper seruato or-
 dine, sua retenta natura integra, ac nullo priori, peccato addi-
 to. Quod enim hominibus est mors, Angelis est casus (inquit
 Damascenus). An vero ad hæc exercenda, ascendant aliquā-
 do in imo depressi incertum est. 36. Hæc sunt, quæ ab usu
 donorum contingerunt malis; quid vero bonis, bene receptis
 vtendo acciderit videamus. Boni itaque Angeli, cœlesti acce-
 pta gratia, toto corde, affectuq; intimo in Deū conuersi sunt,
 Christum dominum, & Deum omnipotentem adorarunt. 37.
 Qui & glorioso lumine illo, circūfultit, & ciues cælestes in per-
 petuum futuros ordinauit. 38. Ordo autem inter illos, hic
 à nostris creditur obseruari. Diuiduntur in tres hierarchias,
 quarum singula tres amplectitur ordines. Prima Seraphim,
 Cherubim & Thronos. Secunda, Dominatione, Principa-
 tus, & Potestates; Tertia, virtutes, Archangelos, & An-
 gelos continet. 40. Præferuntur omnes hi malis, creaturæ
 corporeæ præsident, regna, ciuitates, publicas & priuatas per-
 sonas contra insultos hostium illæsos seruando. 41. sibi ipsis
 reuerentiam debitam, & pacem secundum ordinis & gradus
 dignitatem præstant. Præsertim summo hierarchico, Deo op-
 timo maximo. 42. In deputatis officijs, demandatis reuela-
 tionibus, in procuranda hominum salute, summopere iuser-

Quales fuerit
 peccatū lucif.
 De spatio in-
 ter peccatum,
 & gratiam
 Angeli.

De multitu-
 dine Angelo-
 rum maloriū

De afflictio-
 ne quorundā
 in aere

De inferno
 quibusdam da-
 to, & dando

omnibus
 De odio dæ-
 moniū in hoīes

De ordi-
 ne & or-
 dī dēmonū,

ac peccato
 continuo.

Damascen.
 de bonis, usq;
 gratia bonorū
 angelorum.

De gloria
 Angelorum

De ord. An-
 gelorū & no-
 minibus ac cō-
 sequenter of-
 ficijs

De dignitate
 & in alios do-
 minio Ange-
 lorum.

De reuerētia
 Angelorum

De obediētia
 Angelorum

De adheren-
tia anima An-
gelis prae-
canda.

uire student. 43. Quorum sequi concilia, imitari monita,
& vestigijs adherere vtinam bonorum autore largiente va-
leamus. Amen.

Lector. Isa. 67.

*Et eo clamabant alter ad alterum sanctus, sanctus, sanctus dominus De-
us Sabaoth plena est omnis terra gloria eius.*

IN CAPVT TERTIVM

De corporea natura.

ANIMADVERSI O.

Consideranda obijciuntur in presentia duo. Primum est totius naturae caelestis cor-
porea speculatio, in vndecim celos diuise. Secundum est consideratio elementorum
quator, cum omnibus ab ipsis & in eisdem progenitis, excepto homine, & quae facia-
le nequeunt indagari. Quorum cognitio adeo scripturarum interpreti, & orato-
ri accurato necessaria est, vt vix illa neglecta nullum horum perficere valeat.

Ad Lectorem. Psal. 112. 2.

*A solis ortu vsque ad occasum laudabile nomen domini. Quis sicut
dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia res-
picit in caelo, & in terra.*

TEXTVS.

De caelesti na-
tura.
De caelorum
proprieta-
tibus.
De caelorum
diuisione.
Empyreum
mobile pri-
mum.

Corporea natura (plurimum ab spiritum distans) duplex
ex materia eadem legitur ab autore creata, caelestis vna,
& elementaris altera. Prima describi in hunc modum Solet.
2. Coelestis natura est corpus natura simplex, nullis qualita-
tibus affectum. Ideoq; fertur essentia subtile, quantitate ma-
ximum, qualitate lucidum, diaphaneitate perspicuum, figura
sphericum, loco supremum, materia purissimum, omnes am-
biens creaturas. 3. Hanc in celos vndecim, nostri partiun-
tur theologi; 4. Empyreum celum, beatorum omnium, sa-
licissimam sedem; 5. Primum mobile ab ortu ad occasum
vsque, velocissimo cursu (alijs sequentibus contra naturalē,
& pro-

& proprium motum ab occasu ad ortum) tractum; 6. Cris-
tallinum siue aqueum calidissima, & ignea moderans; 7. Fir-
mamentum Syderibus omnibus micans; 8. Et septem pla-
netarum orbes, Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mer-
curij, ac Lunæ. Quorum quilibet suo erratico astro, miræ
influendi virtutis illustratur.

9. Elementaris natura est corpus simplex, primis qualitati-
bus constans, & cæterorum materiale principium. 10. To-
ta elementis quatuor in puris (supremo forsan excepto) con-
flatur; 11. Igne Lunæ concavo vicino; 12. Aere impres-
sionum matheorologicarum adaptato loco; 13. Aqua pisciū
fecundissima matre fontium, fluminum atque stagnorum;
14. Ac denique terra viuentium tam volucris quam reptilis
generis animantium optima nutrice; 15. Et fortile solo;
non solum arborum, plantarum, & herbarum, verum & mi-
neralium omnium, & lapidis præciosi multiplicis generis.

Christallinū.
Firmamentū.
Septem orbis
planetarum.
de elementari
natura.
De elementorū numero.
De igne.
De aere &
genitis ibi.
De aqua &
mixtis eius.
De terra &
viuentibus.
De eiusdem
plantis mine-
ralibus & la-
pidibus.

Lector. Apo. 4. d.

Dignus es domine Deus noster accipere gloriam & honorem, & virtutem, quia tu
creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt.

IN CAPVT QVARTVM

De natura vtroq; constante, spiritu & corpore.

ANIMADVERSI O.

De hominetrīa se offerunt considerata. Primo qui bus constet, corpore scilicet &
anima. 2. Quid animę quadrent secundum triplīcē illius potentiam, intellectum, me-
moriam & voluntatem. 3. Quomodo rationalis anima vegetantis & sentientis
vna existens, officia, & operationes exerceat in humano corpore.

Ad Lectorem. Psal. 8.

Domine deus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Quid est
homo quod memor es eius, gloria & honore coronasti eum & constituisti
eum super opera manuum tuarum.

TEXTVS.

Producis spiritali corporea q; nã, ad vtroq; cōstātē se con- De homine
uertit oīum artifex. Quā quū in se & in Adamo nři cōtē in se.
C 2 plentur

*De principijs
humani cor-
poris.* plentur thæologi, de natura ipsa humana in se hoc præsent
capite tantum agemus, & sequenti de Adamo. Homo est ra-
*De natura a-
nimæ hominis* tionalis naturæ, anima & corpore constans. 2. Hoc ex qua-
*De potentijs
animæ.* tuor elementis, ad mediocritatem redactis constat. Con-
*De intellectu
offi. duplici.* flatumque, postmodum, dissolutione ad eadem resolu-
*De cognitio-
intellectus co-
iuncti.* tur. 3. Anima vivificatrix spiritus, & corporis forma unica,
*De analogia
cognitione
intellectus.* incorporea, incorruptibilis, per se subsistens, specie ab Ange-
*De separati-
intellectus co-
gnitione &
ius offitio.* lo differens, simul creata & infusa à solo Deo in humano cor-
*De varia ob-
iecti intel-
lectus conside-
ratione.* pore creditur. 4. Tres in ipsa considerantur potentię, solum
*De varijs in-
tellectus attri-
butis.* ab eadē distinctæ formaliter. Intellectus, memoria & volūtas.
*De memoria
de voluntate
de nobilitate,
de obiecto.* 5. Intellectus, agendi & patiendi exercens officia. 6. Mem-
*De voluntario
de involuntario
de causis in-
voluntarij
de voluntarij
inde.* orus corpori, se & materialia omnia, phantasmate, sensiliq; spe-
*Qui sunt ac-
tus elicti
Qui actus im-
rati.
Qualitas et bo-
tas actus
inde.* cie media, speculatur. 7. Aquarum speculatione suavi, ad
super naturalia quandoq; rapitur cognoscenda. 8. Quid ve-
ro semotus à corpore possit, facile colligemus, si cum de prima
philosophia benemeritis, illius obiectum, Ens, in debita situm
distantia, statuimus. 9. Hoc enim vario, multipliciq; existen-
te, multiplicia potest, ac vario nomine quandoq; describitur
intellectus idem. 10. Superior ratio & inferior, practicus, &
speculativus. Synderesis, & conscientia, actus quum sint in-
tellectus, eundem sæpe dominant.
11. Memoria thæsaurus specierum, ab intellectu possibili, so-
lo officio differens constituitur.
12. Voluntas ultima rationalis animæ potentia est, sed nobi-
lior, quod libera prædicetur, & appetibile omne, eiusdem ob-
iectum proponatur. 13. Quod primo voluntario actu vel in-
voluntario attingit. 14. Involuntarium autū faciunt, violen-
tia, metus, ignorantia & concupiscentia. 15. Voluntarium
vero, actus elicti, & imperati voluntatis eiusdem. 16. Inter
actus elictos recensentur ij voluntas, intentio, fruitio, electio,
consensus, & usus. 17. Inter imperatos, omnes illos homi-
nis actus computamus, qui à voluntatis imperio emanant. 18.
Quorum omnium bonitas vel malitia, ab obiecto & fine, nec
non à circumstantijs pendet.
19. Præter hanc rationis eōpetent philosophi duas vegetatē,
& sētietē animas tradunt. Priorē plātis, posteriorē animal-
ibus, & utraq; etiam homini concedunt, non tamen a rationa-
li distinctam. 20. Vna enim in humano corpore existens ra-
tio.

tionalis anima, ceterarum exercet officia. Generationē nāq; Vegetans
 augmentum, & nutrimentū, sicut vegetativa in corpore cau-
 latis; etiam & attrahit, digerit, retinet, atq; expellit inutile. *scientes
 vna sunt
 homine.*
 21. Si sensitivæ quoq; animæ vires, atq; potentias proponas,
 eandem ab anima rationis compote, in homine fluere conspici-
 es, quum illa recedente nihil in corpore sensus remanet. *Vna aīa
 hōie, omni
 exercet a-*

Quare, tam quæ vocantur internæ, sensus comunis, imagina-
 tio, æstimatio seu phantasia, & memoria siue reminiscencia; *Vegetans
 vires.*
 quam quæ appellantur vires externæ, visus, auditus, tactus, *Sensilis
 vires.*
 olfactus, & gustus in vna hominis anima reperiuntur. *internæ.
 externæ.*

Lector. Psal. 63. b.

Accedet homo ad cor altum & exaltabitur Deus.

IN CAPVT QVINTVM.

De primi hominis natura.

ANIMADVERSIO.

In primo progenitore Adam, tria ex hoc cap. meditanda colliguntur. Primo Do-
 na interna illi ab autore largita. Secundo Externa eidem superaddita. Tertio
Quam miseriam, ingratus existens incurrerit tum tota posteritate humana.

Ad Lectorem. Ecc. 7. d.

*Deus fecit hominem rectum, & ipse infinitis semiscuit questionibus
 quis cognovit solutionem verbi?*

TEXTVS.

Sed iam in Adamo primo omnium nostrum parente, naturā
 Seandem contemplemur. 2. Accipet hic quidem, corpus de
 limo terræ ad mirabili harmonia formatum. 3. Cui vitæ spi-
 ramen, animamq; rationalem, Deus ad imaginem suam infun-
 dit. 4. Quam, infusis speciebus quiddiratum. 5. Innocen-
 tia, naturalia inter se & supremo rectore cōcordante. 6. Gra-
 tia, in vltimum dirigentem finem. 7. Ac omni deniq; virtute
 decoravit. 8. Adeo, vt rectum illum, in animi viribus, & cor-
 poris *De natura
 Ade.
 De corpore
 Ade.
 De aīa Ad
 De donis in
 ternis Ad
 sciētia infus
 Innocentia
 gratia
 omni virtut
 De rectitudi
 ne Ade.*

poris passionibus ordinauerit rectissimus artifex, etiam & im-
 passibilem exterius. 9. Quibus omnibus, non minora adije-
 cit. 10. Nam dominum terræ marisque, viuentium, ac cœ-
 li volatiliū constituit. 11. Paradiso terrestri delitijs omni-
 bus fluente præfecit. 12. Euam ex eiusdem costa formatā,
 similem sibi associauit. 13. Vt liberos sibi similes, humano
 vsu procrearent. Procreatosque iam ratione vtentes, in sciē-
 tia erudirent, atque iustitia. Quam mandatis obsequendo
 diuinis, etiam & ipsi conseruassent. 14. Tandem immorta-
 litatem vitamque fælicissimam est pollicitus deus se illi datu-
 rum. 15. Dummodo ligni scientiæ boni & mali, in medio
 paradisi plantati fructum non gustaret. 16. Sed proh do-
 lor, adeo adhæsit vxori, & illius amore captus est. 17. Vt
 illam (iam diuino violato mandato seductione serpentis) sibi-
 que vetitum pomum offerentem; non sit ausus repellere. Ne
 (vt inquit Aurelius Aug.) illam contristaret. 18. Sicq; ino-
 bediēs factus, inobediētiae poenā multiplicē, & sibi & posteris
 meruit suo peccato. 19. Non enim superbia Eux, nec appe-
 titus eiusdem, similitudinis Dei, tanta nobis causasset mala;
 nisi amor vxoris, arte ad luctum, ordinatus, in Adamo domi-
 nascet. Hinc quidem erat præceptum impositum. Ac prop-
 terea grauius deliquisse Adamum Eua ipsa, nos miseri experi-
 mur.

Lector. Zach. 9. 13.

*Exultate, & iubilate. Ecce rex tuus venit tibi, iustus & Saluator quid enim bo-
 num eius est, & quid pulchrum eius. nisi frumentum electorum & vinum
 germinans virgines & secundus inquam Adam.*

Finis secundi libri.

Præfatiuncula.

SUrge illuminare Hyrusalem quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est, ut in tenebris luceat & inter suos factus homo fulgens, veram sapientiam largiatur; viamque veritatis aperiat, non cæcis, non lippis oculis; sed ad propria anhelantibus, in propria venit. Venit assumpta nostra natura, illam nobilitans undique in se ipso; ut iam ab infamia liberatus, cum fratre tuo Christo Deo & homine lætari incipias. Venit ad mulierem matrem, eandem ad dignitatem eximiam eleuans; ut illius meritis, speres fore sublimis: Venit ad infima nostra, passionem & mortem sustinens, ut & tu christiane lector, sub eodem labore & lapide clausus, opportuno & tempore tuo in vitam æternam suscitatus, refulgeas gloriosus in dextera & optimis Dei, sedens.

Ad quic

neris Ch

Nobilita

in Christo

natura no

Superxat

tur Mari

Christo.

Ad exēpl

e cōmo

nostrū om

contempla

in Christo

T E R T I V S L I B E R

DE INEFFABILI INCARNATIONIS FILII

Dei mysterio sacratissimo, in capita tria distributus.

I N C A P V T P R I M V M.

De conditione assumptæ naturæ.

A N I M A D V E R S I O.

Quomodo non per alium, quàm per hominem Deum in hypostatica vnione verbi, assumpta natura humana singulari ab Adam orta reparauerit Deus, hominem ipsum manifestatur in primis. 2. Quam perfectionem in anima assumpta natura habuerit, & quam imperfectionem in corpore gestauerit aperitur. Et 3. quæ propter hanc vnionem, de Christo dicantur ostenditur.

Ad Lectorem. Cant. 1.

Osculetur me osculo oris sui, Meliora sunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis.

T E X T V S.

Est si summus humanæ salutis autor, potuerit per angelum, purum uel hominem sed gratum & acceptum, aut alio sibi noto modo; 2. Non uel nisi per uerbum in assumpta natura, genus humanum in plenitudine tēporis reparare. 3. Quo sumè se communicaret altissimū peccatum omne, præsertim originale è medio tolleret. 4. Illa autem communicatio vnio dicitur, in qua media in diuinis persona, singularem naturam humanam, propria, expoliata per persona; 5. A primo omnium parente trahentem originem, non in naturæ, sed hypothesis unitate assumpsit. 6. Cuius carnem, quamuis anima media; & animam, mente media; ut quod nihil primo, Nec totū medijs partibus, nec media gratia, sed Dei media uoluntate gratuita, nullis præcedentibus meritis, totam naturam simul, corpus (inquam) & animam assumpsit. 7. Quam & si alia diuina persona, non modo vnā, sed

De redemptione possibile.

De redemptione per uerbum.

De vnione uerbi.

De origine naturæ assumptæ.

De medio vnionis.

D & plu.

*Quod filius
viri deceret* & plures naturas, potius tamen filium, sibi illam vnire decebat. 8. Ita vt resultans relatio extrinseca, vno maxima, & perfectissima dicatur.

*Quod sit sum
ma vnio* 9. Nam tanta est, intrinseca naturæ assumptæ perfectio; vt ipse & fide, velut imperfectis, relictis, omnibus virtutibus, spiritus Sancti donis, gratijs gratis datis, Prophetia, & summa habituali gratia (quæ a vnionis gratia natura præcedit) fuerit quasi vnigenita, præ cæteris exornata. 10. Etiam & gratia

*De gratia ca
pitis.* capitis, à qua (non velut antichristus, atq; diabolus malorum) sed velut primum, caput hominū & angelorū denominatur.

*De scientia
edifica.* 11. Propter quod plenitudinem scientiæ accepit. Nam beatorum scientiam (à qua beatus & compræhensor ab initio dictus) est in primis adeptus. Verbum, & in illo omnia, actus & potentia existentia, sine verbi eiusdem compræhensione intuens ac perfectè contemplans. 12. Infusam quoq; scientiā rerum discursiuam, angelorum scientia excellentiorem accepit; qua nulla ad phantasmata facta conuersione, omnia non tamē

*De scientia
infusa.* singula nouit. 13. Ad completum deniq; intellectui ornatus, non angelis, alterius suæ hominis, sed proprio & experimentalia diuinitate, prædictis, scientiam adiiecit acquisitam. Qua, res in proprio genere cognoscens intuitiue, ab angelo exceditur forsan Christus.

*De scientia
requisita.* 14. Cuius animam deus perfectissimam, constituit super addita his potentia; qua non modo, quæ animæ congruebant, sed vt instrumentum verbi, miracula, & alia sibi placita poterat operari.

*De potentia
accepta.* 15. Ne tamen tantis naturæ splendoribus, incoleantes tenebras mundi huius cæcarentur; eandem naturam, quibusdam perfectionibus, gratiæ & scientiæ non aduersis, voluit subijci, subiectamq; verbo æterno vniri.

*De assumpta
imperfectione* 16. Ex cuius vnione, tanta insurgit communicatio, vt quæ de filio hominis, de natura etiam diuina; & quæ de filio Dei, de natura quoq; dicetur humana; Sicq; homo est Deus, Deusq; hō, vere enūciatur. Nec nō & hæ, veræ prædicationes censentur. Deus factus est homo, homo factus est Deus: Christus ē homo, incepit esse, secundum quod homo est creatura, est Deus, est hypostasis, seu persona diuina, non tamen homo Dominicus dici valet.

*De idioma
communicatione.* 17. Nam

17. Nam sicut nec personæ unitas, ita nec communicatio, tollit quæ singulis quadrant naturis. Quo fit ut præter diuinam voluntatem, quoq; humanam, liberam; ratione, diuinæ confortem, sensu, quandoq; difforem, in Christo collocamus. Ita ut voluntatum contrarietas, non colligatur in ipso, quum secundum idem non differrent.

De voluntatum diuersitate.

18. Præter quoq; existentiam, & operationem diuinæ essentię, etiam humanæ naturæ propriam existentiam statuimus in Christo, & operationem. Qua ex patris obedientia, sibi exaltationem, & nobis orando impartiuir plurima; Ita ut sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech (& si Abrahæ in lumbis decimatus) dictus fuerit.

De existentijs merito & sacerdotio Christi.

19. Huic ergo tam eminenti, ac super excellenti omnium principi, ~~in filium Dei adoptato~~, ac vere Dei filium appellato, quis maiori, quo poterit non reueretur honore? Certe latria adoratione omnes reueremur Christum. Nec illum modo, sed quæ illius censentur, eundemq; repræsentant; qualia fidelibus proponuntur, imago, crux, & eiusdem reliquiæ. Tum quod Christum hominem deum in his omnibus contēplemur, Tum quod salutem, gloriam, ac æternam consequuturos requiem, iisdem speremus. Afferte itaq; domino gloriam, & honorem, adorate dominum in atrio sancto & Christo eius, in sæcula sæculorum. Amen.

De honore et latria adoratione Christi exhibenda

Lector. Cant. 2. b.

Vox delicti mei. Ecce iste venit saliens in montibus transiliens, colles, similis est dilectus meus capere & binumloq; cernorum.

PRIM. SECT. THAE. SP.
IN CAPVT SECVNDVM
De Matre Christi.

ANIMADVERSI O.

Præfens caput tria pertinet. Primo Mariæ dignitas à parentum nobilitate, & animi sanctitate omnimoda, cōmendatur. 2. In eiusdem utero Christi hominis generatio, spiritu sancto & eadem matre agente (licet desponsata Ioseph) aperitur. 3. Quod disseritur est. Ortus Christi redemptoris nostri ab utero Virginis iniuncto, & quæ ad illum sequuntur, scilicet manifestatio multiplex, fuga in Aegyptum & adoratio solita Christo usque ad annum duodecimum, una cum matre, & Ioseph.

Ad Lectorem. Psal. 84. d.

Etenim dominus dedit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.

TEXTVS.

De nobilitate
Mariæ

De sanctitate
& virginitate Mariæ

De desponsatione Mariæ

De Annuntiatione Mariæ

De activo
principio incarnationis

Quod in instanti
concepit Mariæ

Humanitatis assumptæ perfectio hætenus explicata, & genere, & gratiæ cæteris illustriorem expostulabat matrem. Quam eo antiquitas tradit, de stirpe Abrahamæ, David, & originis Labe mundam, ac vero gratiarum cumulo datam diuinitus. 2. Nam præseruata ab omni labe in cōceptu, & a peccati fomite forsan libera, plenitudine gratiæ, non modo animam, sed & corpus (voto virginali emisso), statuit altissimo consecrare. 3. Admirabili tamen Sacramento, desponsata fuit, hæc virgo Matia Ioseph. 4. Quo tempore, Gabriel Angelus, ad virginem mittitur à Deo, ut incarnationis mysterium in ipsa expleret. 5. Cuius licet actuum principium tota reputetur Trinitas (quum incarnatio sit opus ad extra) & Spiritui Sancto iure accomoderetur: Negandum non est, virginem, sicut & cæteras matres, & ad purissimos congregandos sanguines, & ad ipsam deniq; filij conceptionem, activè concurrisse. 6. Non tamen in tempore sicut matres reliquæ, sed in instanti, præuenta diuinitus, congregavit materiam, mundam: Vnde instanti eodem, formatum, animatum, & assumptū extitit corpus, ac genitus Christus.

7. Qui debitum in corpore augmentum (lege naturæ seruata) suscipiens, & in anima simul merens omnia; 8. Loco & tempore præscriptis, illato virginitatis claustro, natus est de Maria matre. Ad quam filiatione temporaria, sicut eterna refertur ad patrem. 9. Cuius & totius Trinitatis consilio profundissimo, qui obscura nocte, & loco habebatur ignotus, per Angelos Iudæis, & per Stellam Magis, factus est illico manifestus. 10. Sed postmodum Circumcisione, & nomine acceptis, iuxta legis decretum, voluit se ipsum manifestare in templo. 11. Ad quod & purissima parens, expleto quadraginta dierum numero accessit. Tum ut legem parturientium compleret, cum ut acceptam ab altissimo in redemptionem, omnium, gratiam spectante populo offerret patri æterno. 12. Cuius voluntatem adimplere cupiens pia mater, propter Herodis tyrannidem duxit, & reduxit in Aegyptum filium suum, Nazaretq; Galilee ciuitatem habitauit. 13. Vnde statutis temporibus, Hierusalem, dominum adoraturi in templo, ascendebant. Sed reuertentibus Nazaret, Maria & Ioseph; annis natus duodecim, remansit puer Iesus in Hierusalem. Quem minime inter cognatos & notos, sed in templo in doctorum cætu, audientem, & interrogantem illos, repperunt. Ille vero expleto disputationis cursu, subditus parentibus, cum eis in ciuitatem Nazaret est reuersus.

De augmento corporis & animæ merito Christi intero.

De Ortus Christi.

De manifestatione Christi.

De Circumcisione Christi.

De purificatione virginis.

De fuga in Aegyptum.

De adoratione in templo.

Lector. Isa. 4. a.

Et erit germen domini in magnificentia & gloria, & fructus terre sublimis & exultatio his qui saluati fuerint de Israel.

PRIM. SECT. THAE. SP.
IN CAPVT TERTIVM
De actis Christi ab anno trigesimo, vsq; ad vitæ
humanæ cursum absolutum.

ANIMADVERSI O.

Quàmuis multa hoc in cap. conculcentur, ad tria nihilominus reducuntur, ad Chri-
sti gesta, à baptismo Ioannis vsq; ad mortem eius, hoc est. poenitentiam, prædicatio-
nem apostolorum & aliorum electionem. 2. Ad mortem eiusdem Christi, quomo-
do varijs traditus, gravissimè doluerit, & largissimè meruerit sibi & reliquis. 3.
Ad heroica acta per Christum triduo mortis absoluto reducuntur reliqua, resur-
rectionem, ascensionem, missionem spiritus Sancti, & curam Ecclesiæ, quam ante fir-
mauerat, & donis immensis ditauerat.

Ad Lectorem. Isa. 45. d.

Pro Sadiunca ascendet olivus. & pro vrtica crescet myrtus, & erit do-
minus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

TEXTVS.

Magno equeidem Sacramento; & summo Trinitas cōsilio
factum est, vt cuius specimen sapientiæ, natus annis duo
decim sapientibus Christus dederat, in annum vsq; trigesimū
celaret orbi toto. Cui tãto admirationi ac stupori extitit, quā
to inopinatè illius mirabilia opera, fieri visa sunt. 2. Adque
Ioannis baptismo, deserti, ac solitudinis poenitentia, supera-
to hoste, accinxit se; 3. Fortiorq; demone factus, ad propria
redijt, apostolos eligens, poenitentia prædicans, vitia arguens,
regni cœlestis indicans viam, 4. Se deum, verbo & opere mi-
rabili manifestans.

5. Quibus expletis pater tradidit illum Iudeis, atq; hi Gen-
tilibus; & præ amoris magnitudine se ipsum Christus morti
voluit exponere, occurrens inimicis. 6. Qui multis iam in eū
expletis flagitijs, vt concepto odio latisfacerent, & ignomino-
sum redderent Christum, non mortem, non crucem tantum,
sed in Caluariæ loco, inter maleficos suspendio tradiderunt.

Cuius quantus extiterit dolor, & verba & facta manifestant.
Adco vt non defint, qui dicant secundum vtranq; animi por-
tio-

tionem dolorem sustenuisse. 7. Ac propterea, sicut grauissi-
 mum crucifigen-ium peccatum (dato quod non nouissent do-
 minum) ita & Christi meritum, ad proprii corporis exalta-
 tionem, veniam dandam reis, æternamq; salutem dignis largi-
 endam, ad redemptoris dignitatem consequendam, superabun-
 dans extitisse credendū est; ex passione, & morte illius emanās.
 8. Mors autem Christi, & si à corpore animā separauerit, neu-
 rum tamē à diuinitate. Vnde corpore eodē numero, per tri-
 duū in sepulchro iacens; atq; anima sanctorum loca, limbum,
 infernaq; eodem tēpore illustrante semper diuinitatē vnitam
 retinuit. 9. Virtute cuius die iam tertio inchoato, cicatricibus
 corpore adornato; Primus velut ceterorū resurgentium causa
 & exēplar, sepulchro inviolato resurrexit, & resurrectionis ve-
 ritatem per quadraginta dies, multis argumētis probauit. 10.
 His deniq; impletis virtute propria, sanctis comitatus patri-
 bus, cælos chorosq; spirituum beatorum transcendens, ad pa-
 tris dexteram potestate iudicādi accepta, sedit Christus Deus
 & homo, gloriosus & dominus.
 11. Qui stans promissis, nouā sponsam ante discessum cōpac-
 tā ecclesiā spiritu sancto fecundauit. 12. Adeo vt illius vber-
 tas, atq; fecunditas pluribus egeat nominibus explicari. 13. In-
 ter oīa in potissimū censetur nomen ecclesiæ. 14. Cuius vim,
 robur, atq; naturā declarare cupientes, ab illius diffinitione or-
 diamur oportet. Est autē Ecclesia fidelium bonorū & malorum
 in vnus Dei cultum conuocatio, 15. Vna, sancta, catholica,
 & apostolica. 16. Quam quum ab Abel trahi originē, & vsq;
 in seculi finē protrahi credamus; 17. Quid mirū si & in æta-
 tes diuidere, & in pulcherrima mēbra illā distinguere sacri co-
 nētur doctores? 18. Ptesertim quum talē ac tantū caput sem-
 per possederit Christū dominum. 19. Qui & si ab initio (vti
 oportebat) decorare illam curauerit, suo tamē aduentu, per-
 fectā totā, totāq; pulchram, non tantum sua illustri præsentia,
 verbo, lege, sacramentis, atq; ministris; verū potentem fir-
 mamq; reddidit admiranda auctoritate concessa.
 20. Principibus tñ atq; summis illius pastoribus in optimū gre-
 gis regimē ab eodē X pō collatā; supremo p̄sertim illorū & vic.
 capiti Petro, quē superiorē cōstituens, ceteris, potestate plena
 decorauit. 21. Cui succedens Ro. Pont. in auctoritate & di-
 gnitate

De grauissi-
mo crucifige-
tium peccato
& Christi si-
per abundan-
te merito.

De triduo
mortis Chri-

De resurrec-
tione Chri-

De Ascensi-
one Chri-
sti.

De descensu
Spitus sancti
in totam ec-

clesiam.

De multipli-
catione eccl-

De nō eccl-

Quid sit eccl-

De dignitat-

De ortu et f-

De statibus e-

De capite ec-

De Christi c-

De auctorit-

te ecclesiæ in-

ministris cōse-

gnitate suprema, 22. A Christo omnium principe immediate accepta, assimilatur. 23. Quo fit ut omnium iudex proclametur Pontifex Maximus, & pastor immediatus ouium Christi, 24. In terris iudice carens nisi in hæresis crudelissima peccante. 25. In quam & si uti mortalis incidere, uti pastor vigilans, adhibito sapientum concilio declinare non valet, sicut nec à fidei veritate diuiare, diuinitus autoritate accepta. 26. Quæ canonicam declarare scripturam, eiusdem legitimum proponere sensum, approbare religiones, sanctos canonizare, leges condere, ac tandem valet congregare concilium. 27. Est autem concilium congregatio maiorum prælatorum ecclesiæ, autoritate R. Pontificis conuocata. 28. Ad aliquid communi intentione, cum solemnitate tractandum, in christiana religione, 29. Papa aut altero eius nomine præsidente. 30. Vnde & autoritatē dare concilio, & eidē superiorem esse Romanū Pontificem constat. 31. Viuntur autem in rebus diffinendis Concilij patres, vno aut altero & quandoq; omnibus decem argumentorum generibus, scriptura canonica, traditione apostolica, autoritate ecclesiæ, consilij, R. Pontificis, Sanctorum Patrum, Scholasticorum, ratione naturali, philosophorum dictis & humana hystoria. Propterea his quiuis theologus incumbat oportet, ut paratus sit semper de fide vera rationem reddere.

Leñor. Can. 1. d.

*Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur,
Botrus Cypri dilectus meus michi in vineis engaddi.*

Finis tertij libri ac partis Primæ Theologiæ
Speculatiuæ.

33

SECUNDA PARS THÆOLOGIAE, QUAE
moralis inscribitur in tres libros. Partita.

LIBER PRIMVS DE HABITIBVS VIRTU-
rum in genere.

Enarratio ad Lectorem, in totam sectionem Moralis.
Thæologiæ.

NEC naturæ, nostræ, nec auctori omnium Deo satisfacimus, tantum exultationes & speculabilia in ore & mente gerentes; nisi & gladios ancipites (more militum) in manibus nostris portare operam dederimus. Ut tympanis, mala granata intexta, cum nostro vero sacerdote, ad sancta sanctorum, & gloriam sempiternam ingredi valeamus. Resonat itaque tympanum intellectus tui speculatione diuinæ, creatæ, & utroque constante Christo, ardeat quanto voluntas tua operibus declarata, ut sicut illo philosophi nomine, hoc studiosi & filij Dei encomio, illa strebris & gaudeas. Ad sequentes ergo tres libros conuertere, eorundemque diligenter reuolue materiam. Ut quibus intendere, quæ quum studio operari, quæ caute vitare, & quibus denique ad optatum finem dirigi debeas, addiscere & exercere valeas quicumque sis Gentilis, Iudeus, vel Christianus. Nam & si à fide Gentilis sit alienus, non tamen à natura, quæ quum omnem, maximè scientiam virtutum in genere sui perfectionem appetit vehementer, quantumvis quoque Iudeus abominas vera sacramenta, thæologas virtutes fidelem perficientem conatur addiscere suæ legis præcepto. Si vero sit Christianus (solus inter alios iustus) virtutes in genere scire, & thæologas in speciem exercere, sacramenta diuina amplecti, omnem denique implere iustitiam mandato altissimi & proposito præmio felicitatis æternæ ad omnia mandata implenda allicitur vehementer. Quæ omnia in sequentibus libris tractantur diffuse. Primo namque instruitur mortalis homo, quomodo sagittis in nos militatibus reiectis; hoc est, passionibus subiectis, & purgatis vitijs, imaginem animi nostri, veris & exquisitis gratiæ, & legis, coloribus debeat illustrare, ut si non aqua cecidit gratiæ, restitutionem supernaturalem, saltem, quam naturæ status perfectionem

Non sufficit
ruditione
tis, sine vo-
luntatis affectu
& opere.

Finis mor-
thæologicæ

Omnes ad b-
nū incitantur
in sua natura

Primi libri
iectum &
teria.

tionem expostulat cōsequatur. Quod si fidelē hūc esse contingat habet & in libro sequenti, quibus fidei professionem adornet, & compleat. Nam fidei status ipse roboratur, & vivificatur amore; ipse vero fidelis in omnibus regulatur prudētia, ad alterum ordinatur iustitia, ad se ipsum in minimis temperantia, in maximis fortitudine componitur vno, aut altero agendi, contemplandive instituto servato, ac statui accommoda perfectione obienta, quæ omnia toto libro secundo traduntur, in ornatū fidelis. Quē quū illum, adepto gratiæ tempore christianum esse oporteat; tertio & ultimo libro, christianis insignijs, illustrare curemus, septem expositis sacramentis; quibus Salamonis lectulus spiritualeq; dei vivificum templum liberatur defenditur, conservatur, & ad opus & unicum finem dirigitur; sic quem homo, natura cæca desiderat; fidelis vita debilitatus, palpando insequitur; christianus clavis oculus, sacramentali virtute prosequatur & teneat dicens. Tenui eum & non dimittam, donec introducam eum in domum matris meæ & cubiculum genitricis meæ, in mansionemq; æternam ab origine mundi mundis omnibus preparatam. Tene ergo quod habes ne alius coronam tuam accipiat.

PRÆFATIO IN PRIMVM LIBRVM
moralis Theologiæ.

Ad Lectorem.

CORRUPTIONI corpus obnoxium, à sua firmitate rectitudine
que declinans, quasi ruens deprimere, sensum, & animū
grauare intentat, vt pijsimo Iob, filius superstes si fieri potest
non concedatur, vtriusq; tamen autor, & illud reprimere, &
hanc iuuare animam statuit, declarata malitia inimici, & frau-
de; atq; propositis animi militatibus armis; vt sicut primo de-
clinare, sic secundo aggredi hostem discamus intrepide. Quę
quasi initia & moralis theologiæ elementa aduertens, primo
libro statui explicare. Vbi corporis infecta passio, & ab illius
ineauto progressu vitium scaturiens declaratur, vt quę à natu-
ra pullulasse videntur in malum eiusdem, ab eadem natura si
fieri potest medicina petatur vulnere declarato. Est semper
natura quidem prouida, secum deferens aliquam medicinam,
non tamen perfectam, donec arte periti conficiatur. Inclinat
hominem nostra natura ad inordinatum, cæterum ordinatum
fore lex insita cælitus instigat, hominem tamen componere ne-
quit, donec autore iuuetur & medico. Qui gratiam & legem
largitur abunde, quibus fugatur malitia, ordinatur passio, &
vitium omne aboletur. Quod quam verum sit sub pennis &
cherubinis alis, applica manus ad opus, & discas experimēto.
Hoc enim moralis theologia docet, manus applicare ad præli-
um, distillare myrrham amaram sed salubrem, & si fieri potest
tornatiles fabricare, vt ad omne bonum declinare, & optimi
Dei tornatilem sphericamq; naturam valeant imitari dicen-
te eodem, sancti estote quia ego sanctus sum.

*Corpus gra-
uat homine
simil.
figura.*

*Contra cor-
pus homo
matur cælit*

*Materia to-
tius libri.*

*Lex duplex
aduersa in
mine.*

*Theologia
moralis op-
ribus addi-
tur potius
que ordin-*

LIBER PRIMVS

THAE OLOGIAE MORALIS

De hominis in communi perfectione morali.

IN CPAVT PRIMVM

De passionibus.

ANIMADVERSI O.

Passio ipsa tractatur in genere primo. 2. De passionibus concupiscibilis discribitur, scilicet de amore & eiusdē opposito odio, de concupiscentia, delectatione, & opposita tristitia, causis & speciebus eorundem. 3. De passionibus irascibilis, de spe, timore, & eiusdem speciebus, & audacia opposito eius & ira vltima irascibilis passione, & illius multiplici specie.

Ad mortalem Cant. 3. a.

In saeculo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea,
quæsiui illum & non inveni.

TEXTVS.

ACTVRI de morali thæologia. Primo quæ oibus, dein, quæ fidelibus hominibus, tandem quæ christianis quadrant tractanda sunt. Moribus autem omnium conducunt, non modo habituum, sed & passionū; non modo virtutū, sed & vitiorum perfecta notitia, nec denique, sit est homini studioso gratiam possidere, nisi leges nouerit, quibus conseruatur, & perdita repetit. De his ergo omnibus ordinate, à passionibus sumpto exordio agemus. 2. Passio est quædā animi affectio in sensitiuo potius appetitu quam in rationali sita. 3. Eoq; varia & multiplex iuxta concupiscibilis, & irascibilis v res ac appetitus sensitiui facultates, à quibus fiunt & resident in eisdem. 4. Omnium tamen censentur potissimæ, gaudium, tristitia, spes & timor, tamq; hæ, quam reliquæ, bonæ vel malæ; & inter se contrariæ, ita excepta. 5. Ad singulas tamen explicandas descendamus, à concupi-

De diuisione
operis.

Quid sit passio
& ubi
De multitudi-
ne passionum

Quæ passio
potissimæ
ne, malæ,
contrariæ.

De passionibus
concupiscibilis.

cupiscibilis passionibus, velut à primis sermonem texendo.

Concupiscibilis passiones sunt, quæ ad bonum, sicut & concupiscentia ipsa ordinantur.

6. Propterea prima omnium amor experitur. Est autem Amor duplex, amicitia vnus, & cōcupiscentia alter, quo aliquid vo-

lumus pp nos, sicut priori propter se aliquid diligimus plus. 7.

Parum à dilectione, charitate, & amicitia differt. Dilectio, n. supra amorem addit electionem, charitas perfectionem amo-

ris importat, Amicitia horum omnium habitum completum

dicit. 8. Causatur per se bono, cognitione, similitudine; per

accidens, potest & alijs causari. Causat vero & efficit illa in

homine, vnionem, extasim, in hæsiōem, & zelum, & quæcun-

que amans agit. 9. Opponitur illi odium, malum vt obiectū

respiciens. Quo etsi aliqua detestemur, minime tamē nos, ve-

ritatemq; ipsam.

10. Secunda passio traditur concupiscētia, boni absentis affec-

tio, quæ quum ab amore sit, ad delectationemue tēdat, ab vtrif-

que differt. Huius duplex est species, vna naturalis, alia non

naturalis, quæ infinita quandoq; reperitur.

11. Hanc sequitur delectatio, quæ est boni adepti affectio (au-

torē Augustino) à gaudio differens, quum illud causet in homi-

ne tantum, & non in brutis. 12. Delectationum quidem, vna

est naturalis, sensus vel rationis leges sequens, alia non natu-

ralis ex corruptione alicuius principij introducta. Atq; harū

vtraq; corporalis, vel spiritalis esse potest. Ex quibus spirita-

lis nobilior est, plusquæ delectat; Et quæ se inuicē impediunt

dicuntur contrariari. 13. Causantur operatione, motu, spe,

tristitia rei dilectæ; memoriam causant actione aliena, beneficē-

tia, similitudine, admiratione, nec nō & memoria. 14. Efficit

ipsa vero dilatationem, sitim, desiderium, operationē perfecit,

quandoq; etiam corporalis rationis vsum tollit, nunquā tamen

spiritalis. 15. Quo fit vt delectationum, quædam bonæ, quæ

dam malæ, & aliæ optimæ contra Stoicorum placitū tradantur.

Nec min. um quum & delectatio ipsa in moralibus actionibus,

boni vel mali regula colligatur.

16. Opponitur delectationi tristitia, quæ est fuga mali imminē-

tis interna, à dolore externa lēsiōe causato differēs, & minus

dolore appetibilis, quum interior afflictio exteriorem semper

supe-

superet. 17. Ideoq; Accidia, Anxietas, misericordia, & in-
dia species ordinantur tristitie. 18. Tamquã dolori, quã tri-
stie sequentes assignantur causę, Concupiscentia malum cõ-
iunctum, amor seu veritatis appetitus, & potestas cui nunquã
resisti potest. 19. Vterq; verò auferunt addiscendi facultatē,
aggravant animum, operationem debilitant, & plusquã passio-
nes ceterę nocent corpori. 20. Mitigantur verò, delectatio
ne, statu, condolentibus, somno, & veritatis cõtēplatione. 21.
Sunt nihilominus quãdoq; tristitie bonę, malę, honestę, ac etiã
vtilis, dolor vero nunquã summum malum potest esse. 21
Hæc de concupiscibilis passionibus dicta sint, irascibilis passio
ad bonum arduũ, resistens aduerso & difficili, tractanda restat.
22. ac primo loco notis occurrit spes, appetitus quidã in bo-
num arduũ firmiter cõsequendũ. 23. Sicq; à desiderio & cupi-
ditate differēs, quod hæc tantũ sint de quocunq; bono futuro,
etiã & desperatione contraria. 24. Reperitur spes in brutis,
& hominibus, in ebriosis præsertim. 25. In quibus, experien-
tia, amore, & desiderio boni causatur, ita vt ipsa operationem
plurimum iuuet.

26. Timor sequentur spem, respiciens malum arduum cui dif-
ficile potest resisti, aut nusquã. 27. Huius species recēsentur
sex, segnities, erubescencia, verecundia, admiratio, stupor, &
agonia. 28. Sed timoris causę traduntur, Amor, defectus, etiã
& timoridem, solemus. n. timorem timere, sicut & repentina,
illa præsertim, quę vitari nequeunt. 29. Opponitur huic au-
dacia, itaut & spem sequatur, qui sunt (inquit Arist.) bonę
spei audaces sunt, qui in principio fortiores sunt, quam in fine,
ē contra fortes. Illius causa per accidens ponitur defectus. 30.
Passionum postrema Ira proponitur, quę generalis passio dici-
tur, cū cōcursu multarum passionum causetur, dicitur & spe-
cialis passio quā ipsa multas passiones causet. 31. Est namq;
appetitus quidam vindictę, qui & à multis passionibus fieri,
& multas ipse passiones causare valet. Ac propterea nullā pas-
sionum contrariam experitur sed obiectũ ipsum in quod op-
tat vindictam expleri. 32. Cuius proprium esse potest bo-
num vel malum, etiam & ira. Nihilominus vt pluri-
mus concupiscentia, & odio nobilior creditur. 33. Et li-
cet omnibus videatur propria, iustitię ac iudici proprior

De speciebus
tristitie.Cause doloris
& tristitie.De effectibus
doloris &
tristitie.De remedijs
contra tristi-
tiam & dolo-
rem.Multiplex
tristitie ge-
nus.De passioni-
bus irascibilis.

De spe prima.

passio.

a quibus dif-
ferat.

in quibus fit.

a quibus cau-
setur.De 2. passio-
ne scilicet ti-
more.De speciebus
timoris.De causis ti-
moris.

De Audacia.

De ira 3.
passione.

Quid sit ira.

De obiecto

Ira & digni-
tate eiusdem.Ira cui pro-
pria.

Utres species
re.
Cause ire.
Que causent
iram.

reputatur, cuius est vindictam sumere ex officio. 34. Species ire tres numerantur, fel, mania, & furor, 35. Eiusdem causæ hæ, facere aliquid contra iratum, parui pendere eundem, contumeliam facere irato, eiusdem voluntatem impedire, & excellentiam. 36. At causat ipsa, delectationem ex vindicta sumpta, feruorem in corde ad vindictam tendentem, taciturnitatem in lingua ratione imperante, ni forte illius iudicium furore nimio impediatur.

Mortalis Can. 3. b.

Paululum quum pertransissem eos inueni quem diligit anima mea.

I N C A P V T S E C V N D V M
De habitibus.

A N I M A D V E R S I O.

Discutienda tria in presenti capite proponuntur. Primum est habituum natura, & essentia. Secundo est eorum multiplicitas, à Natura scilicet per inquisitionem & diligentiam cuiusq; et à Deo per infusionem solam. Tertio est distinctio inter eosdem.

Ad Lectorem. tren. 3. d.

*Bonum est viro quum portauerit iugum ab adolescentia sua.
sedeat solitarius & taceat quia leuauit se super se.*

T E X T V S.

De habitibus.
Habitibus quid
Habitibus qui
am à natura
Habitibus qui
am à Deo.

QUum non passionibus solum, sed habitibus bonis perficiatur homo & reguletur; traditis passionibus vti exercenda materia, de habitibus simpliciter, postmodum de studiosis habitibus, hoc est virtute agemus. 2. **H**abitus est perfectio alicuius subiecti existentium potentia, vel ad formam, vel ad operationem, quo fit vt in intellectu & voluntate tantum collocentur. 3. **Q**uidam dicuntur à natura in apprehensiuis potentijs tantum, quod ortum à natura habeant, sed complementum ex actibus frequentatis accipiunt. 4. **A**lij dicuntur infusi à Deo supernaturaliter, vt ad superna disponant infima nostra,

stra, augentur omnes actibus intensis, corrumpuntur & dimi-
nuuntur, cessantibus actibus. Distinguntur per principia acti-
ua, scilicet per actus, generantes eosdem; per objecta, actuum
quodammodo cause, Per bonum & malum, ad quæ disponit.
7. Et deueniendo ad singula, humanus habitus a diuino & in-
fuso distinguitur; quod ille ad actum conuenientem naturæ in-
feriori, hic vero hæroicus habitus, ad actum superiori quadra-
tem naturæ disponat.

De distinc-
ne humani &
diuini habitu

Lector. Isa. 9. a.

Letabuntur coram te sicut qui letantur in messe iugum oneris eius, & virgam hu-
meri eius & sceptrum exaltoris eius, superasti sicut in die Madian.

IN CAPVT TERTIVM

De habitu studioso virtute inquam.

ANIMADVERSI O.

Virtus ipsa pensatur primo hoc in capite videlicet quod sit, quod illius subiectum, quæ
intellectus speculatiui, quæ intellectus practici, quæ moralis, & quæ theologica vir-
tus, quomodo virtutes omnes connectantur inter se, in medio consistant, sequi inui-
superent. Secundo quæ virtutis rationem habeant, aduertuntur donæ, scilicet sep-
tem Spiritus Sancti, beatitudines octo & fructus duodecim.

Ad Lectorem Cant. 4. a.

Fauus distillans labia tua, mel ex lac sub lingua tua, & odor vestimentorum sicut odor
thuris, Hortus conclusus, fons signatus, Emissiones tue paradysus.

TEXTVS.

Virtus (Aug. sententia) est bona qualitas mētis, qua recte
te viuatur, nullus male vitur; quam Deus in nobis, sine
nobis operatur; sicq; dicendum non in apprehensiuis potētis
sensitiuis. 2. Sed in intellectu & voluntate, omnes, virtutes
collocari. 3. Intellectus speculatiui virtutes sunt, sapientia
de altissimis, scientia de conclusionibus, Intellectus de primis
principijs. Practici autem intellectus, sequentes traduntur

De virtute

quid sit

Le subiecto
virtutis.Virtutes in-
tellectus specu-
latiuiVirtutes i-
tellectus pr-
icti.

F esse

esse virtutes, 4. Ars recta fabricilium ratio; Prudentia agibilium norma, adiunctis eidem eubolia, bene cōsiliativa, syncris & gnomi, bene iudicativa, secundum communia & peccularia praecepta. 5. Intellectui appetitus, hoc est voluntatis virtus est: quam nos moralem, & cardinalem vocamus, quadruplicē à philosophis traditam. 6. Prudentiam (quatenus ipsa est habitus electivus) iustitiam, temperantiam, & fortitudinem. 7. Quarum quælibet, & si cum tristitia propter operandi difficultatem, esse contingat, non tamen est passio, nec cum inordinata passione, quinimo circa plures, & contrarias passiones reperitur. 8. Plotinus (autore Macrobio) aliter virtutes dividit scilicet in Politicas, Purgatorias, purgati animi, & exemplares, quibus non quomocumq; homo studiosus, sed vires, divinus efficitur. 9. Quod tamen philosophi ille ac ceteri difficile differebant, nos facile consequimur infusis simul tribus celebratis virtutibus fide, spe, & charitate. 10. Cum quibus infundantur ne morales disceptatur, 11. Et sint ne morales inter se connexæ? Nullam tamen sine prudentia sua esse posse, nec absq; charitate in finem supernaturalē dirigere certum est, 12. Etiam & in medio omnem virtutem consistere. Intellectuales atq; morales per se medium possident, Thæologice per accidens ratione nostri, ut declinamus adversa. 13. Inter intellectuales virtutes, sapientia præstat, sed his morales anteponuntur; atq; omnibus prædictis, Thæologice, quarū primatum obtinet charitas, ab illis tamen separatur nunquā, licet è contra de fide & spe contingat à charitate seiungi in patria. 14. His omnibus, homo totus perficitur, quæ præter hæc, tradi solent, & scriptura probantur, vel sunt idem habitus virtutum, vel earundem opera. Nam septē spiritus sancti dona, intellectus, sapientia, scientia, consilium, fortitudo, pietas & timor; ad eadem disponant, ad quæ virtutes, nisi quod hæc ut à ratione moventur, illa vero ut à spiritu sancto, inter quæ idē dignitatis gradus, qui inter virtutes ordinatur. 15. Beatitudines octo paupertatis, mansuetudinis, iustus, iustitiæ sitis, misericordiæ, cordis munditiæ, pacifici, & persequuti, non sunt habitus, sed actus quidam heroici earundem virtutum, 16. Similiter & fructus duodecim (in sua ad Galatas ab apostolo 5 textis) scilicet charitas, gaudium,

pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, & castitas, nihil aliud sunt quam virtutum opera, quod nomina ipsa satis declarant. Qui ergo virtutibus adhaerebit sine dubio implebit omnia, & perfectum quem perscrutatur hominem adinueniet.

De duodecim
fructibus
spiritus

Lector. Cant. 2. 2.

Aduiro vos filia Hierusalem, per capreus, ceruosque camporum, ne succutitis neque euigilare faciatis dilectam quoad ipsa velit.

IN CAPVT QVARTV De vitijs.

ANIMADVERSI O.

Tria diligenter hoc in capite inquirunt. Natura primo vitij & peccati, quid scilicet sit, & quoduplex, unde peccatum sortitur, quibus grauetur illius malitia. Traduntur secundo, cause peccati, videlicet intellectus, & voluntas quae & subiecta, etiam & externe. Primi parentes, & alterius peccatum. Tertio effectus peccati declaratur miserrimi, pena praesertim a peccato mortali, & veniali causata discutitur.

Cant. 5. 2.

Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos quomodo inquinabo illos. Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit, surrexi vt aperire dilecto. At ille declinauerat.

TEXTVS.

Quoniam oppositis omnia cognoscuntur melius, & cognitae cautius praecauentur; virtute tradita, discurremus & vitium eidem aduersum, & subiecto humano certe naturam repugnans. Quod sit
2. Quod (ab Aurel. Aug.) apprimè describitur. Est dictum vel actum seu p
factum, vel concupitum, contra legem Dei. 3. Peccatum omne prius vel est

F 2 in

Diuiditur
peccatum.
Peccata vn-
em speciem for-
antur.

in deū, proximū, vel se ipsū. Secūdo mortale vel veniale. Ter-
tio Spirituale vel carnale. Quarto vel est cordis, oris, vel ope-
ris, &. Quinto vel est omissionis, vel cōmissionis, 4. Quæ duo
specie distingūt, veluti affirmatio & negatio; Cætera vel su-
perabundantia, seu defectu; auersione, vel conuersione; circū-
stantia & obiecto, specificantur & distinguuntur, nunquam ta-
men à reatu & pœna speciem sument. Hæc .n. peccatis acci-
dunt 5.

Quibus gra-
etur peccatū
Peccata nec
aria nec con-
exa nec eadē
emper
De peccati
subiectis

Grauantur ratione virtutis oppositæ, causa peccati,
(spirituali obiecto, circumstantia, nocumēto, delinquētis per-
sona & lesæ. 6. Ex quibus constat, nec paria nec connexa esse
peccata, & posse quandoq; ab vna in aliam speciem cōmutari.

7. In voluntate (immanentis transeuntisue liberæ operatio-
nis principia) dicuntur subiectari, nec non & in ratione. 8.

Quod culpa sua ignoret, sciendum necessario, quod male dic-
tet, quod deniq; consentiat, & non cœrceat quū possit. 9.

Quomodo in-
ellus sit
Peccati sub-
iectum
De causis pec-
cati.

Illorum causæ, externæ quædam, aliæ vero internæ proponun-
tur, Internas facimus, quæ & subiecta, intellectum inquam &
voluntatem, qui amore deordinetur inlebito, quod se trahi,
vinciq; passionibus (licet quādoq; excusent) permittat, quod
deniq; volens, ex certa scientia & malitia grauissimè ad prohi-
bitum ruat, 11. Externæ causæ, non Deus, quantumvis ma-
teriale rationem boni habēs causet, Non demon, quantumvis
offendicula opponat, sed aliæ assignantur, 12. Prima proponi-
tur parens Adam, cuius peccato, (Christo natura, & Maria,
priuilegio, exceptis) tota propagata humana generatio infici-
tur, intellectaq; , peccato originali subiecta affirmatur.

De causis in-
ternis peccata
De externis
causis peccati
que non sint
causa prima
Peccati exter-
na Adm
Peccati ori-
ginale quid

13. Est autem peccatum originale, carentia iusticiæ originalis
nobis inhærendæ. Vnū specie in omnibus, existit; residens pri-
mo in Adam vt in causa, in semine & carne vt in instrumento, in
voluntate vt in subiecto, in vi generatiua & tactu carnis plus
æquo vicens. Propterea lex membrorum, concupiscentia, &
alijs ab effectu nominibus declaratur. 14. Est & alia exterior
causa, peccatum scilicet aliud, quū se mutuo quasi concate-
nate trahant, hæc præsertim, quæ capitalia dicuntur, ad quæ
cætera vt ad fines rediguntur. 15. His tamen nominibus ab

De secunda
causa peccati.
De septem ca-
pitulis vi-

omnibus describuntur superbia, auaritia, luxuria, inuidia, gu-
la, ira accidia, quorum aliqua ad prohibita, alia ad illicita pel-
lant, & omnia insimul in fœlicem peccatorem ad tartara mer-
gunt.

gunt. 16. Quoniam doctorum consensu, & inuita experientia magistra, incommoda multa efficiunt in hominibus, vulnerant naturam, infirmam reddunt, ignorantem causant, malitia & concupiscentia circumuoluunt, ac denique (auctore Aug.) modo, specie, & ordine priuant. 17. Maculam in anima generant, eandemque reatu ligant. Est autem reatus rationis relatio, diuino intellectui obiecta, & voluntati, ut ordinata ad poenam peccato correspondentem, aeternam mortali, vel temporalem veniali debitam. 18. Ab his enim duobus mortali, vel veniali omnino diiudicatur peccatum, propterea quomodo distinguantur scire oportet. Distinguntur genere suo, ex obiecto, & fine, & ex parte agentis deliberati seu indeliberati. 19. Ita ut vnum, alterum fieri non possit. Mortale charitatis ignem extinguit, veniale tantum refrigerat, & feruorem retardat, Illud difficile, quasi æris scriptura, hoc facile quasi stipula contumit. 20. Quo & si primus parens in naturæ integræ statu, potuerit primo deficere, non tamen Angelus, nec quilibet nostrum, potest cum originali solo illo infici, quum vsum rationis attingens conuersione debita ad Deum facta, peccatum originale (si non aliunde potuerit) tollatur illi, aut eidem retento mortaliter peccet neglecta in Deum autorem omnium conuersione.

*De peccatis
fectibus.*

*De macula
reatu peccati
Veniale ex
mortale quibus differunt*

*Mortale fieri non potest
veniale, ex
de illorum remissione.*

Si Adam venialiter peccare potuerit primo.

Lector. Psal. 41. a. Cant. 5. c.

*Fecerunt mihi lacrymæ panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus,
Adiuuro vos filia Hierusalem, nuncietis ei quia amoris langueo.*

SECVN. SECT. THAE. MO.
IN CAPVT QVINTVM
De legibus.

ANIMADVERSI O.

*Proposita legis essentia, & diuisione iuxta quatuor leges traditas quatuor in hoc ca-
pite tractantur. Primum legis aeternae natura, & eidem subiecta. Secundum legis
naturalis definitio, eiusdemq; praecepta & principia. Tertium humanae legis descri-
ptio, iuris multiplicitas, & conditio. Quartum legis diuinae declaratio, tam veteris
quàm nouae, & praëminentie.*

Ad Lectorem. Cant. 3. c.

*En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes
tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusq; ensis super for-
mur suum propter timores nocturnos.*

TEXTVS.

De legibus

Prospiciens omnia omnium artifex, serpētino adinuēto vi-
rio durantque peccato, legibus obuiare illi statuit ab initio;
vt his faueret parentibus, pereuntibusq; opitulareretur. Qua-
re vitiorum nota & experta malitia, maligna legis contemple-

Quid sit lex.

mar. 2. Lex est rationis ordinatio, & praeceptio in com-
ne bonum, ab eo, qui Reipublicae curam gerit promulgata.

Quid actus
legis.

3. Cuius actus (referunt tres) imperare actus virtutū, vitia
prohibere, & actus indifferenter permittere, legi omni com-

Leges qua-
tuor

munis. 4. Sunt autem leges quatuor, aeterna, naturalis, hu-
mana; & quam vocamus diuinam, Mosaicam & Christianam
leges ambientem. 5. Lex aeterna, est ratio Dei, qua cuncta

Quid sit lex
aeterna.

gubernat, in suosq; fines, dirigit omnia. Quam tamen si nō in
Deo, in veritate, illius vestigium representāte cognoscimus.

Quae leges a-
eternae subdan-
tur.

6. Subduntur huic omnia, tam necessaria, quàm contingen-
tia, licet non eque. Vnde ab illa, leges ceterae dicuntur
fluere.

Lex naturalis
quid.

7. Lex naturalis, est norma nostrarum actionum, mentibus
nostris insculpta ab autore Deo, 8. Cuius praecepta, tanta

Leg. natura-
e praecepta va-
ria.

sunt, quanta, quae natura sunt bona, ad quae diuersimodē ho-
mines

mines ordinantur, & disponuntur. 9. Vna tamen est apud omnes, similiter & eisdem prima principia (practica à nostris dicta) eadem omnium cordibus inferuntur.

10. Ex quibus pro rectum, gentium, & temporum varietate leges colligunt mortales. Quas ab inuentoribus, vocamus humanas. 11. Quibus diffinitionem, de lege in genere traditam, accommodamus in omnibus. 12. Caterum illam legum penam, in ius duplex diuidunt, gentium & civile. Illud faciunt quodcumque morale, ratione ex practicis, & naturæ principijs collectum; Hoc ordinationem ciuilem, de obseruando illato.

13. Quæ bonum commune respiciens, Primo diuiditur in leges officiorum, & ministeriorum; vt sacerdotum, militum, & Magistratum.

Secundo vt à regente est, in Senatus consulta, prætorium, & plebiscita seu principium constitutionis; prout in Aristocratiâ, Oligarchiâ, vel Democratiâ re publica, vel regno ordinantur. Et tertio vt ad aliquod particulare est diuiditur, vt in legem Iuliam de Adulterijs, Corneliam de sicarijs, & similes. 14.

Quarum condiciones, Isidorus apponit dicens. Lex humana sit iusta, honesta, possibilis, secundum naturam, patriæ consuetudinem, locis temporibusque conueniens, necessaria, utilis, manifesta, Reipublicæ accommodata. Commune potius, secundum personas, negocia, & tempora; quam particulare bonum respiciens, vitia grauiora prohibens, actus virtutum quibus ordinamur in bonum præcipiens. 15. Lex illa possidens, nulli dubium est, quin obliget in conscientia. An verò, ad penam temporalem obliget, ante iudicis sententiam incertum est quidem. 16. Illi tamen, & verbis eiusdem standum semper; nisi aliud grauius occurrerit, Reipublicæ accommodum magis. Quo dato, Epicheia, hoc est interpretatione vtendum necessario; nullo vero modo dispensatione, nisi forte legis latori, aut multitudinis rectori, causa iusta ad esse videretur, idque prudenter,

17. His etsi satis homini, prouisum fuisset; Homo tamen illis præruditate & torpedine animi, sufficiëntia nequebat inquirere. Quare decuit, aliam nobis reuelari legem ab alto; quam ab auto

re diuinam vocamus. 18. Est autem lex diuina, ordinatio

Dei,

Lex naturæ
vna in omni-
bus & eius
principia
Lex humana
vnde
Quid lex hu-
mana
Duplex sit
Multiplex le-
gum diuisio

De conditionibus

De vi legis

De obedientia legis & Epicheia eiusdem

De lege diuina
Lex diuina
quid & quot
plex

Dei, homini reuelata, ad salutem eiusdem. Illam diuidimus in veterem, & nouam, seu in scriptā, & gratiæ legē. 19. Legem veterem, Angelorum ministerio dedit Deus Moyfi, & Hebræorum soli populo; in tria præceptorū genera partita moralia, ceremonialia, & iudicialia, terrenis promissis ad illorum obseruantiam alliciens.

20. Moralia, practica naturæ legis principia declarabāt; decem præcepta dicta decalogi, ex illis deducēs Deus. 21. Quin duabus tabulis scribens illa, quæ ad Deum ipsum in prima, Non habere Deos alienos, non iurare, sabbatum colere. 22. Quæ vero ad proximū ordinant, in secunda tabula digito suo scripsit, parentes venerari, non occidere, nō mæchari, non fur tum facere, falsum testimoniū non proferre, vxorem alterius non concupiscere, nec alterius appetere bona. 23. Ex quibus, affirmatiua ad semper, sed non per semper: negatiua ad semper obligāt. Septem secundæ tabulæ præcepta dispensari posse videtur a quibusdam, non tamen tria in prima tabula descripta. Si quæ vero moralia alia reperiantur, ad hæc omnia reducuntur.

24. Cærimonialia, ad exttemum cultum tribuendum omnipotenti ordinata, in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruādas, diuidebantur. Quorum litteralis significatio erat Dei cultū; mystica Christum, & gratiam, quam ex se non conferebant figurare. Ideoq; sole Christo illustrante mundum præsentia, suaq; gratia, quasi vmbra euanuerunt.

25. Iudicialia quæ hominem conuictum, reddebant pacificū; 26. Quædam de institutione & principum officio, eisdemq; exhibenda reuerentia; alia de contractu concinium, emptio- nibus venditionibus, iudicijs & poenis infligendis, transgre- sionibus; Alia de commertio, cum extraneis, vt pote de geren- dis bellis, de suscipiendis peregrinis, & hospitandis aduenis da- bunt. Alia deniq; continebant præcepta, quæ domesticum in- stitutum cum vxoribus, seruis, filijs, ac tota priuata familia be- ne componerent.

27. Atq; his tota illa, veterum celebrata lex claudebatur Quam quasi sol luciferum, lux tenebras, granum paleas, lex noua splendidior, perfectior, iocundior, suauior & firmitior il- la est consequuta. 28. Quoniam nihil aliud est lex noua quā gratia.

gratia spiritus sancti humanis cordibus, nostriq; visceribus inculpta, 29. Qua propter solam iustificare, & in salutē omni credenti esse testatur doctor gentium Paulus. Omnia namq; in illius præceptis contenta, ad salutem, vitamq; æternam consequendam hominem ordinant. Quis enim leptem sacramēta? quid ministrorum institutio facta à Christo? quid ab eodem suasa concilia, & mandata præcepta? aliud prædicāt, aliud docent, aliud conferunt, quàm in sæculo præsentī gratiam, & in futuro gloriam sempiternam? Quam certo obseruantibus conferet naturę redemptor.

Quid lex
nova.
Lex noua
la iustifica

Lector. Cant. 2. b.

*En dilectus loquitur mihi, surge, propera, columba mea & veni, hyems transijt.
Flores apparuerunt, tempus putationis aduenit, vox turturis audita est in terra non
ara, ficus protulit großos, vinee florentes dederunt odorem suum.*

IN CAPVT SEXTVM De Gratia.

ANIMADVERSI O.

Declarata natura gratiæ. Primo, eiusdem traditur diuisio, in gratiam gratis datā, & gratiā gratū facientē, & vtriusq; mēbris finis, & qualitas explicatur. Secundo gratiæ gratum facientis duplex effectus statuitur, iustificatio impij, & meritum in vitam æternam.

Ad Lectorem. Cant. 4. c.

Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es oculi tui columbarum, capilli sicut griges caprarum, dentes sicut greges tonsarum, sicut vitta coccinea, labia tua, sicut, fragmen mali punici, genę tuę; sicut turris David, collum tuum, duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemilli, quę pascuntur in lilijs, donec affiret dies & inclinentur umbrę.

TEXTVS.

Quem compositæ passionēs ornant, studiosi habitus disponunt ad optima, exculsisq; vitijs, leges sacratæ ad perfectionem pellunt, gratia vltimate, & tantum perfici, admittunt
omnes

De gratia

Quid sit gra-
tia.

Quotuplex
Pratis.

Quid sit gra
ia gratis da

Libertaria gratis

data multi=
ex.

...the ...

100

mid sit 216*

Diagram.
Sciens

Eropria gra
z gratum

cientis

te modo ba=
di gratia.

... duplici

stia operan
et cooperā

imus effec

gratin
scottion

and prece-

...injusticia r
...ic.

Ust quis si
crati in sti

... fine a
... d

eye.

omnes. Sicut ergo priora tractauimus, ut libro finem demus, gratiam tractandam proponamus. 2. Est autem gratia donū ab alio concessum. 3. Diuiditur in gratiam gratis datam & gratiam gratum facientem. 4. Prima quum in bonum commune detur, diffiniri potest cum Paulo, est manifestatio spiritus ad utilitatem. 5. Quum vero spiritus cogitatione, verbo, & opere manifestetur, multiplex gratia gratis data constituitur. Quædam cogitationem perficiunt, veluti fides, sapientia, scientia, sermo. Aliæ pronuntiationem adaptant auditori, velut genera linguarum, interpretatio sermonum. Aliæ deniq; prædicationem omnem factis confirmant, velut gratia sanitarum, operatio virtutum, prophetia & discretio spirituum.

6. Secunda definitur, gratia gratum faciens, est bona qualitas mentis, gratum faciens habentem, & opus eius bonum reddens. 7. Indistincta à charitate, radix omnium virtutum, donorum & beatitudinum. Adeo ut illa destituti, nec diligere Deum super omnia (ni forte in statu naturæ integræ) nec legis mandata, quo ad modum servare, nec à peccato resurgere, nec diu illud vitare, nec tandem illa neglecta optatū gloriæ triumphum consequi valeamus. 8. Quam tamen ergo sic præci) & comparatur, & conservatur peculiari auxilio Dei. 9. Qui primo operatur velle, nostram mentem & animum movendo; Post cooperatur eidem voluntati, ac libero arbitrio nostro, ut gratiam disposita accipiat, & possideat anima. Propterea hanc dividere solent nostri, in gratiam operantem, & cooperantem.

11. Cuius effectus mirabilis, est iustificatio impij. 12. Ad quam hac prænotatur requiri, Motus liberi arbitrij in peccatum, motus fidei, remissio peccatorum, & ante omnia gratiæ infusio. 13. Hæc enim in genere causæ efficientis (quum ab illa reliqua pendeant) præcedit, licet in genere & causæ materialis postponatur cæteris. 14. Simul tamen esse creduntur & in instanti iustificationem fieri. 15. An vero potentia Dei absoluta possit quis sine gratia iustificari, vel sine fide gratiâ aliquis priuatus omni fidelium notitia recipere, sollicitos reddit quosdam & varios. 16. Hunc effectum sequitur alius ex

opta-

optatus vita æterna, non tamen sine summo labore ac periculo illam consequimur.

17. Quod si verum est in domino gloriemur & in dilecto filio Christo speremus. Qui solus hanc gratiam sibi, & alijs de condigno meruit. 18. Nos, vero illa illustrati tantum de condigno nobis augmentum; ceteris de congruo primam gratiam, etiam & temporalia bona possumus mereri. Qui-
bus omnibus, quam compositus ornatus, instructus, atque perfectus omnis homo volens reddatur ex dictis omnes estote iudices.

Secundus effectus gratiæ est vita æterna. Solus Christus de condigno meretur primam gratiam. Nos de congruo augmentum gratiæ bonorum meremur nobis.

Lector. Psal. 44. c.

Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, omnis gloria eius, filiæ regis ab intus, in simbrijs aureis circumamicta varietate.

Finis primi libri secundæ sectionis.

53

SECTIONIS SECVNDÆ
MORALIS THEOLOGICÆ.

Liber Secundus.

DE HOMNIS FIDELIS OPTIMO
splendore & vnico exoptando in vita
præfenti statu.

P R A E F A T I V N C V L A
Ad Lectorem.

Mrenulas aureas vermiculatas argento, virtutesq; veras, vero illustratas splendore, hoc libro sequenti studiosæ lector curauimus tradere. Vt qui tuorum doctrina, non vales incedere, Dei optimi maximi certissimis oraculis, infusis virtutibus, altissima monstrata perfectione, progredi ad alta nitaris. Donum enim habes fidei, quo menti pendentur misteria, spes tibi conceditur, qua celestibus firmetur animus. Charitas tuæ infunditur voluntati, vt transformetur in Deū. Superadduntur & his, morales virtutes, quibus operationes omnes in Deum & proximum valeas moderari. Est tibi prudentia in lucernam concessa, iusticia in cingulum tuorum lumborum, fortitudo in scutum & gladium. Téperantia in normam & regulam politicę vitæ; Vt tantarū varietate ornatus, delitijs affluens, & bonis tuo statui consonis abundans, gradum perfectionis optatum consequi feliciter valeas, & tuo placere vnico reparatori, Deoq; vero.

*Virtus ver
charitatis
splendore il
lustratur
a nobis nifi
possumus
A Deo habi
litamur ad
dua, & om
nia bona.
Ad quid
dologia viri
Ad quid
tus moralis*

*Finis vtra
rumq; virt
um ad quer*

Ad fidelem Oseæ. 2. d.

*Et dicam non populo meo, populus meus es tu, & ipse
dicet Deus meus es tu.*

ANIMADVERSI O.

Fidei consideratio præsens, duo amplectitur; illius naturā, dignitatem, obiectum, & firmitatē. Secundo eiusdem duos proponit actus, internū scilicet credere cū illius credibili multiplici, & precepto, & externum alium scilicet confiteri ore cum eiusdem affirmatiuo precepto, & utrorūq; opposito infidelitate varia. Ex quibus, heresis peior, & pestilentior iudicatur. Consequenter tertio quæ fidei respondeant, & infidelitati aduersentur traduntur.

TEXTVS.

*De septem
virtutibus*

Moralis proposita tractanda thæologia ad Deum dirigens omnia, & hominem ordinans ad quietem, à natura inentam; non modo hominem in genere, nec operanda in vniuersum, cōtemplatur; verum quæ aliquando fidelibus omnibus, deinde, quæ in specie christianis competant docet. Quare traditis his, quibus homo omnis poterat instrui; Nunc quæ fidei competant homini, proponamus. Cuius scopus, quum, sit obiecto fidei, Deoq; optimo maximo firmiter adherere, in singulari non modo septem celebratas virtutes animum excolentes, sed & perfectiones quæ fidelem statum decorant, firmiorem fecundiorēq; reddunt fidelem, nosce oportet. Quapropter non tantum septem virtutes, primis capitibus septem; sed duobus sequentibus quæ vniuersum fidelium senatum cōcertunt ac principes illius, proponemus tractanda, & imitanda.

*Fides prima
vna & infu-
sa virtus.*

2. Prima itaq; virtutū, homini fidei necessaria, fides est: A qua & nomen & dignitatem fortitur, cum basis sit cæterarū potissima, vnaq; ex infusis maxima virtus, quam Paulus in hūc modum definit. 3. Fides est substantia sperandarum rerū, argumentum non apparentium. 4. Vnde Deum omnem veritatem non apparentem, continentem, summē à natura speratum, & Dei dono creditum collocamus fidei obiectum. Cui (quum falsum subesse non possit) 6. Ab eo reuelatis, nobisq; per ecclesiam propositis, in Symbolo articulorū duodecim, vel alibi, 7. Interius infuso habitu fidei firmiter adheremus. 8. Fide .n. acquisita licet credere, prædicata & auribus proposita:

*Quid sit fides
Deus fidei ob-
iectum*

*Deo non sub-
est falsum.*

*Ecclesia pro-
ponitur crea-*

*enda etiā ex
tra 12. arti-*

culos.

lita:

fitas non tñ firmiter illis inherere valemus carentes infusa. 9. Quæ quum scientia simul, de eodē credibili stare nequit, quum accitius, & fidei naturæ repugnet.

10. Duo nāq; sunt fidei actus, interior vnus, & exterior alter, vt quod adiuticiam corde credimus, ad salutem confiteamur vno ore cum Paulo. Interior actus dicitur credere, qui est cum assensu cogitare. Quo eodem actu, Deo, Deū, & in Deū credimus, & in eius ac propria, sã m naturali lumine nota, quàm quæ supernaturali lumine reuelatione egent.

13. Vnde quæ explicitè proponuntur ab ecclesia fidelibus, explicitè ab omnibus credantur oportet, velut articuli fidei. 14. Quæ vero ex ijs deducuntur, quæue in sacra cōtinentur scriptura sufficit implicite credere. 15. exceptis semper maiori-

bus. Qui quū alios instruere debeant, scaris & diuinis plus intendere debent. 16. Si de primis fidelibus ante Christū, & ignorantibus euangelium sit sermo, duo ab illis credi explicitè oportebat. Deum inquam esse, & remuneratorem esse. 17.

Excepto item hebræo populo, cuius explicita fides, ad alia per Moysem & synagogam tradita se extendebat. 18. Præsertim proæterum, quibus trinitatis, & incarnationis futurum mylterium explicitè credere oportebat, fide semper infusa. 19.

Quam non in angelis, ante premium; nec in primo Acã, ante lapidū, sed in dānōnibus & dānatis hoībus, extare negamus,

20. Hunc internū sequitur exterior fidei actus, quem cōfessionem fidei appellamus. Cuius præceptum affirmatiuū, quā sit, non pro semper, sed semper opportuno loco & tempore occurrētib; omnes fideles obligat.

Opponitur fidei infidelitas, qua dissentitur à creditis, maximum peccatum. Præsertim si positina sit; Negatiua enim,

potius pena peccati censetur. 22. Illius species tres connumerantur, Paganorum, Iudeorum, & Hæreticorum; Quorū nullus, si fieri potest, est ad regimen assumendus, ad disputatio-

nem vocandus plebe præsente, nec ad cōiuctum admittendus. 23. sed ad fidē potius cōpellendi essent, vt salē eorundē posteritas à cruciatu æterno liberaretur. 24. Pestilentior oībus, & nr̄is

fidelibus incōmodior, sēper ē credita hæresis. 25. Omissis ergo alijs, virū hæresis aperiamus. Hæresis ē enunciatio falsa, ita si-

dei

Fide infusa
firmatur
Fide acqui-
situm cre-
dimus

Fides cōsci-
tia esse non
potest.

Fidei actus
duo

Rō. 10.

Primus ac-
tus fidei cre-
dere

Credere de-
bemus omnia
de Deo.

Credendi sūt
articuli expli-
cite.

Implicitè 2
populo cre-
duntur aliqua
ex scriptura.

Maiores

quid credant
Fideles pri-
mi quid crea-
diderint.

Hebræus po-
pulus quid
credebat.

Maiores Iu-
deorum quid
credebant

Angeli &
Adam quid
credebant

De secundo
actu fidei sci-
licet confes-
sione.

*Hereticus cō
incendus vel
condemnan-
tus.*

dei catholicæ repugnās, vt cum illa stare nequeat. 26. Cuius
fautorem pertinacem, quem hereticum nominamus, sicut &
heresim ipsam, multis testimonijs conuincere, & statutis con-
demnare nititur sancta mater ecclesia; sicut & pœnitentem,
retractantemq; heresim veluti gallina pullum, fouere eni-
titur.

*De Aposta-
sia.*

27. Duæ his etiam infidelitatis species solent adiungi, sed im-
propriè, Apostasia vna, & blasphemia fertur altera. Aposta-
sia est recessus vel à fide, vel ab obedientia, vel à religione.

*De Blasphē-
mia*

28. Blasphemia est vel corde, vel ore effectus, præcenden-
te, Deo vel sanctis, quæ non conueniunt, aut repugnant tri-
buere.

*Peccata in
spiritum sanc-
tum irremis-
sibilia.*

29. Quæ si in Spiritum Sanctum est, irremissibilis dici-
tur; sicut & desperatio, præsumptio, impenitentia, obstina-
tio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidia gratiæ fraternæ,
quæ peccata in spiritum sanctum dicuntur irremissibilia. Quod
his potissimum peccans à se pellat spiritum sanctum, remissio-
nis autorem. 30. Infidelitati omni contrariantur dona in-
tellectus & scientiæ, sicut & eadem cum munditia cordis, cor-
respondent fidei.

*Dona fidei cō-
traria infideli*

Fidelis. Sap. 10. b.

Et dixi Ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius.

ANIMADVERSI O.

Ad spei essentiam requisita, scilicet quid sit, quod eiusdem obiectum, & subiectum, ante omnia in hoc capite traduntur. Secundo timoris donum, spei respondens declaratur, eiusdem multiplicitate proposita, & beatitudo alludens his declaratur. Tercio præsumptio, & desperatio, aduersa dictis, statuuntur, & prohibentur; sicut prius precipiuntur.

Ad sperantem Hier. 31. c.

*Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis,
quia est merces operi tuo.*

TEXTVS.

1. **S**PES, est secunda theologica virtus; qua firmiter, à Deo spes qui
Sfœlicitatem consequi speramus. 2. Nec tantum nobis, Cui speramus
sed & alijs tribuendam, sperate possumus. 3. Vnde illius obiectum spe
obiectum, esse Deum ipsum, nostram æternam beatitudinē, Subiectū sp
dubitare non possumus. 4. Et similiter in voluntate colloca
ri, quum sic appetitus quidam ad Deum bonūq; æternum,
medians inter fidem, & charitatem.
5. Respōdet spei, donū timoris: qui in filialē, initialē, seruilem
& mundanum paritur. 6. Filialis semper bonus cuius etiā
rationem aliquam participant, initialis & seruilis, non tamen
mundanus & humanus, nec eo bonus. 7. Filialis timor ini
tium est sapientiæ, & propriam doni rationem retinet. 8. Timor filia
Quumq; à charitate ortum habeat, ipsa crescente crescit, &
manet in patria, charitate manente. 9. Qua accensus qui
uis, soli Deo vacare intendit; propter quod paupertas spiri
tus, timori vero & charitati consonat. 10. Opponuntur spei,
desperatio, & præsumptio. 11. Illa ex accidia, & luxuria.
Hec ex inanī gloria, certum habet. 12. Hæc, graue pecca
tum; sed illa, maximum creditur. 13. Sunt quidem omnes, H
tam Spei que op

Respōdet sp
timoris don
Timor filia
tis bonus.

Timor filia
lis est donu
Timor filia
lis charita
aptatur.

Timori res
pondent pa
upertas spiri
tus.

tā hęc quā illa, contra spēi præcepta: in lege veteri data per modum promissionis, in noua per modum admonitionis & pcepti.

Sperans. Psal. 30. a.

*Domine spes mea à iuuentute mea, in te confirmatus sum ex plero,
de ventre matris meæ tu es protector meus.*

IN CAPVT TERTIVM

De Charitate.

ANIMADVERSI O.

De charitate ipsa, primo differritur quid sit, à quo, ad quid, quomodo augeatur, quisue ordo in illa seruetur. Secundo effectus charitatis manifestantur, scilicet gaudium, pax, misericordia, interni, & externi effectus, beneficentia, elemosyna omnis spiritualis & corporalis, potissimum fraterna correctio. Tandem tertio duo charitatis præcepta, & quæ illis accommodari solent, explicantur.

Ad dilectiōnis nr. 15. a.

Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

TEXTVS.

De charitate **Q**uod Ruginis seruato ordine, charitas tantopere celebrata, virtus, vna, specialis, & maxima venit tractanda. 2. Cuius hæc colligitur descriptio, Charitas est specialis amicitia hominis ad Deum, in communicatione beatitudinis fundata. 3. Infunditur à solo Deo, voluntati hominis. 4. Vt illum perficiat, omniq; virtute adornet; non est enim sine charitate virtus aliqua, sicut nec sine anima corpus. 5. Ex quibus infertur à gratia superius proposita non distingui, quā eadem efficiantur vtraq; & vtraq; perfecta. 6. Nihilominus augetur per actum feruentem, non tamen in modo auge- infinitum; Diminuitur venialibus, destruiturq; vno mortali. 7. Propterea quod maior & minor esse potest, in gradus tres, incipientium, proficientium, & perfectorum distinguitur; 8. Secundum studia diuersa, ad quæ per charitatis augmentum homo

homo ducitur, 9. Diligendo Deū, & quę ab ipso rationem boni & dilectionis participiāt. 10. A summo n. bono, charitatis primo obiecto, ratio dilectionis sumitur, ad reliqua diligenda. Vnde inter charitate amanda, ordinem seruari affirmāt theologī, vt primo Deum, secundo nos, tertio propinquiore, diligamus etiam & inimicos, peccatoresq; omnes, propter bonam sortitam naturam; ita tamen, vt semper spiritualia, corporalibus preferantur. Hunc n. diligendi ordinem, in cœlesti gloria, credimus obseruari.

11. Charitatis effectus, quidam sunt interni, alij numerantur externi. 12. Illorum primus, est gaudium, in præsenti vita admixtum tristitia in futura beata absolutum vndiq;. 13. Secunda est pax, quies animi quam appetunt, & procurant oēs. 14. Tertia vero misericordia, maxima virtutū, alienæ miserie cordis cōpassio. 15. Externorum effectū primus, est beneficentia. (specialis virtus; qua omnibus maxime coniunctis bene fit. 16. Eleemosyna duplex, corporalis vna, spiritualis altera, & vtraq; propter Deum indigenti subuenitur. 17. Prima de superfluo omni egenti petenti, extremo paciēti de necessario ad statum & victum cōmunē a diuite habēte, proprio domino, & de licitē acquisitis est eroganda. 18. Quumq; egestas hominū multiplex sit, multiplex quoq; corporalis eleemosyna recitat his prænотата. Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. 19. Secunda quia spiritualibus subuenitur miserijs, secundum gratiā ab alto receptā, pfectior, & dignior ac varia declaratur hoc versu. Consule corrige castiga, solare, remitte, fer, ora. 20. Verū hęc ad fraternā correptionē, possunt redigi; quā tertiū externū charitatis effectū morales cōstituūt, ipsaq; ad eleemosynā (spiritualē reducūt. 21. Hęc adeo necessaria, est, viuēti bus omnibus; Vt illā exequi, patiq; eandē oēs obliget. 22. An vero in illa seruādus sit euangelicus ordo pscriptus, vehementer doctores angit. Quod minime faceret, si emēdā fratris (fraternæ charitatis finē) attēderēt, Nā quod in speculabilibus, picipiū, in moralibus, operat̃ finis. A quo mediōrū rō, sumit̃. Diligēter ēt Mathæi verba pēsaret. Nā pñxū ordinē euāgelicū, tm̃ de iniuria propria intelligēdū; & adhuc (autore Chrysostomo) ex cōsilio seruādū, viderēt. Vnde ex fine, & fratris emēda cōsiderata, modū corrigēdi, accōmodū naturę & rationi collige

gmenum.
De obiecto
charitatis

De ordine
charitatis

De effectibus
charitatis

De gaudio

De pace

De misericordia.

De beneficia.

De elemosyna.

De superfluo
est danda

quibus

Quotuplex
elemosyna

De fraternā
correptione

Fraterna
correctio omni

bus necessa

ria.

Ordo frater

ne correctio

nis.

De præcep-
tis charitatis
primum cha-
ritatis præ-
ceptum.

De dono sa-
pientie cor-
respondere

De oppositis
charitati sci-
et oio.
De accidia.

De discordia
contentio

De schisma

De bello
et rixa

De scandalo.

Quæ
ita
ad

ad
har
har

rat
stin

har
gode

ur e
ut.

em

ari

rent. illęsa semper fratris fama seruata.

23. Hęc omnia tamen atq; alia, quę a charitate fluere pos-
sunt, ad duo suauia, & digna præcepta, cœlitus data, verbo
& Christi exemplo renouata & confirmata redacuntur. 24.

Quorum maximum & primum est. 25. Diliges dominum
Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, tota men-
te tua, & omnibus viribus tuis. Secundum huic fertur simile;

26. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum.

Propterea a Sanctis accommodatur illi sapientię donum, quod
semper alta diuinaq; speculatur. Ac per cōsequēs pauperras
spiritus, respondet eidem.

27. Opponuntur charitati & effectibus eius multa. Quo-
rum primum est, odium, ex inuidia pullulatum, maximum, &
capitale, præsertim commissum in Deum. 28. Secundo Ac-
cidia gaudio aduersa, mortale & capitale viciū, tristitiā de
alienis bonis causans. 29. Tertium Discordia, seu voluntatū

disgregatio. 30. Quartum Contentio verbis offendens, pa-
cem destruens, ab inani gloria protūpens; eaq; tam hęc quā
illa præcedens discordia, vicia mortalia constituuntur. 31.

Quintum Schisma, seu separatio ab unitate ecclesię ex inten-
tione facta; cuius sequentia damna, quā graue peccatum sic
indiciant manifeste. 32. Sextum Bellum, præsertim iniustū.

33. Rixa nulla auctoritate, factis lædens quem piam. 34.
Seditio, ad pugnam tumultus. 35. Tandem opponitur bo-

no charitati scandalum, dicto vel facto, ruinę spiritalis occa-
sionem præbens. Quę omnia, quā grauiā & detestanda
vicia sint: tūm charitas cui aduersantur, tūm quę pariunt ma-
la declarant satis. Incauto potissimum, qui charitate neglec-
ta, ad tanta deuenit mala; sicut & prudenti ac charitate fer-

uenti, omnia cooperantur in bonum, & gaudium sempiternū.

Dilectus. Cant. 6 a.

Ego dilectio meo, & dilectus meus michi, qui pascitur inter lilia.

IN CAPVT QVARTVM
De Prudentia.

ANIMADVERSI O.

In partes duas partitur hoc cap. Prima refert, quæ ad prudentiam attinent, quid sit, quod sit primo virtus finem & media distans, unde triplex denominatur prudentia, quæ illius partes integrales sunt. Subiectiva & potentiales, quæque respondent prudentiæ. Secunda de Prudentiæ oppositis agit, imprudentia, inconsideratione, inconstantia, negligentia, carnis prudentia, ac denique de astutia disserit.

Ad Prudentem Ezech. 24. c.

Ingemisce tacens, corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis.

TEXTVS.

Perfectus fidelis, sicut theologis virtutibus in Deum se transformare satagit; ita hominem totum componere, moralibus virtutibus inuigilat, ut sicut Deum, sic sensum proprium, & omnem externum hominem sibi amicum faciat, sentiat, & placibilem reddat. 2. Quod quum ita sit, moralium virtutum doctrina, quantum in nobis est, iuuenimus illum oportet, quatuor sequentibus capitulis, ab illarum norma, Prudentia, scilicet, inchoantes.

3. Prudentia virtus specialis, & moralis rationem rectam ad opus applicans, diffinitur ab Aristotile. Prudentia, est recta ratio agibilium. 4. Quod ratio sit, inter habitus intellectus practici; quod ad agibilia & contingentia rationem applicet, inter morales virtutes computatur. 5. Et prima. 6. Nam non tantum media, sed & fines, si quibusdam credimus, cæteris præponit, atque imperat. 7. Quo sic ut iuxta finium varietatem diuidatur, in Politicam, bonum ciuitatis; æconomicam, priuatæ domus commodum; & monasticam, singularis personæ utilitatem respicientem. 8. Quas exercere operans, & perfecta .s. possidere, non tantum doctrina, & experientia, verum & bonitate interna, illum fulgere oportet.

De moralibus virtutibus

De prudentia

Prudentia ad intellectum et voluntatem spectat.

Prud. prima virtus

Prud. media & fines proponit.

De triplici uera prud.

Prud. perfecta qua requiritur.

9. Prop

- quando precipiatur prudētia. 9. Propterea licet non peculiari præcepto, tamen omnibus decalogi mandatur, cum illius sit, omnes actus bonos dirigere.
- De partibus prudentiæ. 10. Partes habet integrales, subiectiuas, & potentiales. Integrales ad actum perfectum eius concurrentes connumerantur, memoria præteritorum, intelligentia præsentium, contingentium & necessariorum, Eustechia siue docilitas, bona coniecturatio, & solertia medijs coniectatio. 11. Sunt & aliæ tres ad prudentiam, non vt cognoscitiuam sicut præcedentes, sed vt præceptiuam pertinentes. Prouidentia (inquam) ad finem accomodans omnia; Circumspectio, circumstantia aduerrens; & cautio, tolles impedimenta.
- De partibus subiectiuis. Subiectiuæ partes sunt. Prudentia regens se, & prudentia regens multitudinem, sub triplici diuisionis prudentiæ membro comprehensæ.
- De partibus potestatiuis. 13. Potestatiuæ partes hæ. Eubulia benè concilians; synesis, iudicans bene secūdum vniuersales regulas; gnomo, bene iudicans etiam, sed præter communes regulas.
- De consilio & materia Prudentiæ accomodatis. 14. Ex quibus quàm apprimè Consilij donum, & beata misericordia prudētiæ accommodetur facile comprehendemus. Quum illò à Deo, ad consiliandum moueamus; hac vero ad finem vtilissimum ordinemus intentum etiam à prudentia & Consilio.
- De imprudentia contraria prudentiæ. 15. Sex legimus opponi prudentiæ, Imprudentiam siue priuatiuam, siue contrariam, generale viciū per aliorum participationem, & quod plura sub se contineat vicia, sicut virtutes prudentia, eadem enim partes habet, quas & prudentia oppositas illi tamen & vitiatas. 16. Inconsideratio & inconstātia quoq; opponitur virtuti prudentiæ, quod ad prudentiā requisita consulto omittant. 17. Quarto negligentia, peccatum iuxta materiam pensandum. 18. Prudentia carnis indebitum constituens finem, & tandem aduersatur prudentiæ, Astutia non veris ad finem medijs vtens, sub qua dolum, fraudem, & auaritiam collocamus.
- De Prudentia carnis.
- De Astutia.
- Prudens. Cant. 3. a.

Quid videbis in summite nisi choros castrorum, quam pulchri sunt gressus tui in calciamētis filia principis.

LIB. SECVN. DE VIRT. IN SPET. 63
IN CAPVT QVINTVM
De Iustitia.

ANIMADVERSI O.

Traduntur duo hoc in cap. quæ ad iustitiam spectant primo scilicet quid sit, quod illius ius, actus, medium, quot illius partes integrantes, scilicet facere bonum declinare ad malum; quod subiectiue scilicet commutatiua & distributiua iusticia; & epicheia; quod potentiales, scilicet religio prima cum duobus internis actibus deuotionis & oratione, sexq; exterius adoratione, oblatione, voto, iuramento, adiuratione, & laude. 2. pietas. 3. obseruatiua cū honore & obediētia actibus suis. 4. Gratia. 5. vindictio. 6. veritas. 7. Amicitia. 8. Liberalitas. Secundo quæ ad opposita iustitiæ attinent proponuntur. Quomodo transgressio & omissio opponatur, affirmatiuis & negatiuis præceptis; Acceptio personarū distributiue; cōmutatiue vero Homicidiū, mutilatio, verberatio, furtum, rapina, iniustitia iudicis, accusatio iniusta, mentiri in iudicio, falsum testimonium, Aduocati iniquitas, contumelia, detractio derisio, maledictio, fraudulentia; religioni, superstitio cum suis speciebus, Idolatria, diuinatione, Necromantia, sortilegio, augurio. Etiam religioni opponitur, tentare Deum, periurium, sacrilegium, simonia; Pietati, impietas; gratiæ, ingratitude; veritati mendacium, Hypocrisis, iactantia, ironia; amicitia; adulatio; liberalitati deniq; auaritia & prodigalitas aduersantur.

Ad Iustum. Cant. 3. b.

Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi, ex aromatibus myrræ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarij.

TEXTVS.

Præmittitur prudentia quasi ductrix, illam iustitia sequitur ceteras, quasi dignior præcedens & omnium finis; antequam ergo ad alias descendamus; quæ de iustitia dicuntur, omni solertia tradamus. 2. Iustitia (vlpiano autore) est cōstans & perpetua voluntas, ius suum unicuiq; tribuens. 3. Est autem ius, obiectum iustitiæ; naturale vnū, & positium alterum; & vtrunq; in paternum & dominantium potest parti. 4. Tribuere unicuique suum, iustitiæ, actus dicitur, & ab hoc emanans, iudicium rectum actus quoque fertur iustitiæ. Ita ut sit non ex suspitione, sed secundum præscriptas leges
à po.

De iusticia

Iusticia quid
Ius duplex.

Actus iusti-
ciæ dare suū
Iudicium rec-
tum.

Iusticie me-
dium,

Iusticia du-
plex genera-
lis & mora-
lis.

Iustitia diui-
ditur in par-
tes.

De partibus
integralibus

Iusticia.

De partibus
subiectiuis.

Differentia
inter commu-

tatiuam &
distributiua

iustitiam.

De equalitate

utriusq; iusti-

cie.

De materia

utriusq;
iusticie.

Materia pro-

xima distribu-

tive iusticie

Materia pro-

xima commu-

tatiue iusticia.

Iustum com-

mutatiue ius-

ficia.

Actus com-

mutatiue ius-

ficia resti-

à potestatem habente exercitum, 6. Et vterq; actus iuxta medium rei versatur.

7. Hæc quidem tam generali iusticiæ, quàm legali, & morali competunt. Præsertim si Buridano fidem damus, dicenti idem esse iustitiæ hoc, per essentiã. Quod difficile est creditu, quum generalis iusticia, omne virtutis opus ad commune bonum ordinet. Legalis, ius concedat omnibus, secundum leges traditas; Moralis hominem ad alterum componat. Nilominus tradita, singulis conuenire iusticijs, negare nõ possumus. 8. Quasi ergo de singulis dicta sint, & reliqua quæ de iusticiæ partibus restant dicenda illis tribuamus.

Habet quidem iusticia, partes integrales, ex quibus constat;

De partibus subiectiuas, de quibus dicitur; & potentiales, quas annexas

integralibus habet. 9. Integrales partes sunt, facere bonum, & declina-

Iusticia. re à malo; Subiectiuæ partes, duæ item traduntur, iusticia

De partibus distributiua vna, & commutatiua altera. 11. Illa est totius ad

subiectiuis. partes, hæc partium inter se; illa communia bona, secundum

Differentia proportionem geometricam distribuit, Reipublicæ qualita-

inter commu- te pensata, scilicet Aristocratix, Olicratix vel Democratix;

tatiuam & Hæc æqualitatem inter duas personas attendit, secundum Ari-

distributiua thmeticam proportionem. 12. Illa, rem personæ adæquat;

iustitiam. de equalitate hæc vero, rem rei æqualem facit.

utriusq; iusti- 13. Vtriusq; remota materia, res scilicet & persona & si eadẽ

cie. sit, non tamen proxima. 14. Materia proxima distributiue

De materia iustitiæ est bonorum reipublicæ vsus, ciuibus distributus consi-

utriusq; deratis meritis. 15. Commutatiue vero, est vsus rerum mo-

iusticie. deratus in reddendis debitis singulorum. 16. Sicq; iustum

Materia pro- eius, dicitur contra passum; tam in voluntarijs, quàm in inuo-

xima distribu- luntarijs commutationibus. 17. Et actus eius restitutio con-

tatiue iusticia stituitur, qua alter in dominium rei propriæ restituitur. 18.

xima commu- Sed à quibus debeat fieri sequens indicat carmen.

tatiue iusticia Frequens, Iussio, Consilium, consensus, recursus.

cia. Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Iustum com- 19. Tertia subiectiua pars, creditur epycheia, legum inter-

mutatiue ius- pres. 20. Potentiales partes iusticiæ sunt sequentes. Pri-

ficia. ma est religio specialis & vna virtus, omni morali dignior,

Actus com- qua cultus & reuerentia, Deo exhibetur. 21. Cuius actus

mutatiue ius- interior duplex est, Deuotio à contemplatione orta, qua pro-

ficia resti- pre

ptè ad famulatum Dei pertinentia exequimur. 22. Et oratio qua mentem eleuamus in Deum utilis efficax, necessaria, meritoria, Deo & sanctis quandoque facienda, obsecrando, orando, postulando, & gratias agendo doctore Paulo. 23. Exterior actus, religionis eiusdem, sunt. Adoratio corpore & spiritu, reuerentia facta & debita immenso deo. 24. Oblatio sacrificij sensibilis in honoris & dominij signum. Deo et eius ministris, de decimis & primitijs, de omnibus necessario faciendis, secundum consuetudinem patriæ. 25. Votum à libero factum de meliori bono, illud magis meritorium reddens, per religionis professionem, & ordinis sacri susceptionem solemni-
 zatum. 26. In quo si continentia sit debeat ne aut possit dispensari, disceptatur. 27. Et quarto exterior religionis actus traditur Iuramentum per Deum vel creaturam; licitum, in iusticia, iudicio, & veritate & à personis debitis factum, in conscientia obligans nisi à superiori dispensetur. 28. Adiurare denique Deum, vel creaturam, laudare Deum actus sunt etiam religionis.

29. Secunda pars potèntialis iustitiæ, ponitur pietas, qua Deo, sanguine iunctis patriæ, beneuolentia, officiū ac diligens cultus tribuitur: non omittenda, ni multum religioni impedimento esset. 30. Tercia obseruantia statuitur, quæ dignitate præcellentes, cultu & honore debito reueremur. 31. Cuius pars vna dicitur Honor, in laudam & dulam vel hyperdulam distinctus, alia est obedientia specialis & maxima virtus Deo & superiori debita. 32. Quarta est gratia, quæ benefactoribus beneficium recompensat, saltem secundum animi affectum necessaria. 33. Quinta creditur vindictio, ex charitate procedens, quæ nocuum expellitur: Fitque satis iniuriæ, poenis ex lege licitis. 34. Sexta recensetur veritas, quæ verba & facta ordine debito disponuntur. 35. Septima collocatur amicitia, quæ gratia simul conuenientes homines, inter se bene disponuntur. 36. Octaua liberalitas ponitur, quæ bene vtuntur pecuniæ possidentes. 39. Nona respondent iustitiæ, donum pietatis, & beatitudo famis iustitiæ; quam iusticia ipsa reparat, secundum illius præcepta in decalogo contenta. His tota iustitiæ natura restat explicata. 38.

Verum vt oppositis elucescat amplius, quæ iustitiæ & singulis illius amicitia

Oratio actus
secundus re-
ligionis inter-
nas.Adoratio
primus exte-
rius actus re-

ligionis

oblatio se-

cundus actus

Votum ter-

tius actus

Iuramentum
quartus actus
religionis ex-

ternus

Adiurare de-

dare Deum
actus religio-

nis.

Secunda pars
potentialis i-

ustitiæ

Tercia pars
poten. iust.

obseruantia

Honor: ob-

edientia par-

tes obseruan-

tie

Quarta pars
poten. iust.

vindicatio

Sexta pars

poten. iust.

veritas

Septima pars

poten. iust.

amicitia

Transgressio et omissio opponitur partibus iusticie. illius partibus aduersantur, videamus. Iusticiæ ipsi, duo opponuntur, iniusticia, peccatum ex genere suo æquitatem tollens; Iudicium non rectum, secundo. 39. Partibus integralibus repugnant transgressio negatiui præcepti, & omissio affirmatiui.

Acceptio personarum distributiue iusticie. 40. Subiectiuis partibus multa opponuntur. Distributiue enim iusticiæ, acceptio. scilicet personarum contrariatur. 41. Commutatiue vero opponuntur sequentia: 42. Homicidium, illicitum, non factum à persona debita, nec de personis meritis; 43. Mutilatio membrorum, verberatio, in carceratio iniusta; 44. Furtum seu acceptio rei alienæ, inuito domino; 45. Rapina, violenta alienæ rei acceptio, facto grauior; 46. Iniustitia iudicis, non sequentis leges iudicij; 47. Accusatio iniusta, per calumniam prauaricationem, vel tergiversationem; 48. Mentiri in iudicio cum de veritate interrogatur quis debite, à iudice competente; 49. Falsum testimonium proferre in iudicio; 50. Aduocati iniquitas, iniustam causam scienter defendentis, aut causæ pauperis non occurrentis. 51. Contrumelia, animo iniuriandi prolata, 52. Detractio, seu denigratio famæ alterius, per verba, grauiissimū peccatum indetrahente & complacente; susurratio, amiciam lædens; 53. Derisio, facto vel verbo in erubescientiam proximis; 54. Maledictio, qua malum alteri imprecatur; 55. Fraudulencia, in emptionibus & venditionibus; & vsura, in mutuis. Horum quædam sunt peccata ex genere suo, alia ex circumstantijs.

Contumelia Detractio Derisio Maledictio Fraudulencia Potentiatis partibus contrariatur Superstitio religioni. Species superstitionis. Idolatria Diuinitio

56. Neccearent contrarijs, Potentiales partes iusticiæ. Nam religio, habet superstitionem; cum diuinus cultus non debite exhibetur, aut alteri à deo datur. 57. Cuius species, sunt; Idolatria, indebitus cultus creaturæ datus, execrabile scelus; 58. Diuinitio, qua futurorum notitiam, quis sibi vsurpat. 59. Nicromantia, sortilegium, vel Augurium, & obseruantia superstitiosa. 60. Habet & religio contraria alia, scilicet tentare Deum, petendo sine necessitate miraculum; 61. Periurium, mendacium iuramento firmatum; sacrilegium, quod est violatio rei sacræ; 62. Simonia quæ studiola dicitur voluntas, emendi vel vendendi, aliquid spirituale.

le vel spirituali annexum, peccunia, munere, vel obsequio. 63. Secundę parti scilicet pietati cōtrariatur impietas, ob-
 servantię partibus scilicet obedientię, inobedientię; 64. Gratia, ingrati-
 tudo contraponitur, 65. Veritati menda-
 cium ioculum, officiosum, & perniciosum; 67. Hypocrisis
 simulata sanctitas; 68. Iactantia, verbis extollentia sui ipsi
 us; Ironia, qua minora de se quis dicit, mentiendo, vel negan-
 do magnum quod in se est. 69. Septime parti potenciali iu-
 sticię, Hoc est amicitia; opponitur Adulatio verbis vel factis,
 supra debitum alijs applaudens 70. Liberalitati vltimę po-
 tentiali parti, Avaritia amor immoderatus pecuniarum, mor-
 tale & capitale peccatum. Cuius species sunt, proditio, fraus,
 fallacia, periurium, inquietudo, violentia, & obduratio. 71.
 Prodigalitas per excessum opponitur etiam liberalitati. Atq;
 hac de dignissima virtute Iusticię dicta sufficiant.

Hieromantia
 Sortilegium.
 Augurium.
 Religio iusticię
 contrarietur
 tenare Deū
 Periurium,
 Sacrilegium
 Simonia.
 Pietati con-
 trariatur
 impietas.
 Obiectus in-
 obedientia.

Iustus Isa. 6. d.

*Gaudebo in domino & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vesti-
 mentis salutis, & indumento iusticie circumdedit me, quasi sponsam de-
 coratam corona, & quasi sponsam ornata
 monilibus suis.*

SECVN. SECT. THAE. MO.
IN CAPVT SEXTVM
De Fortitudine.

ANIMADVERSI O.

Hæc videtur totius capitis summa, quæ fortitudini primo; postremo, quæ oppositis quadrant proponere. Principio itaq; docetur, quid sit fortitudo, generalis & moralis, illius obiectum, & actus. Quot partes integrales scilicet fiducia magnificientia, Patientia, Perseuerantia, Magnanimitas. Quot partes potentiales, quidæue donum & beatitudo respondeat fortitudini aperitur. Postremo de oppositis fortitudini agitur, quomodo fortitudini, inordinatus timor, intus ditas, & audacia, Magnificientia & consumptio, Patientia mollities & pertinacia, Magnanimitas ap- hilotimia id est sine honore Ambitio, Presumptio, inani gloria cum filiabus eiusdem scilicet iactantia, inobedientia hypoerisis, contentio, Pertinacia, Discordia, Presumptio, & Pusillanimitas, aduersentur.

Ad fortem Abac. 3. a.

Splendor eius ut lux erit, cornu in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius ante faciem eius ibit mors, & egredietur Diabolus ante pedes eius.

TEXTVS.

Moralis virtus tractanda sequitur, quæ hominē ad se tūm in arduis, tūm in minimis ordinat, qualis prædicatur.

Fortitudo & temperantia; de quibus hæc & sequenti capite nobis est propositum agere. 2. Primoq; de fortitudine, cuius hæc potest esse descriptio. Fortitudo, est virtus moralis, firma & bonum faciens habentem, repulsis aduersis, quæ rationis vsum, & quæ secundum rationem sunt impredientibus. 3. vt animum firmat, generalis; vt in magnis & periculis arduis firmat eundem, virtus specialis dicitur. 4. Vnde illius obiectum, & circa timores & audacias occupari. 5. Nam timore ipsa cohibet, audaciam reprimat; circa pericula, in communi, & in particulari; in bello, præsertim, & quæ in morte imminent versatur. 6. Quo fit, vt actus eius, sit sustinere tristitia in quibus & delectatur fortis, fortiter sustinendo moderata, in auxilium ira assumpta; sicq; circa repentina non esse, cognoscet quis. 7. Maximus fortitudinis actus, reputatur marti-

rium, quo quis Dei accessus amore, in iusticia, veritate, & fide contra persequentium imperus, firmus, constans, & intrepidus, a quo ieiunctus permanet est vita discedens.

8. Partes integrales fortitudinis, sunt fiducia & magnificentia. Quarum prior, ad in. adendum fit animus promptus, posterior in executione non deficit. 9. Patientia quæ quæ & perseverantia partes sunt integrales fortitudinis, ad actum sustinendi ordinate. Illa animum difficultate mali imminentis à sua magnitudine per tristitiam non deficit. Hæc, ex diuturna passione animus non fatigatur. 10. Magnanimitas est iam pars integralis constituitur; qua magnanimus ea facere studet, quæ honore magno, & arduo digna sunt. Sicut & magnificus tas magnificentia ut speciali virtute circa pecuniarum maximos sumptus occupatur. 11. Vtraque enim virtus, circa maximum occupatur; illa circa honores, hæc circa maximas pecuniarum expensas. Nulla enim harum, est Microchindinos id est de parvis periculis, nec etiam philochindinos, hoc est amator periculi, dicit philosophus. 12. Nam eo, sub magnanimitate fiduciam, & securitatem collocamus. Quarum prima roboratur spes magnanimi, ex aliquo, in se vel in alio considerato; secunda, quietem animi consequitur magnanimus. His aliæ à Microbio, & Andronico adduntur partes integrales fortitudinis, ad dictas tamen reducuntur. 13. Hæc etiam partes potentiales eiusdem fortitudinis sunt, adiunctæ principali scilicet fortitudini, cum partes hæc sint etiam virtutes. Subiectivis partibus caret, fortitudo quæ in plures species fortitudinis non dividatur. Specialis enim virtus existens, specialem materiam respicit pericula inquam mortis. 14. Est quidem & hæc donum spiritus sancti cuius est in opere capto arduo, usque ad finem vitæ perseverare, sicut & virtute non frangi animo propter difficultates. 15. Elurientes iusticiam hac fortitudine induantur oportet, & omnes, tantis de illa præceptis in lege existentibus.

16. Opponuntur fortitudini, inordinatus timor, fugiens, & omittens, quæ ratio dicitur protequerda, aut vitanda: 17. In timiditas per excessum, ex quadam animi elatione, & præsumptione orra, vel rationis defectu, 18. Audacia tertio adversa in fortitudini, invadens & aggrediens sine consilio pericula,

De partibus
integralibus.

Patientia,
magnificen-
tia.

Patientia &
perseveran-
tia.

Magnanimi-

tas.

Magnificen-

tia.

Magnanimi-

tas & ma-

gnificen-

tia cir-

ca quæ

Sub magnani-

mitate fidu-

cia & securi-

tas.

Partes potē-

tiales fortitu-

dis virtu-

tes speciales

sunt.

De dono ti-

moris

De debilitudi-

ne responden-

te.

De oppositis

fortitudini

De oppositis
magnificentiæ

19. Partes integrales habent sua opposita etiam. Magnificentiæ, ut specialis est virtus circa maximos pecuniarum sumptus occupata, contrarium habet Paruificentiam, à proportionem inter sumptus & opus deficientem, & consumptionem.

De oppositis
Patienciæ

20. Patienciæ rationem conseruans ne iniusticiæ succumbat, fortitudini & longanimitati accommoda, experitur contraria; molitiem facile succumbentem, & Pertinaciam, impudenter

De oppositis
magnanimitati.

tenentem. 21. Magnanimitati opponitur per defectum Aphilotimia hoc est sine honore, per excessum Ambitio inordinate honorem desiderans immeritum. Præsumptio agere tentans, quæ virtutem excedunt propriam, 22. Inanis gloria, .i. inordinate appetens gloriam vanam, capitale vitium & multorum causa. Cuius filia sunt iactantia, manifestatio verbis

De filiabus
prauis gloriæ

propriæ excellentiæ, inobedientia, hypocrisis, contentio pertinacia, Discordia, præsumptio, & pusillanimitas. Quorum quædam peccata & iuxta materiam grauissima censentur crimina, à quibus liberabitur fortis, nichaynus, hoc est ventosus, vel furiosus efficiatur.

Fortis. Cant. 6. a.

*Quasi aurora eosurgens, pulchra ut Luna, dectra ut Sol,
terribilis ut castrorum acies ordinata.*

ANIMADVERSI O.

Redigamus ad duo quæ de temperantia in presentia differuntur, ad ea quæ temperantia quærant, & quæ de oppositis predicantur. Temperantia namq; conuenire docetur quid sit, circa quæ, & illius regula, quot eiusdem partes integrales scilicet verecundia & honestas, quot subiectiuæ .s. Abstinencia, sobrietas, castitas cui pudicitia & virginitas adiunguntur, quot potentiales .s. continentia, mansuetudo. Modestia, cum quatuor speciebus eiusdem, humilitate, studiositate, ornatu, & modestia ad alterum sub qua eutrupelia statuitur. Predicantur de oppositis ista, quod scilicet repugnent virtutibus temperantiæ in hunc modum, vt primo Temperantiæ opponatur intemperantia & insensibilitas. Dein alia alijs vt abstinentie gula cum filiabus suis sobrietate ebrietas, castitati, Luxuria, cum filiis suis, & speciebus, continentis incontinentia, Mansuetudini Ira cum eiusdem filiis; clementie crudelitas & bestialitas; Humilitati superbia aduersatur.

Ad Temperan. Isa. 40. c.

Quis mensus est pugillo aquas & celos parmo ponderauit? quis appendit tribus digitis mollem terræ librauit in pondere montes & colles in statera?

TEXTVS.

Temperantia concupiscibiles passionēs reprimens moralis, De Temperantia. & specialis virtus, tractanda & describenda restat, vt hominē totum & fidelem verū, benē compositum apprimeq; ornatū conēplemur. 2. Est autē tēperantia, virtus retrahens appetitū concupiscibilem, ab his quæ sūm rationē non sunt. 3. Qualia connumerantur potissima, potus, cibi & venerei actus concupiscentiæ. Vnde licet timorē & audaciā reprimat fortitudo, ita tēperantia passionēs insensibilia & delectabilia tendentes moderatur. 4. Regula salubri vtendo; vt quantū vitæ necessitati opus est capiat, tantum cum modestia. 5. Illius partes integrales sunt sequentes, Verecundia de turpi actu: Honestas indecentissima repellens. 6. Eiusdem subiectiuæ partes referuntur. Abstinencia delectationes moderans cibi, cuius actus censetur ieiunium à quo si ecclesiasticum sit, nullus nisi ex causa excusatur. 7. Sobrietas potum temperans; & 8. Castitas concupiscibiles.

De Temperantia.

Temperantia quid.

Temperantia circa quæ.

Temperantia regula

De partibus integralibus.

De partibus subiectiuis.

Abstinentia.

Sobrietas.

Castitas.

Castitati adiunguntur cupiscentiam regulans; generalis virtus, quatenus a vitijis la-
Pudicitia & Virginitas. sciis ut Deo adhæreat firmius, animū cohibet. Et specialis, quatenus venerea reprimat. 9. Cui adiunguntur Pudicitia Venerea signa abhorrens, & Virginitas specialis virtus, carnis integritatem & ab omni venereo cōsensu & delectatione abstinendi propositum seruans, coniugio & continentia vi sua li præposita. 10. Potentiales partes numerantur hæ. Conti-
Potentia. nentia contra Venereas passiones firma. 11. Mansuetudo ira moderatiua, à clementia moderatiua punitionis externæ dif-
Mansuetudo. ferens; vtraq; tamen virtus adiuncte tēperantię. 12. Et ter-
Modestia tio modestia tactus, delectationes ordinans mediocres: sicut tē
Modestie piperantia maximas internas & externas. 13. Huius species
ritus quatuor sunt quatuor, Humilitas animum firmans ne in excelsa tēdat
Humilitas. inordinatē in duodecim gradus diuisa secundum Bernardum.
studiositas 14. Studiositas cognoscendi naturale desiderium regens. 15.
Ornatus. Modestia in verbis & factis dicta ab Andronico ornatus; Et
Modestie ad alterum sub qua Eutropelia quarta modestia circa exteriorem cultum hominem ad nego-
 tia diuersa; & circumstantia ordinans ad alterum, bona ordina-
 tio appellata sub qua ponitur Eutropelia virtus in ludis.
Temperatiæ 16. Temperantiæ opponuntur. Primo insensibilitas omnes
opponuntur delectationes refugiens. Secundo intemperantia vitium pue-
intemperan- rile superfluam concupiscentiam affectans.
tia, insensibi-
litas. 17. Partibus subiectiuis contrariantur & aliqua. Abstinen-
Abstinentia tiæ namq; gula appetitus inordinatus edendi, capitale vitij.
Gula Cuius species his vocibus dignoscuntur. Preparare lautē, ni-
Gula filia mis ardēter, studiosē. 18. Illius filix hæ inepta lætitia, scurri-
Sobrietati litas, immunditia, multiloquium, & mentis hæbetudo. 19.
ebrietas. Sobrietati opponitur ebrietas, immoderata vini concupiscen-
Castitati lu- tia voluntaria, graue peccatum. 20. Castitas oppositā habet
xuria. luxuriam, circa voluptates venereas occupatam, capitale vi-
Luxuriæ fili- tij. 21. Cuius filix sunt cæcitas mentis, inconsideratio, præ-
 cipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsen-
Luxuriæ spe- tis sæculi, & honor futuri. 22. Species verò eiuldē, sex tra-
cies. duntur, fornicatio soluti cū soluta, Adulteriū cōiugati cū cō-
 iungata, vel altero coniugato existente, Incestus inter consan-
 guineos vel affines, Stuprum Virginis violatę, Raptus vi op-
 pressę, Vitium contra naturam dictum, Bestialitas, Sodomia,
 vel alio incognito nomine, Sacrilegium personam vel locum
 sacrum.

sacrum violare. 23- Partes potentiales habent etiam con-
 traria. Continentiæ contrariatur incontinentia, appetens
 inordinatè delectationes & concupiscentias. 24. Manueta
 dicitur ira appetitus vindictæ indebitus, capitale vitium. 25.
 Cuius filix dicuntur, Rixa, tumor, contumelia, clamor, indi-
 gnatio, & blasphemia. 26. Clementiæ etiam obijcitur cru-
 delitas, atrocitas animi in exigendis pœnis, distincta à sæveri-
 tate & bestialitate, quæ more bestiarum in inferendis pœnis
 delectatur. 27. Humilitas aduersam sentit superbiam, qua
 quis supra se tendit contra modum debitum rationis. Gra-
 uissimum & capitale peccatum, cœterorum, vt ferunt, princi-
 pium. 28. Studiositas quando quæ curiositate impugnatur.
 29. Omnia hæc determinatè prohibentur in lege, sicut Té-
 perantia & virtutes annexæ & subditæ suadentur, & deter-
 minatis verbis præcipiuntur. Quibus attendens fidelis om-
 nis & manus applicans operi, rationi corpus subijcet & cor-
 dis mundiciam donumq; sapientiæ ad speculanda diuina & quæ
 de fide profitetur sibi facile comparabit.

Continentiæ
 Incontinentiæ

Mansuetud
 in ira

ira filie.

Clementiæ

crudelitas &

bestialitas

Humilitati

superbia

Prohibenti
 in lege ista.

Temperatus Apo. 12. e.

Mensura hominis quæ est Angeli.

De virtutum adiumento & exercitio
& delectabili actu.

A N I M A D V E R S I O.

Proponuntur tria hoc in cap. discutienda. Primum est virtutum adiumentum, scilicet Prophetia, quid sit, unde sit, quomodo fiat, quotuplex censeatur, quot illius gradus numerentur, & quomodo creuerit, in quoue propheta extiterit maior. Secundum est exercitium virtutum in duplici vita, actiua & contemplatiua, quid scilicet utraq; sit, quibus inuentur proficiantur quantum uel durent. Tertium est actus delectabilis & à Deo consensus virtutum exercitio in utraque vita, & vocatus raptus.

Ad Iacob Lyam Rachel & prolem. Psal. 67. c.

Rex virtutum dilecti dilecti & specie domus diuidere spolia. Si dormitis inter medios eleros, pennæ columbe elargitate & posteriora dorsi eius in pallere auri.

T E X T V S.

Prophetia Cvm oraculis Prophetarum inuentur tradita omnia, & illis innitatur fidelis omnis, perfectionemq; adeptam in altera vitarum contemplatiua vel actiua exerceat, unde sæpè præcordis munditia, raptus suauis sequatur ad fidelis eruditionem quam intendimus, hæc tria exponere multum inuabit. 2. Prophetia est cognitio actualis futurorum contingentium, vel eorum quæ præcesserunt certa, cui falsum subesse non potest. 3. Non à natura nec ullo humano opere sed à Deo medijs Angelis reuelata. 4. Fieri solet, non intuendo diuinam essentiam, sed quasdam similitudines, diuino lumine illustratas continentes, velut specula reuelantia; sunt autem hæc aliquando sensibiles, imaginariæ aliquando. 5. Fit etiam quan

quandoque per solam diuini luminis in fluentiam, adiudican-
da ab alijs somno vel vigilia intuita. Prima alienationem a
sensibus causat, non tamen secunda; Secunda verò est di-
gnior prima. 6. Omnis prophetia, vel est prædestinationis,
vel præscientiæ, vel comminationis Dei. 7. Gradu pro-
phetiæ quatuor colliguntur, Primus cum similitudinibus fu-
tura cognoscuntur. Secundus cum audiuntur verba. Ter-
tius cum apparet & videtur alloquens; & quartus cum allo-
quens in specie digniori apparet, scilicet Angeli vel Dei re-
presentati per Angelum, Hic vltimus gradus alios su-
perat.

*Fit aliqua
do per illu-
nationem in
ternam.*

*Quotuplex
sit propheta
Quot gradus
prophetiæ.*

8. Cumque ad fidem manifestandam iuuandam & roboran-
dam communicetur prophetia secundum temporum successio-
nem debuit crescere & creuit illius cognitio, sicut & fides ma-
nifestior facta est tempore Moyli & prophetarum & clarior
tempore gratie legis. 9. Ex Prophetis, omnes Moysen ce-
lebriores faciunt, multis de causis, Hæc de Prophetia.

*De augmen-
to prophetiæ*

*Quis prophe-
ta maior.*

10. De humano nunc studio agendum & de virtutum exer-
cizio nostri in contemplatiuam & actiuam vitam diuidunt.

11. Vita contemplatiua est quæ veritatis cognitioni occupa-
tur tota, & inflamatur illa; sicq; in intellectu & affectu confi-
nit, disponiturque moralibus virtutibus, quibus passio vehe-
mens impeditur exteriorque sedatur tumultus. 12. Actus

*Vita conte-
platiua.*

*De actu
contemplatiui.*

illius est veritatis contemplatio, ad quam varijs operibus at-
tendimus, lectione, auditione, oratione, meditatione, consi-
deratione & cognitione. 13. Et gradatim procedendo in
hunc modum ad Dei contemplandam & Dei summè diligen-
dam veritatem ducimur. Primo disponimur virtutibus mo-
ralibus secundo alijs iam traditis actibus, Tertio diuinorum
effectuum contemplatione, & quarto in veritatem ipsam tra-
himur; contemplandam. 14. Actiua vita est, quæ frater-
næ charitati exterius occupatur, cui deseruiunt, morales virtu-
tes, quæ (Aristo. autore) ad felicitatem actiuam lordinantur.

*De actibus
Contemplatiui.*

*De actibus
actiuæ vi-
tæ.*

15. Quam potius prudentia, adiuncta doctrinæ efficit, eoq; ac-
tiua vita circa prudentiam & doctrinam occupari potius
debet. 16. Cessat vita actiua, deficiente corpore,
contemplatiua perficitur in gloria. Hæc dignior

*Quibus po-
tius
ficiatur.*

*De duratio-
ne vite.*

illa, & per se magis meriti & delectationis. 17. Adeo ut rap-
tum Deo concedente causet.

Est aut raptus, alienatio quædam à sensibus, à Deo cōcessa ad
supernaturalia cognoscenda. In quo anima non separatur à
corpore, sed informans illud præter vitam operationem aliquā
sensilem vel vegetabilem transformata non potest exercere.
Cupit solum dissolui à corpore mortis huius, & gaudere cum
Christo.

R. Ezechiel. 1. 6.

*Et similitudo hominis in eis & quatuor facies vni & quatuor pinne vni & pedes
eorū pedes recte & planta quasi pedis vituli & scientille quasi eius cadentis,*

IN CAPVT DECIMVM

De statu & perfectione virtutum.

ANIMADVERSI O.

Qualis cuiq; hominum virtutum gradus & perfectionis status competat docetur in
hoc capite diuiso in tres partes. In prima quomodo Episcopis apex et perfectio vir-
tutum competat, ac propterea quomodo Episcopatum nec appetere nec & acceptū
deserere nec per religionis ingressum nec corporis persecutionem liceat sed animum
pro ouibus offerre & eisdem bona temporalia largiri, In secunda quomodo religio
sis incumbat semper ad perfectionem tendere, facta votuum professione; propterea
priuilegia conceduntur, ad pia opera vocantur; quibus intenti, & mendicare licet, &
victus vestitusq; pauper debetur eisdem, presertim cum careant omnes proprio, &
exercitijs spiritualibus occupentur. In tertia ceteris hominibus naturæ proponitur
vinculum ut virtutem saltem attingant si ad apicem tendere timeant.

Ad studiosum Psal. 83. b.

*Beatus vir cuius est auxilium abs te assensiones in corde suo dissipauit in valle
lachrymarum in loco quem posuit ibant de virtute in virtutem
videbitur Deus Deorum in syon.*

TEXTVS.

Qui virtutis
perfectioni
intendere de-
beant.

Quamuis fidelibus omnibus ad hanc virtutum perfectio-
nem tendere, & illam competat appetere. Ducibus &
Ma-

Magistris ceterorum presertim, ratione status & Dignitas, quantum fieri potest illam intendant oportet. Caput enim languidum, & cor moerens, totum mestitiae afficiet corpus, exilaratur tamen & pulchrescit perfectis existentibus idem. Gaudent pariter omnes fideles, in pulchritudine Principum & perfectione maiorum.

Quam iacti Theologi secundum incipientes, proficientes, & perfectos diuidunt. 2. Episcoporum status perfectior est, 3. Propterea Episcopatum appetere illicitum creditur, cum ad tantam perfectionem semper indigni videamur. 4. Vocati tamen a superiori ad munus Episcopale, non modo non licet acceptare; verum recusare illud, reputatur illicitum. 5. Similiter & acceptatum, propter religionis ingressum sine Romani Pontificis facultate; 6. Vel propter persecutionem illud deferere; salus enim animarum, corpori proprio est praefenda, cum bonus Pastor & summus, vitam dederit pro ouibus suis. 7. Quod si vitam expendant corporalem propriam, salutem animarum, etiam & bona eorundem, indigentibus offerre debent ut a miseria releuentur & patris, & fidelis dispensatoris officium impleant. 8. Eo quantumvis ex regularibus institutis assumpti ad dignitatem Episcopalem, proprium possidere licet eisdem. An vero ad alia regule professae instituta seruanda teneantur distingere non audeo.

9. Proficientes in perfectione, religiosi dicuntur quod ad illam anhelare omnibus modis, appetere & inquirere debeant. 10. Non quod euangelica consilia obseruare, sed tria illa vota Monastica, & ad quae voto ligantur. 11. Quorum tractus grauior est in religioso, quam in seculari; sicut & obierunt, maioris meriti. 12. Quosdam tunc satisfactionis actus exerceere, licitum est illis, iuxta concessa a Pontificibus summis. Religiosis enim ab illo & officio, non conuenit aliqua iurisdictionis in ecclesiae utilitatem. 13. Ob quam ad praedicationem, audiendas confessiones, negatiam spiritualem exercenda, & multas Ecclesiae necessitates tractandas, saepe a maioribus & minoribus saeculi vocantur. 14. Quibus occupati exercitijs, & Domino existente eorum hereditate, negabit quis elemosynam perere & ad mensam Domini accedere non licere? 15. Praeferum cum victus & vestitus competens pauperrimo statui,

Ad virtutis apicem tendentes triplicantur.

Episc. statim possi. per perfectorum.

Episcopatum appetere non licet.

Vocatus ad episcopatum non debent recusare

Propter religionem episc. non licet deferere.

Ob persecutionem non licet episc. deferere. Bona episcoporum sunt pauperum.

Relig. episc. dissentiantur tantum in pauperum peccate.

Religiosi ad tria tantum vota ligantur. Religiosus ex voto grauius peccat.

Relig. ex privilegio possunt multa.

Relig. videtur
et vestitus
libetur
Religionum
diuersitas
Relig. nō pos
sident propriū
Ad religio
nem veniens
virtute & na
tura ornetur
Relig. quādo
profiteri de
bet.
Religiosos no
cet religio
aliam adire.
De religioso
rum instruc
tione.
De exercitio
literarum.
Quæ religio
nū sit potior
Christiani re
liqui incipien
tes sunt in per
fectione ac
quirenda.

pauperibus iuræ naturæ negari non possit. 15. Iuxta exerci
tiorum diuersitatem, diuersæ sunt à maioribus nostris institute
religiones. 17. Hoc autē cōe habent à sua institutione religio
nes vt nisi in cōmuni proprium non possideant, nostra Franci.
cana excepta, quæ & in cōmuni proprio priuat suos rei vsum
simplicem cōcedens. 18. Religionem ingrediens Diuinitis præ
ceptis, & ecclesiasticis cōmunibus statutis debet esse instructus
optimis naturæ dotibus, & animi ornatibus illustratus,
quod ad multorum exemplum, & ad sortem Domini (postulā
tis meliora) vocentur. 19. Professionem solemnem ante an
nos sexdecim non potest emitte, nec emissam deferere, vq;
in finem, nisi forte à Pont. transitus ad aliam, vel egressus conce
datur. 20. Qui & si aliquando bene succedat, sæpius in pro
prium vergit nocumentum corporis & spiritus & religionum
discordiæ. 21. Quas conseruare, & augere cupientes prælati
maiores Christi & Sanctorum exēplo, religiosos statim in inte
riori homine renouare, & in omni semita perfectionis, ver
bo & experientia instruere procurent. 22. Postmodum sacra
rum litterarum studio occupare eodem, vt quem concipant
spiritum, litterarum ornatu ceteris valeant impartiri vt nō si
bi sed & omnibus videantur prodesse. 23. An vna religio, &
quæ sit altior, & perfectior altera, nolo inquirere; Tum quod
religiosus à propria vita & actu potius, quam à religione per
fectiori, Iudicatur à deo. 24. Incipiētū statum, sæculares mū
dani possident, Qui cū tantis retardentur negotijs quotidie
dicunt (& vtinam ego nunc supra & audirem, sentirem q;
sequentia) Mutatio dextere excelsi. Quam de alto mittat, præ
camur, vt incipientes releuet & illustret, proficientes ducat
atq; roboret. Perfectos conseruet & foelicitet, omnesq; sua co
ronet & dicet præsentia, amen.

Studiosus Isai. 5. 2.

*Cantabo dilecto meo canticum Patruelis mei vineæ suæ, vinea facta
est dilecto meo in cornu filij Olei.*

Finis secundi libri de virtutibus in specie.

LIBER TERTIVS SECTIONIS SECVNDÆ.

DE SACRAMENTIS, ET EORVNDEN
perfectissimo fine ac Christiana felicitate.

Ad Lectorem Præfatio.

Irabilia opera tua, & anima mea cognosce nimis *Dei opera ex-
celsa*
(Deum alloquens ait propheta) quæ fecisti in
cælo & in terra, in cælo sursum & in terra deo-
rsum. Sed quæ? gloria beatorum, quam nec oc- *Gloria inenar-
rabilis*
culus vidit, nec auris audiuit, nec in cor homi-
nis ascendit; Pœna itidem damnatorum, quam *Pœna exupe-
rans.*
nec anima ferre, nec corpus pati, nisi Deo iubente, & providē-
te possit. Hæc sunt mirabilia Dei diligenter discussa, ab his, *Sapiens me-
moratur san-
ctorum.*
qui & naturæ contulere, & homine digna operari student.
Hæc sunt quæ summo perē ab otaculis prophetarum, memo- *Sacramenta
ad salutem
necessaria.*
randa suadentur. Et quæ tibi obseruanda lectori proponun- *Distributio
libri.*
tur. Recta itidē, & vnica via sacramentorū tradita, quæ gloriā
attingere & pœnā valeas declinare. Quæ oībus vt clariora &
faciliora reddātur in capita vndecim distribuimus. Tradētes
primo quæ de Sacramētis in genere referūtur, Postmodū per
capita septem, quæ singulis quadrant sacramentis. Tandem
ad finem, & sacramentorum, & nostrum tractandum perue-
nimus per capita tria. Fac quæso sis memor finis, vt quæ tibi *Coronantur
implens om-
nia.*
sunt proposita media possis facilius prosequi, & laurea coro-
nari cum cæteris.

SECVN. SECT. THAE. MO.
IN CAPVT PRIMVM
De Sacramentis in genere.

ANIMADVERSI O.

De sacramentis in genere, tria differuntur in hoc capite. Primo quomodo illis fors solis voluerit Deus homini consulere, quod sint septem, & quid sint. Secundo quid comune habeant inter se, scilicet quod rebus & verbis consient, gratiam conferant, Ministrum proprium habeant, à solo Christo sint instituta, quod gratie iam acceptae aliquid semper addant, quod denique tria caracterem imprimant, si utque initerabilia. Tercio quomodo his nouis sacramentis euangelicis, antiqua euanuerint, data legi naturae, legique scripte contra originale tantum peccatum, non contra actuale sicut euangelica sacramenta proficiunt.

Ad Christianum Pro. 9. a,

Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas & proposuit mensam, misit ancillas, vt vocarent ad arcem, & ad moenia ciuitatis, venite, comedite, bibite relinquitte infantiam.

CAPVT PRIMVM
De Sacramentis in genere.

De sacramen-
tis in genere.

QUæ omnibus hominibus, quæ fidelibus hactenus dictum est, Nunc quæ præcisè christianis (ad quos reducuntur omnes saluandi à Christi aduentu & sufficienti prædicatione euangelij eius) præter tradita competant videamus. Quos diligens, præceteris Deus, maioribus accumulauit diuitijs, & excellentioribus recreauit sacramentis; vt abundantiori accepta gratia, securiores in extremo & communi iudicio, & feliciores in operum premijs recipiendis videamur. Duo itaque docenda restant christiano, sacramenta tam in genere, quàm in specie; commune iudicium omnium hominum, cura sententia meritis vel demeritis prolata diuersis premiorumque natura.

Solum sacra-
mentis voluit
Deus homini
consulere

Sacramenta
septem sunt.

2. Homini ergo iam tantis instructo, & si alio quam sacramentis, felicissimum præmiū dare potuisset noluit nisi per illa conferre, quod & sapientiæ Dei & nostræ miseriæ, iuxta sanctorum placita ita fieri conducebat. 3. Sacramenta autem christianis tradita sunt numero septem, Baptismus, Confirmatio, Or-

sibile signum habeant, præter fidem & charitatem concessam diuinitus, quibus ad facienda digna sacrificia Deo, illos primo informari oportebat.

Christianus Isa. 2. a.

Venite ascendamus ad montem Domini & ad Domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas & ambulabimus in semitis eius.

IN CAPVT SECVNDVM De Baptismo.

ANIMADVERSI O.

De Baptismo Triaproponuntur hoc in cap. tractanda, essentia, consequentia ad illud, & sollemnitas. Primum diffinitio, materia forma Certa & possibilis Minister deputatus & in casu satis clare proposita præstant. Secundum est. varius baptismi effectus in non ficto & ficto explicatus, necessitas suscipiendi baptismum ab adultis, & paruulis fidelium & infidelium filijs, etiam nondum omnino à maternis visceribus egressis. Tertium est Patrini ad Baptismum vocati trina immersio vel una necnon vnctio baptizato facta etiam Baptismi sollemnitas declarant, tantus figurarum cumulus, & Ioannis baptisma. Necnon quæ ab illo, denominatur Baptismata Martyrium & interna iustificatio, propter Baptismi aquæ excellentiam & sollemnitatem.

Ad Baptizatum Apo. 21. b.

Dixit qui sedebat in throno ecce noua facio omnia.

TEXTVS.

AD singula iam facientes progressum, à primo & omnium sacramentorum ianua, totiusque ædificij Christiani solio fundamentum sacro Baptismate ordiamur. Cuius hæc colligitur diffinitio 2. Baptismus est Ablutio hominis viatoris aliquo modo consentientis, facta ab aliquo, in aqua simul certa verba cum intentione debita proferente, significans & efficiens

citer

e Baptismo

aptismus
vid. fit.

citer ex institutione diuina ablutionem animæ à peccato. 3. Materia huius sacramenti est aqua naturalis liquida non nix, non gelu, non grando, non distillata per Alchimiam, nec lacuum. 4. Forma ab euangelistis exprimitur, expressio Trinitatis dicente Christo euntes docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti. 5. Et quæ ego & Idiomatis Pronomen ego, nec idioma latinum, sit necessarium ad conferendum effectum Baptismi, aliquo tamen horum omisso Minister deputatus ab ecclesia peccaret grauissimè. 6. Et variando nomina personarum, dicendo ego te Baptizo in nomine genitoris, geniti, & spirati, 7. Nec non forma Græcorum utendo baptizetur seruus Christi in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, quamuis verum conferret baptisma, grauissimè tamen in ecclesiam delinqueret, cui minister quilibet conformetur oportet. 8. Quod si Trinitatis nomina interponeret, vel aliquam personam reticeret, aut omnes, dicendo ego te Baptizo in nomine Trinitatis. 9. Vel ut antiquitus condebatur apostolis ego te baptizo in nomine Christi, in expressis personarum nominibus, ordine inter easdem seruato, hæc temerarie tentans baptismum non conferret. 10. Quoniam Florentini Concilij Decreto, tria in Baptismi forma contineri debent, actus Baptizantis, Baptizatus, inuocatio expressa personarum Trinitatis. 11. Minister proprius deputatus, est sacerdos, & in necessitatis tempore omnis homo sexus vtriusq; fidelis, hæreticus, & quilibet infidelis vtriusq; sexus. 12. Seruato tamen dignitatis ordine & status & sexus pluribus occurrentibus scientibus valentibus baptisma conferre cum minores maioribus debeant semper cedere. 13. Et contra facientes dummodo latino, aut proprio Idiomate formam exprimerent additis alijs requisitis, saltem intendentes quod Ecclesia verum conferunt baptisma, ipsi tamen quandoque peccarent. 14. Effectus tanti sacramenti est peccatum omne sed primo originale delere. 15. Omissis pœnalitatibus, ab origine tractis in exercitium. 16. Gratiam virtutesque omnes Theologicas, & morales omnibus conferre, & æquè si Alexandro Alesii & Angelico Thomæ credimus. 17. Atque hæc fido non existente

De materia Baptismi.

De forma Baptismi.

De pronome ego & Idiomate forme.

De variatione forme.

De forma Græcorum.

De baptismo in nomine Trinitatis.

De forma Apostolorum.

Tria requisita Baptismi.

De Ministro proprio.

De occurrentibus Ministris.

De non seruato ordine Ministrorum.

De effectibus baptismi de relictis peccatibus.

De infusione baptismali.

De fitione in
baptismo
Caracter quid
Baptismus in
iterabilis
Baptismus ob
ligat omnes.
Omnes tenen-
tur Baptismū
recipere.

De Baptismo
adultorum.

De Baptismo
paruulorum.

Baptizati non
sunt interro-
gandi de ser-
uanda fide.

filij infidelium
ad baptismum
trahi

paruulus an-
te egressum
ex utero
potest baptiza-
ri.

De Baptismo
furiosorum.

De Baptismo
in vna
corpore par-

18. Cuius fitione recedente, per poeniten-
tiæ sacramentum exterius sumptū, caractere remanente inte-
rius impresso à suscepto Baptismate, & disponente effectus
Baptismi recipitur. 19. Est enim caracter Baptismalis dispo-
situs ad gratiam, non tamen vltima cum detur fitione peccatori
(non tamen incredulo) sine gratia. 20. Cumq; iterabi-
lis sit, baptismus quoq; iterari nequit, sub irregularitatis poena.
21. Ad suscipiendum illud omnes tenentur, tum diuino præ-
cepto, tum naturæ, facta institutione, cum ad salutem (à na-
tura semper intentam) ordinatum sit remedium vnicum. 22.
Vnde de necessitate, omnes peccatores & etiā paruuli; ex
præcepto, etiam iusti debent baptizari. Quod ergo apud
Aug. legimus, apostolos baptizatos; apud Chrysostomum, Io-
nnam Baptistam, & apud Scotum. Forte Virginem Matrem,
mirandum non est, cum iustorum sit omnem implere iustitiam;
23. Verum adulti peccatores, Baptismum recipere cupien-
tes, peccatorū & vitæ præteritæ displicētiā habeant, oportet
credantq; fide propria, quæ est totius etiam ecclesiæ iuxta mā-
datum Christi. 24. Paruuli vero ab actualibus immunes
peccatis, nec displicentiam nec fidem profiteantur propriam
est necesse. Sed in fide ecclesiæ vel Christi, deficiente per im-
possibile ecclesiæ & non in fide parentum aut patrinorum
baptizantur verè, & saluantur. Illa enim ecclesiæ fides, per
patrinos explicata interpretatur propria paruuli. 25. Quo-
fit vt ad vsum rationis peruenientes, non sint de fide seruan-
da interrogandi; sed ad obseruantiam fidei compellendi, 26.
Etiam & infidelium filij inuitis parentibus baptizati, quod pie
suadent quidam & charitas ad faciendum hortatur, vt ab ini-
quo & patre crudeli, tollatur filius ne pereat in æternum. 27.
Nec expectandus est paruuli totus egressus, à maternis Visce-
ribus, ad conferendum illi Baptisma cum periculum imminet.
28. Sicut nec lucidum furiosi interuallum; cum constet in ali-
quo interstitio exoptatum ab eodem furioso, sacrum Baptis-
ma. 29. Ille tamen in aliqua præmittente corporis parte bap-
tizatus, iā egressus ab utero est sub conditione iterum Bapti-
zandus si dubium oritur de baptismo collato. 30. Patrimi
Baptizati cuiusq; ad solemnitatem tantum vocantur sacramē-
ti, cor-

31. contrahitur tamen cognatio spiritalis dicta Paternitas cum Patre teneate, Baptizante & Baptizato etiam, & alia com-
 paternitas nominata inter Baptizantem Patrinum tenentem,
 & baptizati parentes. Inter filios Baptizantis, patrinorum
 & baptizati alia quoque affinitas oritur fraternitas appellata,
 Quæ post Tridentinum Concilium non impedit nec dirimit
 matrimonium. 31. Trina quoque immersio vel una Chris-
 mate tres corporis partes inungere, tantum solemnizant sa-
 cramentum & illius dignitatem commendant.

32. Ad quam declarandam non modo ex æbræ Iudeorum lo-
 tiones, & Hebreorum Baptismata. 33. Verum etiam Ioan-
 nis baptisma præcessit corpus tantum lauans, sua pœnitentia
 peccata remittente sicque Baptizati baptismo Ioannis, baptisma
 te Christi lauari tenebantur. 34. Præcedunt & modo apo-
 stolica traditione, sacramentali dicta, Catechismus & exor-
 cismus. Quorum priori baptizandus in fide instruitur,
 posteriori Diaboli potestas ab eodem Baptizando expellitur à
 priori catechumini, à posteriori energumini vocantur. 35.
 Præter hoc aquæ baptisma, duo alia traduntur baptismata,
 sanguinis vnum & flaminis alterum. Illud per Martyrium hoc
 per contritionem, & Spiritus Sancti flatum computatur, &
 utrumque remissis peccatis gratiam confert habentes baptismū
 aquæ in voto, & proposito firmo, tempore concedente. 36.
 Nec eo putes baptismum aquæ, simpliciter præferendum cæte-
 ris, cum adinuicem collata sicut excedens & excessum se ha-
 beant, & prædicentur.

De Patrinis
 & cognatione
 spiritali

De trina im-
 mersione.

De figuris
 baptismi.

De baptismo
 Ioannis.

De sacrame-
 talibus cat-

chismo &
 exorcismo.

De baptismi
 sanguinis &
 flaminis.

De excellēti
 baptismi

Baptizatus Psal. 50. b.

Afferges me Domine Hissopo, & mundabor lauabis me
 & super cinerem de alabor.

IN CAPVT TERTIVM

De Confirmatione.

ANIMADVERSI O.

Reducuntur ad duo quæ in hoc cap. de Confirmatione differuntur, naturam & effectum. Primum definitio tradita, Materia & forma apostolorum & materia explicatis, præstat legenti. Secundum gratia, & robur in fidei constantia eandemq; propalandum manifestant.

Ad confirmatum Apocal. 7. 2.

Vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis habentem signum Dei viui & clamantem signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.

TEXTVS.

De confirmat[i]o[n]e. **I**N Christi militiam per Baptismum homo vocatus, & constitutus, armis ad hostium cuneos reuincendos per confirmationem insignitur. 2. Describitur namq; confirmatio, vnctio hominis viatoris aliquammodo consentientis, vel libero arbitrio nunquam vsu, facta in fronte, in figura crucis, cum Chrismate sanctificato, à ministro idoneo, simul cum intentione debita inungente, & verba certa proferente significans efficaciter, ex institutione diuina, vnctionem animæ per gratiam roborantem, ad confitendum cum constantia, fidem Christi.

Materia confirmationis. 3. Materia huius sacramenti est Chrisma, ex Oleo & Balsamo conflatum. Quod Fabiani testimonio fieri docuit & præcipit Christus Apostolis in Cœna & hætenus obseruatum. 4. Materia huius sacramenti, hoc habet peculiare, vt primo benedicatur & consecretur ab Episcopo.

De Benedictione materiae confirmationis. An vero illam possit sacerdos benedicere, ex commissione

De ministro benedictione materiae. Papæ non auderem affirmare, Multo minus ex officio, id posse

posse simplicem sacerdotem. 6. Forma est expressa in Concilio Florentino, sub his verbis, signo te signo crucis, confirmo te Chrismate salutis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. 7. Apostoli tamen Deo dispensante, nec illa materia, nec hac forma; sed per manus impositionem, confirmabant credentes, super quos videntibus omnibus descendebat, quandoque Spiritus Sanctus. 8. Necessitate verò fidem ampliandi cessante, cessavit miraculum atque dispensatio. Et ad institutionem Christi, ac normam dandi sacramentū hoc, redeunt Episcopi. Qui ministri sunt proprii huius sacramenti, & nullo modo simplici sacerdotes, ut quidam falso putarunt, ex officio illis competere, nisi forte ex Romani Pontificis commissione. 9. Effectus est gratiam conferre roborantem, ad confitendum Christum. 10. Suscipere illud ante usum rationis prohibitum est, susceptum tamen iterari non potest. 11. An vero in suscipiente, novam gratiam generet, à baptismali distinctam, & An augmentum gratiæ, ad robur præstandum in confitenda fide discutiendum relinquo.

De forma confirmationis.

De confirmatione apostolorum.

De confirmatione nostra.

De effectu.

De suscipiente.

De peculiari.

De effectu.

Confirmatus Cant. 5. d.

*Surge aquilo veni auster profla hortum meum
& fluent aromata illius.*

IN CAPVT QVARTVM

De Admirabili Sacramento Eucharistiæ.

ANIMADVERSI O.

Tot tantaque de hoc mirabili Sacramento proposita hoc in cap. ad duo redigamus in summa, Sacramenti essentiam, & ritum. Sacramenti essentia in presenti cap. explicatur, diffinitione Sacramenti auctore, duplici eiusdem materia, & forma consecrationis panis, & vini, & aqua miscenda nec non specierum, & corporis Christi existentia, intellectu difficili, traditis etiam, & ministro proposito. Ad ritum Ecclesiasticum consecrandi hoc Sacramentum in sacrificio Missæ, reducuntur reliquaque de sumptione sub vna, & sub duabus speciebus facienda, & de retrahentibus ab illa, quæue de effectibus, & nominibus tanti admirabilis Sacramenti dicuntur atque etiam quæ de vnione diuina in anima, & corpore communicanti feruntur. Quæ omnia quanta sint commentaria indicabunt.

Ad conuiuas Matth. 22. 2

Ecce prandium meum parauit auri mei & attilia occisa, & omnia parata venite ad nuptias.

TEXTVS.

De Eucharistie Sacramento.

De causa institutionis Eucharistiæ.

Eucharistia quid.

De auctore Eucharistiæ.

CVM congressus in hostes accerrimus. cruentus, atq; contumacius fortes debilitet. Quid mirum, si nos luteas domos habitantes, quantumvis confirmationis armis insigniti, inter continua bella ciuilia, & Diabolica debilemur quandoque nutrimento vires reparari egeamus? 2. Propterea Dux militiæ Christus, salubrem annonam omnibus est largitus, qua per dita resarcire, & maiores vires ad bellandum continuo recuperare possemus. 3. Est autem annona illa Sacramentum corporis & sanguinis Christi, sub speciebus panis & vini contenti, facta consecratione à sacerdote, determinatis verbis, cum intentione debita, ex institutione diuina, significans corpus, & sanguinem Christi sub speciebus illis re & vere contineri. 4. Huius Sacramenti institutio, facta est à Christo in cæna, In amoris signum, perpetuamq; mortis suæ memoriam, seculis omnibus relinquendam, in complementum deniq; figurarum, antique

antiquæ legis, præsertim Abel, Melchisedech, & Abrahæ. 5. *De duplici materia Eucharistie.* Materia huius Sacramenti est duplex, sicut & partialia Sacramenta, vnâ Eucharistiam, integritia & vnum Sacramentum totale efficiunt. 6. Corporis consecrandi materia, est panis triticeus, victui humano accommodatus in cibum. 7. *De materia Corporis.* Vnde ex nullo leguminum genere panis confectus, huius sacramenti materia esse potest. An vero hordeum, far, siligo, milium, spelta consecrationis corporis Christi sint sicut & triticus, cum sint frumenti etiam species, quidam affirmant, alijs etiam negantibus; Ego vero cum Florentino Consilio, his emissis tantum panem triticum propriam esse crederem consecrationis materiam. 8. Et hunc, azimum, iuxta latinorum ritum, à Christo datum & apostolis traditum & acceptum. 9. *De qualitate materie Eucharistie.* Non quod & in fermentato, consecratio fieri nequeat, cū Græcis id conceditur, grauitèr tamen latius minister in fermentato pane consecrando, peccabit. 10. *De materia Grecorum.* Hæc panis ita præsens esse debet, vt verè illum iuxta significatum formæ valeat demonstrare minister. *De præsentia materie.* Tantæ etiam quantitatis maioris vel minoris, quanta humano iudicio, præsens adiudicatur, & forma panis cognoscitur. 12. *De quantitate materie.* Materia consecrationis vini est vinum vitis, non mala granatorum, morarum; nec acetum, nec alterius generis vinum. 13. *De materia sanguinis.* Miscetur consecrando vino, aqua necessario, testimonio Alexandri Papæ, tū propter Christi institutionem, tū propter significationem fluxus sanguinis, & aquæ de Christi latere, & totius populi vniōem significandam. 14. *De aqua vta, no mixta.* Hæc autem aqua in parua quantitate apposita, in vinum conuertitur, primo; post, vinum in sanguinem, sicq; de illa, sicut de vino (Innocentio autore) indicandum. 15. Sicut duplex materia, duplex quoq; traditur forma. 16. *De forma plici.* Consecrationis forma Panis, creditur illa præcisè. Hoc est corpus meum. Qua & Christus est vsus, & consecrauit ad verbum tamen, enim, non est necessarium. 17. *De forma consecrationis corporis.* Consecrationis vini, forma traditur ista. Hic est Calix, Sanguis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effunderetur, in remissionem peccatorum. *De forma consecrationis vini.* Priora verba conuersionem vini in sanguinem, posteriora vim effusi sanguinis denotant. Omnia tamen de essentia, & substantia consecrationis, traduntur. 18. Et dicuntur à Sacramento

cer dote, non assertiue tantum, nec recitatiue tantū, sed assertiue & recitatiue simul. Cum consecrans, Christi personā induat. 19. Vnde pronomen demonstratiuum hoc, vel hic, nec demonstrat corpus Christi, nec panem, nec substantiam panis, sed cōtentū sub speciebus, quod demonstratur corpus Christi in ultimo prolationis verborum. 20. Fit namq; in instanti, diuina assistente virtute, hæc transubstantio, totius substantiæ panis & vini, in verum corpus & sanguinē Christi, sub speciebus panis & vini. 21. Per se & separatis remanentibus speciebus sine subiecto proprio, & alieno:

Fundantur tamen omnia accidentia illa, in quātitate quæ substantia propria desinente sub illis speciebus continetur. 22.

Possunt nihilominus species illæ corrumpi, & ex illis aliquid generari, corpus nutriri videmus, & immutare exterius. Quæ vero virtute, quoue modo ignoramus, quicquid dicant nostri doctores. 23. quod verò frangantur species, quātitati tribuimus. 24. Ita quod maneat semper Christus, totus in tota specie, & totus in qualibet parte eius, modo quodā mirabili, semper, ante & post partitionē, propria quantitate seruata, Christi & accidentibus alijs. 25. Quinimo mouetur motis speciebus, sua tamen voluntate, non propter colligentiā aliquā, 26.

Et suas in isto sacramēto operationes exercet, cū p p respectū p s e i æ nō variet X p s. 27. Vnde si in triduo passionis X p, cōsecrata hostia, reseruata fuisset; q̄ i cruce, & i hostia passus esset. 28. Quæ omnia, & totam illius sacramentalem præsentiam Christi, cum lumine naturæ non valeamus attingere, superna illustrati fide consequimur, beati lumine gloriæ etiam & naturalia valent cōspicere quamdiu in sacramēto est. 29. Nō sub speciebus existit corpus christi, quamdiu durant species panis suæ integræ siue diuini, manet .n. ibidem corpus christi virtute consecrationis qua substantia panis in corpus christi transubstantiatur. 30. Sic quidē vtendum est in noua mutatione substantiarū. Vnde hæc conceditur, ex pane, fit corpus christi. Illa vero negat, de pane fit corpus; cū denotat tū proinē prioris & posterioris; hoc ē vnā alteri succedere vnā in aliā cōmutata, & vnā ex altera facta. Nō .n. de substantia panis, fit corpus X p i; sed post substantiā panis, sequit̄ immediate corpus christi. 32. Minister huius sacramēti sacerdos ē cōstitutus, bonus, mar-

cedatur celus, hæreticus, schismaticus, excommunicatus siue degradatus.

Pronomen
hoc quod de
monstret.

Transubstan-
tatio in in-
stanti fit.

Deseparatio
ne specierum
ab omni sub-

iecto.
De effectu
specierum.

De fractio-
ne specierum
De existentia
Christi in ho-

stia.
Quomodo
mouetur in

hostia Chris-
tus.

De operatio-
nibus eiusdem
in hostia.

De consecra-
tione in trid-
uo.

Quomodo in-
telligat my-
sterium.

Quomodo
speciebus du-
antibus fit
semper Chri-

stus sub illis.
De nomine
transubstan-
tiationis.

Quomodo
concedatur
celus,

33. Qui & si solus consecrare possit, occurrente necessitate diaconus valet illud ministrare, sacerdote absente.

34. Ritus cōsecrādī tantū sacramentū, conueniens ab Ecclesia in sacrificio missæ ordinatur. 35. Quæ in tres partes diuiditur in præparationem, Eucharistiæ consecrationē, & consecratæ cōmunionē.

36. In qua & si non possit obesse n. alius sacerdos.

37. Nihilominus vitari suadetur, vt se indignus haberi considerans retrahatur à vitijs.

38. An vero missa tantū profit pluribus applicata, quantū vni, disceptant theologi. 39. Ego vero sēper pro pluribus illā offerri consulerē, nullo tēporali præmio expectato. Nō neg. botū plus vni pdesse, q̄ pluribus applicatā.

40. Ordinatur hæc missa, non ad solam sacramenti cōsecrationem faciendam; verū ad cōmunionē, & sumpcionē, propter reā iam de sumptione agamus.

41. Quæ duplex est, vna spiritalis per gratiā, alia sacramentalis per realē sacramēti sumpcionē, à bonis in salutē, à malis in iudiciū acceptā; boni, n. realiter, sacramentaliter, & spiritualiter; (vt doctorū vtar verbis)

mali realiter, & sacramentaliter; animal brutū, tantū realiter; sicut fide cōmunicantes, tantū spiritualiter, sumunt.

42. Omnes ad vsum rationis peruenientes, confessione sacramēti, & debita animi præparatione saltē semel in anno præcepto ecclesiastico coguntur hanc cōmunionē facere.

43. Sub specie tantum panis; & si sit consecrans sacerdos, sub duabus speciebus panis & vini Christi exemplo. Qui consecrans propriū sacramentum, sub specie vtraq; sumpit.

Quod vero Apostolis sub vtraq; specie impassibili quodammodo porrexerit, non est in exemplū tradendū; vt inde ducamus consecrā. ē cōsimilibus sacerdotibus conferre posse, aut debere sub vtraq; specie sacramentum cōmunicare.

Hoc, n. tantū consecrati licet. 44. An vero Iudæ sicut Apost. cæteris in cēna, fuerit ministratū hoc sacramētū inter Hilariū & Aymonē, & alios vtriq; factionis disceptatur.

Ego vero Christi summa bonitas, & natura pensata, Aymoni Hieronimo Aug. adhero ac reliquis affirmantibus, Iudæ cōmunicatum fuisse hoc sacramentū in iudiciū tantū, cum iam scelus animo perpetrasset.

45. Ab hoc, n. sacramento, peccatum mortale ante omnia retrahit. 46. et peccati speciem habentē, velut nocturna pollutio in cā peccatū. 47. Cibus & potus in sanitate præsumptus, &

pane fit corpus Christi.
De ministro
huius sacramenti.

Quod Diaconus possit ministrare in casu.

De ritu consecrationis in deſſ missa.

Missæ diuisione.
Malus sacerdos non obesse.

Malus sacerdos vitandus.

Quibus possit fit missa.

Quod pro pluribus fit dicenda potius.

Missæ ad cōmunionē ordinatur, & sumpcionem.

Multiplex Eucharistiæ sumpcio.

De præcepto cōmuni Eucharistiæ sumende.

Sumpcio quibus speciebus facienda.

Si sumpserit Iudas.

Quid ab hoc sacramento retrahat.

rationis defectus. 48. An vero quotidie sumere, an ad tempus retrahi a communione utilius sit, dubitat Augustinus. At doctor ille Seraphicus, ad tempus abstinere suadet, cum in communione frequenti nihil experimur proficere.

De effectu huius sacramenti. 48. Effectus huius mirabilis sacramenti, est gratiae augmentum conferre, ad spirituale nutrimentum, cum iam dispositus & gratum requirat sumentem. Quandoq; in casu gratiam primam largitur, faciens de attrito contritum. 49. Hinc effectus sequitur secundus, peccatum veniale delere, & mortale in casu. 50. Tertio vitam æternam conferre dicitur, si ignore concessio, & semine, gratia, in quam, vitā pullulante æternam) 51. Tandem oblatum in sacrificium, satisfacit poenam ei pro quo offertur, iuxta offerentis deuotionem. 52. Alia ex his inferunt sacri prædicatores, dona & mirabilia quæ lancissimum Sacramentum operatur in suscipiente. 53. Ex quibus digna colligunt nomina vt vim & effectus varios mirabilesq; explicent. 54. Hæc ergo illis tractanda relinquo, & quam faciat sacramentum hoc vniōē in suscipiente mortali. Nam in immortalī & beatifico spiritu diuinam & beatificam visionem causare sit certum apud omnes vt & omnes saltem propter retributionem; ad reuerentiam & tanti sacramenti communionem commoueatur.

De mirabilibus huius sacramenti.
De multis nominibus sacramenti huius.
De vniōe huius sacramenti.

Psal. 77. Conuiua. Sap. 16. c.

Panem angelorum manducauit homo, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem.

ANIMADVERSIQ.

Proposita pœnitentia tractanda primo hoc in capite de illius natura differitur & essentia; diffinitione statuta, materia propinqua & remota sacramenti declarat; forma actu, ac ministro tam ex officio, quàm ex commissione expositis, quibus tota sacramenti pœnitentia virtus & essentia satis manifestatur. Verum secundo, tam partes materiales, contritio, confessio, & satisfactio, quàm formales pars eiusdem sacramenti scilicet Absolutio, uti textus patitur exponuntur. Et tertio, cum absolutio fiat quandoq; virtute indulgentiarum, de illis agitur consequenter, unde sint, quibus, quantumue possint, & sub quibus efferrantur nominibus. Et tandem quarto, affirmatur hæc omnia potestati spiritali competere non tantum soluere sed & ligare, casus referuando, excommunicando & alijs censuris & pœnis ecclesiasticis, fœdum semper utilitati consulere.

Ad Pœnitentem Ezech. 4. b.

Signa Thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus que fiunt.

TEXTVS.

Quantumuis lassus reparetur miles, & cibo nutriatur, nisi vulneratus mederi possit, quid poterit militare? Prouidus ergo Deus, sicut fatigatum prælijs recreat Eucharistia, ita vulneratum ictibus hostium, curat pœnitentia. 2. Est autem pœnitentia duplex virtus vna, & altera sacramentum. 3. Illa est actus iustitiæ punitivæ, dolens voluntariè de peccatis commissis, vna & prima virtutū, à timore procedens. 4. Hæc secunda tabula post naufragium, ad salutem necessaria, est Absolutio hominis pœnitētis facta, certis verbis, intentione debita prolatis, à sacerdote iurisdictionem habente, ex institutione diuina, efficaciter significans absolutionem animæ à peccato. 5. Unde & si sacramentum pœnitentiæ sit totum aggregatū ex actibus prædictis, & absolutione, consistit potius in absolutione qua completur sacramentum. 6. Sicq; Materia proxima sunt actus pœnitentis, quibus constituitur

De pœnitentiâ

De duplici pœnitentiâ.

De pœnitentiâ virtutis.

De pœnitentiâ sacramenti.

De pœnitentiâ sacramenti.

Pœnitentiæ sacramentum in absol. consistit.

Materia proxima pœnitentiæ.

De pœnitentiâ.

De multiplici

Materia re-
motā pœni-
tentia.

teritur confitetur, & satisfacit, quoniam sunt partes pœnitentia. 7. Materia remota eiusdem sacramenti peccata mortalia vel venialia destruenda censentur, quod sint potius obiectum pœnitentis, destruendum: qua ratione etiā & peccati materia remota constituitur pœnitentia, originale peccatum cū alterius voluntate contrahatur, habeat quæ iam baptisimū, materia non est pœnitentię.

De forma
pœnitentię.

Actus pœni-
tentie remittens.

8. Forma traditur in Concilio Florentino: Ego te absoluo, indicatiuo: & non deprecationis modo: quoniam solius sacerdotis euangelici est, verè absolvere à Christo concessum. 9. Unde actus pœnitentię erit culpam vtranq; remittere, & reatum ad æternam pœnam, in reatum ad temporalem commutare. Qui quando quæ summo dolore & cōtritione deletur omnino.

peniale alio
etiam remittens.

Verū venialis culpa & si pœnitentia, remittatur etiā displicentia, & charitatis fervore deletur. Ad quæ excitamur aqua benedicta, confessione generali & alijs.

De ministro
ex officio.

De ministro
ex commissio-

ne & in casu
De pœnitentia
iteranda.

11. Minister est sacerdos iudex arbiter, habens vtranque spiritualem potestatem, ordinis & iurisdictionis. Super orbē totum, est Roman. Pontifex minister proprius, Episcopus super diocesim, curatus super particularem plebem 12. Ex commissione & privilegio religiosi & simplices sacerdotes ministri esse possunt, approbari ab ordinario. 13. Qui omnes non semel tantum sed millies, & quoties peccatur, exercere misterium possunt, & reiterare pœnitentiam. Qua maior vel minor gratia super additur priori deperditæ, iuxta pœnitentis deuotionem. Per peccatū. n. mortificata opera, pœnitentia iterata reuiuiscunt.

De partibus
materialibus

pœnitentię.

De cōtritione

24. Partes materiales pœnitentię numerantur, contritio, confessio, & satisfactio. 15. Contritio prima & potissima pars, est dolor summus cū proposito confitendi de peccatis proprijs actualibus, propter Deum. Non tamen semper de actualibus. & singulis habenda est contritio, quum quādoq; generalis peccatorum displicentia sufficiat. 16. Quæ si perfecta sit, & intēsa non tū culpā delere potest, sed & omnē pœnā. 17. Propterea in lege, tantopere præcipiebatur cōtritio; & in hac nostra ecclesiastica hierarchia cōtritio saltem semel in anno pigris, & in articulo & mortis periculo suaderetur, & cū confessione vera cōsequenter mādatur, sacerdotibus vero ministrantibus sacramenta, præsertim cōsecrantibus nō tū ecclesia sed & res ipsa,

De effectu cō-
tritionis in-
tēso.

De præcepto
cōtritionis,

ante exercitium ministerij præcipit dignum examen conscientie. Cæteris & omnibus suadet contritio statim peccato commisso. 18. Ad quã mouemur memoria maiestatis offensæ, perditæ gloriæ, miseriæ & infelicitatis nobilissimæ animæ, subiectionis Diaboli incurse, & inferni pœnæ demeritæ.

Ad contritionem mouemur.

19. Secunda pars est confessio à Christo instituta, quæ in hunc describitur modum. Est sacramentalis peccatorum omnium accusatio, ad indulgentiam virtute clauium obtinendam. A fidelibus

De confessione.

saltē semel in anno, & in mortis articulo, sacerdotibus quoties celebrare intendunt occurrente culpa est necessario facienda diuino præcepto. 20. Quo neglecto peccat grauissimè facti tñ

De faciendâ confessione.

memor, & cõterens vere ante cõsecrationē & sacramenti cõmunionē gratiã recipit, quã nec negamus illi, qui non habēs cõfessionis copiam celebrare tenetur, conteritur tñ de peccatis cõmissis. 21. Religiosi & qui Deo placere student, frequentare de-

De confessione ne neglecta.

bent cõfessionē, vt pericula, & insidias dæmonū vitare possint, & animi quietē cū alijs effectibus eius consequantur. 22. Super

De confessione ne religioso.

factâ cõfessionē fert absolutio sacerdotis, quã nisi casu, aut ex

De absolutio.

cõmunicatione reservata impediatur, in penitentē contritū p-

De absolutio nem super uerâ cõfessionem.

terre debet. 23. Præsertim si omnia ad optimâ cõfessionē requi-

De requisitis ad veram cõfessionem.

sita possideat penitēs, quæ his cõprehendantur, sit simplex, hu-

De satisfactione.

milis, cõfessio pura, fidelis, frequēs, nuda, discreta libēs, verecū-

Satisfactionis opera.

da, integra, secreta, lacrymabilis, accelerata, & sit parere patata.

24. Tertia pars ponitur satisfactio, quæ est pœna voluntariæ assump-

De forma sacramenti penitentis.

pta, pro peccatis, Deo honorē reddēs, & quidē debita, si ac-

De indulgentijs.

ceptatur, eaq; adimplenda sub pœna peccati. 25. Satisfactionis

Quis possit indulgentiam dare.

opera ad orationē, ieiuniū & eleemosynā rediguntur, satisfaci-

unt tñ viui, satis patiuntur pro peccatis in purgatorio detēti.

26. Forma harū materialium partium vt dictū est fertur. Absolu-

tio, cuius est peccata remittere gratiam primam dare, pœnæ tē-

De multipli
ci indulgentia
Quibus conce
datur indul
gentia.

De valore
indul. g

Quomodo
potestas spi
ritualis liget
etiam.

Ad quid li
get ecclesia.

desse indulgentia ipsa. 32. Quocunq; concedatur et dicatur nomine, plenaria, plenior, plenissima, lubileus, corona, quadragena, septena. 33. Quibus & confitendi datur facultas & a casibus reservatis & censuris absolventi, vota etiam commutandi, cū in bullis exprimitur. 34. Quæ & si magna videantur in indulgentijs concessa, dubitandum in illis non est, cum pia & sufficienti existente causa, tantum valeant, quantum sonant. 35. Potestas nanq; ecclesiastica, diuina cum sit, hæc & pleraq; potest alia, & sicut soluere & remittere, ita ligare potest, censuris & pœnis impositis, excommunicatione, interdicto, celsatione à diuinis, suspensione, & irregularitate. 36. Hista men mæsta, & cum dolore, pia mater Ecclesia ultra ferre non valens, filios corripit; vt si fieri potest, correpti ad cor redeant, & saluentur.

Pœnitens. Psal. 31. b.

Delictum meum cognitum tibi feci, dixi confitebor, aduersum me iniusticiam meam domino, & tu remisisti iniquitatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus.

IN CAPVT SEXTVM De Extrema vnctione.

ANIMADVERSI O.

Propositur hoc in capite quidditas confirmationis, illius diffinitione aperta satis tradita. Secundo Materia forma & Minister eiusdem sacramenti declaratur.

Ad Infirmum vnctum. Ecclesiastici. 38. a:

In ijs curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis.

TEXTVS.

De extrema vnctione. **D**Ecoretur & miles Christi oportet, vulnerumq; reliquijs sanetur omnino, quod extrema vnctio efficit, quæ ita describitur. 2. Extrema vnctio, est vnctio hominis infirmi pœnitentis.

centis, facta in determinatis partibus corporis, cum oleo consecrato ab Episcopo, administrata à sacerdote, simul verba certa, cum intentione debita proferente, ex institutione diuina, efficaciter significans curationem finalem venialium, & corporis infirmitatem si expediat. 3. Materia oleum consecratum est. 4. Forma deprecatoria oratio exprimitur in Concilio Florentino. 5. Minister solus sacerdos declaratur.

*Materia est
tremæ præsti-
tis Formæ*

Vñctus Isa. 61. a.

Spiritus Domini super me eo quod unxit me.

IN CAPVT SEPTIMUM De Ordine.

ANIMADVERGIO.

Ordinis sacramenti quatuor tractantur. Primo illius quidditas diffinitione data. Secundo eiusdem ordinis sacramenti in septem integrales partes distributio (con- sura præmissa) distinctione etiam ex natura, atq; ministro. Tercio quæ ab ordinis nomine, quæ uel ab eiusdem susceptione repellantur. Quarto deniq; peculiaris effectus, & finis communis omnium ordinum, seu potius ordinis sacramenti insinuantur.

Ad ordinatum & ministrum Ecclesiæ. Cant. 3. a.

*Ferculum fecit sibi Rex Salamon de lignis libani columnas eius argenteas,
reclinatorium auræum, ascensum purpureum, media charitate
constravit propter filias Hierusalem.*

TEXTVS.

1. Sed iam militiæ christianæ ordinem contemplemus, quem De ordine
Speculari sacramento ordinis Christus decorauit. 2. Est Ordo qui
autem ordo potestas spiritualis ad actum aliquem exequendū
in ecclesiastica hierarchia, 3. Quam prima consura velut dis- De prima
positio præcedit. 4. Quam septem sequuntur ordines pecu consura.
liares. Oltiariatus, Lectoratus, exorcistatus, accolitatus, sub De septem
diaconatus, Diaconatus & præbyteratus. 5. Quorum pri ordinibus

N mi

mi quatuor, minores dicuntur, & non sacri, Characteres tamen imprimunt, cum sint initerabiles. Tres sequentes, maiores vocantur, & sacri, quod circa consecrandam materiam immediatè sint, characterem imprimant itidem. 6. Quilibet horum, materiam & formam propriam habet, Quas Florentinum concilium exprimit. 7. Nichilominus vnum ordinis sacramentum efficiunt totale in ordines partiales distinctum. Quorum omnium minister ex officio Episcopus creditur, ex commissione quandoq; Abbas, minores conferre valet. 8. Præter connumeratos nullus ordo habetur, Nec psalmistatus, nec prima tonsura, nec Episcopatus. 9. Retrahuntur ab hoc sacramento foemina primò vt incapax; ignorans, inho- nestus, imprudens, vt indecentes; & irregularis vt priuatus iure. 10. Irregularitas enim est canonicum impedimentum ex facto, seu defectu proueniens, ad ordines sacros suscipien- dos vel exercendos 11. Effectus huius sacramenti in susci- pientibus, est gratiam augere, in circumstantibus est totam ec- clesiam fidelium, purgare illuminare atq; ad perfectum duce- re; vt quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol terribilis vt castrorum acies bene ordinata refulgens, om- nibus videatur.

Ordinatus Cant. 1. c.

Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gre- gum tuorum, & pascere hædos tuos iuxta tabernacula pastorum.

ANIMADVERSI O.

Hoc in capite. Primo natura, principium, finis, & actus bonitas sacramenti matri-
monij describitur. Secundo matrimoniorum nominibus propositis, quali consensu
efficiantur tam ratum quàm consummatum, & quali solvatur ratum, consummatum
vero diuortium patiatu ostenditur. Tertio quid matrimonium præcedat quædè ad
legitimum præoptetur (clandestino iam reprobato) tractantur Proponuntur. Quar-
to tria matrimonij bona, quibus bigamus & vxorum pluralitas licita aliquando, etiã
& libellũ dare repudij cõtrariãtur. Tandẽ quinto impedimẽta matrimonij recitãtur.

Ad Matrimonio iunctum Caut. 7. c.

*Vener tuus, sicut aceruus tritici vallatus lilijs, Duo vbera tua;
sicut duo hinnuli gemelli capre.*

TEXTVS.

QUam autem in finem vsq; sæculi sit sustentanda hæc mi-
litia christiana, veteranis militibus iam coronatis (relicta
militia) & alijs supressis aduersariorum astutia, noui & iunio-
res succedãt milites, in defensionem militiæ oportet. Propte-
rea sacramentis præteritis, adiectũ est Matrimoniu. 2. Quod
ita describi solet Matrimonium est viri mulieris q; cõiunctio
maritalis. inter legitimas personas, vitã indissolubile retinens.
3. Institutum à Deo & ante lapsum, rationem habens mutui
contractus, in officium tantum, non in remedium, cum caro
non concupisceret aduersus spiritum, post hominis ruinam &
in officiũ generandi prolem, & in remedium legis membroru
est ordinatum ab eodem summo prouisorẽ. In lege noua simi-
liter in officium & remedium est institutum; nõ tantum vt cõ-
tractum indissolubile, sed vt sacramentum gratificans, & fec-
undans. 4. Vnde colligitur manifestè, illius actũ non modo
licitum, sed & meritorium semper fuisse in ecclesia. 5. Ratio-
nem habens obedientiæ, generi humano impositæ, nõ tñ singu-
lis eiũsdẽ generis, & ad finem honestũ & vtilem ordinatus sit.
6. Dicitur matrimoniũ quandoq; ratum, quandoq; consum-
matum, & quocunq; modo perfectũ. Ratum dicitur matrimo-
nium

De Matrimo-
nio.

Matrimoni-
um quid.

A quo sit
matrimoniu
& ad quid

Actus matri-
monij licitus
Preceptum
matrimonij
Matrimo-
nium
ratum & co-
summatum

De essentia
matrimonij.

Consensus
matrimonij
liber.

De consensu
in actum con-
jugalem.

De matrimo-
nio inter Ma-
riam & Iose-
ph.

De matrimo-
nio rato quo
modo solua-
tur.

De diuortio.
De sponsali-
ijs.

De parrocho
& testibus.

De clandestino
matrimo-
nio.

De bonis ma-
rimonij.

De bigamo-
nio & effectibus
eius in matri-
monij.

De reddendo
debito.

De impedi-
entibus debiti
debito & de
libello re-
pudij et uxoris
in numero

nium præcedens copulam, sequuta copula consumatur. 7. Conficitur per mutuū consensum, exterius per verba de præ-
senti expressum in indiuiduam, perpetuam vitā. Gerunt vi-
cem materiæ, prioris verba prolata; & posterioris coniugū ver-
ba rationem formæ. 8. Hic autem consensus, non coactus
sed liber esse debet; nec conditione aliqua, matrimonio con-
traria circumdatus sed omni honestate florere. 9. Sicq; in ac-
tum conjugalem, non requiritur expressus consensus; quoniā
& si licitus, & finis matrimonij rationem habens, conjugatis
honestis est verecundus. 10. Absq; tali nanq; consensu nec
condicionado, nec absoluto, Verū matrimonium inter Virgi-
nem Mariam, & iustum Ioseph reperitur. 11. Matrimonio
ad huc existente rato, ante copulam, vtriq; ad religionem in-
gressus conceditur, matrimonio remanente dissoluto spiritali
morte. 12. Sequuta vero copula nō conceditur diuortiū nisi
de cōsensu amborū, vel altero de adulterio ante iudicē cōuicto
13. Præcedunt matrimonium triplex admonitio, & sponsa-
litia, hoc est promissio viri & feminae de matrimonio contra-
hendo, ante septenniū nulla, sicut & per religionis ingressū,
ordinis suscepcionem, castitatis votum & similia.
14. His præcedentibus, parrochus aut vicem eius gerens, præ-
sentibus testibus exquirat amboꝝ cōsensum, quo dato per-
ficatur matrimonium. 15. Vnde clandestinē contrahentes,
non efficere matrimonium certum est. Parrochus enim & te-
stes, necessario requiruntur ad legitimū matrimonium.
16. Cuius bona tria recententur, bonum fidei mutua, bonū
prolis generatæ, & bonū sacramēti gratificantis, et significātis
vniōnē illā hypostaticā Christi. 17. A cuius significatione cū
deficiat viduam ducens, vel virginem viduus existens biga-
mus efficitur, quasi alter Lamech bigamiæ autor. 18. Illa
enim tria bona matrimonium sanctum reddunt, & actum ex-
culant, quem sine illis dubium reddunt. 19. Nihilominus
petente altero est reddendum debitum. 20. Nisi impedimē-
tum legitimū adlit, quod non est festiui diei reuerentia, nisi
ex decencia, & salubri consilio etiam & orationis causa absti-
nere, hortatur apostolus. 21. Libellū dare repudij pluresq;
habere vxores nunquam licuit iure alicui, nisi primum Iudæis
propter duriciam permissum; & secundum, s. plures deferre

vxores concessum dispensatione cum quibusdam eiusdem populi. 22. Impediunt matrimonium, Error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen honestas si sis affinis, si forte cohire nequibis, hæc socianda vetant conubia iusta retractant, quibus solemnitas in Concilio Tridentino ordinata addenda est.

Matrimonio lunctus Gen. 3 c.

Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes escam, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas.

IN CAPVT NONVM De Communi Resurrectione.

ANIMADVERSI O.

De communi omnium resurrectione quatuor in presenti tractantur capite. Primum de incertitudine Resurrectionis certò futuræ. Secundum de resurgentium qualitate & etate. Tertium de reuocatione animarum à quinq; illorum locis, ad corpora formata Angelorum ministerio. Quartum de signis Resurrectionem præcedentibus.

Ad mortuos Ezech. 37. b.

A quatuor ventis veni spiritus & in suffla super interfectos istos & reuiuiscant.

TEXTVS.

1 **Q**Uam ornatus ab omnipotente christianus miles extiterit De premio docuimus hætenus; q̄ vero primū bono, & supplicium Christiani detur ingrato homini omni absoluta militia, in generali iudicio contemblemur oportet. 2. Si primo hoc capite resurrectionem iudicium præcedentem tractauerimus. 3. Hæc quitiōe. dem omnium hominum in sæculi fine in instanti paruoq; in tē De tempore futura prædicitur, multis præcedentibus signis. 4. Qua Resurrectionis. autem die vel hora, non homini non Angelo, sed soli Deo est notum. 5. Resurgemus idem numero ex eisdem cineribus in De incertitudine Resu- quos

De electorū
 De malorum
 De decentio
 De atate re-
 Urget sexu.
 De reuoca-
 De anima
 De locis
 De animarū
 De formatio
 corporis
 surgendi.
 De signo An
 thristi.
 De alijs fig-
 De igne &
 uocatione
 tandi.

quos fuerat corpus resolutum, & reliquis quæ de veritate hu-
 manæ naturæ corporis & animæ dicuntur. 6. Cæterum ce-
 lesti corporis omnem perfectionem, integritatem, & pulchri-
 tudinem declarabunt. 7. E contra mali qui vel casu, vel or-
 tu deformitatem viuentes erunt sortiti, cum ignominia retine-
 bunt. 8. Omnium tamen ætas vna flores, & iuuenilis, re-
 tenta statura propria, & sexu eodem. 9. Similiter & omni-
 um animæ reuocabuntur ad vitam de locis suis in quibus deti-
 nentur velur de cælo beatæ animæ, de purgatorio satis pati-
 entes animæ, ~~de sinu Abrahe patres~~, de limbo puerorum par-
 uuli originali peccato infecti, & de inferno damnati, quorum
 locus à grauitatē pœnæ absolutē infernus vocatur, licet locus
 patrum puerorum, & purgantium, inferni etiam nomine ap-
 pelletur. 10. Corporum formatio ministerio implebitur
 angelorum resurrectio ad vitam in virtute Dei. 11. Ante
 omnia tamen Antichristus præcedet ab hominatio desolatio-
 nis corporum & animarum 12. Præcedent & signa varia,
 quæ in annalibus hæbreorum & reperisse testatur Hierony-
 mus 13. Præcedet deniq; ignis conflagrans & mundum à
 tanta spurcitia reuocans, viuentia omnia comburens damna-
 tos præsertim, quos & ante & post iudicium inextinguibilis
 circuet.

Mortuus. Apo. 20. b.

Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima,

ANIMADVERSI O.

Quæ de iudicio vniuerso in presenti capite efferumur sint quatuor. Primū est locus Iudicij occurſus iuſtorum Chriſto venienti in humana forma cum maiestate. Secundum librorum & conſcientiarum declaratio omnium hominum. Tertium eſt ſententia iudicis in malos, & bonos promulgata. Quartum ſtatus puerorum cum originali deſcedentium. qualis futurus ſit iudicio abſoluto.

Ad Iudicandum Hier. 29. g.

EGO SUM IUDEX ET TESTIS.

TEXTVS.

Resurrectione corporum facta, cōgregabunt ad tremendū Iudiciū in Valle Iosaphat 2. Bonis obuiam occurrentibus Chriſto in aere mali in terra illorū miſera, miſeriā expectabūt 3 Chriſtus poteſtate iudicādi accepta, præcedentibus angelis, aſtantibus ſibi iudicibus totius orbis, ſedens ſuper glorioſā nubē triumphans per aera ad locū iudicij deſcēdet. 4. Eadem forma humana glorioſa beatos recreans, & malos terrens, videntes in quē pepugerunt 5. Præſentia & aduētū Iudicis apperientur conſcientiarum omnium libri, vt alterutrum facta contemplentur 6. Sed bonorum quantumuis mala in gloriā Chriſti, honorem iuſti conuertentur. Malorum vero quantumuis bona in conſuſionem, riſum & in luſtum eorundem cedent 7. Tunc meritis & demeritis omnium declaratis ſtatuet oues à dextris, & hædos fœtidos à ſiniſtris in quos ſententiā proferet dicens 8. Ite maledicti in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius. 9. Et ſuos conuerſus ad ſe cum benignitate vocabit dicens. Venite benedicti patris mei in regnū quod vobis paratū eſt ab origine mundi 10. Sequēter ij dominum ad generale triumphum properantem, demergentur miſeri igne inſoluti conſuſionis & horroris pleni in æternū ſupplicium 11. Peccato originali infectis hic renouatus mundus, & terra habitabilis concedetur carentes damnatorum pœna, & beatorum gloria, Ad quam vtinā quoquomodo trahamur, ne puteus nos abſorbeat nec æternum lumen vnquā deficiat.

De Iudicio
conu. prim

De occur
bonorū

De aduēt
Chriſti

De forme
dij.

De libror
apertione

Facta bon
rum cede

in glorian

De repar
ne iudican

rum.

De ſente
contra m

De ſente
pro bonis

De ſente
execution

De pueris
originali

cata.

Iudicatus. Pſal. 98. a.

Miſericordiā & iuſtitiam cantabo tibi.

ANIMADVERSI O.

Fines bonorum & malorum hic declaratur. Primo finis damnatorum refertur duplici miserorum poena proposita damni una, & sensus altera, adeo acerbe vt desiderant non esse. Secundo iustorum beatitudo in Deo solo sita ac fruitio eorundem de nullo quàm de Deo habenda lumine gloria precedente, & consequenter dotes animæ, & corporis, cum æreolatum numero, natum & præeminentia contemplanda obijciuntur oculis nostris vt ad illa trahamur.

Ad miseros & felices Psal. 49. 2.

Deus Deorum loquutus est, Deus manifestè veniet & non silebit. Ignis in conspectu eius exardescet, tempestas valida. Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius super sacrificia.

TEXTVS.

Restat tandem finium naturam describere, vt sua inde qui-
uis media trahat, à damnatorum miseria incipiemus, vt ad
Deum vnde est orsus tractatus, reuertamur, finem dando ope-
ri in eiusdem felicitissima, beataq; consideratione. 2. Dam-
nati itaq; accepta sententia non in anima tantum sicut ante iu-
dicium, nec in corpore tantum, sed in corpore & anima simul
plagis afficientur multis. 3. Poena damni æqua, quæ est pri-
uatio visionis Dei omnium acerbissima punientur. 4. Hanc
sequuntur in anima. Memoria bonorum, Conscientia delicto-
rum, Metus futurorum perpetuus. Hæc tamen & pleraq;
alia in anima damnati, ab illa grauissima poena sequuntur prop-
ter actualia peccata commissa in corpore. 5. Paruuli cum solo
originali decedentes tantum sola visione Dei priuabuntur. 6.
Corpus cruciabitur etiam multis tactus, inextinguibilem ignem
experietur corporeum, Auditus, fleatibus, clamoribus, & vlu-
latibus replebitur, odoratus sulphurea olfaciet, gustus pota-
bitur absinthio, visus obscuritate & tenebris delectabitur.
Totus deniq; miser horridus, inordinatus & confusus cū be-
stis infernalibus commorabitur in æternum. 7. Hanc penam
vocat

De finibus
vniuersi.

De pena
damni
De penis &
fluctuone
vniuersi.

De pena
paruulorum
De penis cor-
poris.

De pena
sensuum

vocant sensus Theologi, quod corpora cruciet, & damnatum
 (incorruptibilem existentem) diuino imperio sensibilibiter tor-
 queat. 8. Ita vt affirmant quidam propriæ naturæ a nihilatio-
 nem dare natos appetere 9. Cessabit exactor, opprimeret pote-
 stas Dæmonis, & illorum destruetur ordo, omnes nanque dia-
 boli recludentur sine ordine simul, pœnas sibi inuicem inferen-
 do. 10. Sed quid iusto? Dicite quoniam benè, quoniam
 fructum ad inuentionum suarum comeder. 11. Erit nanq; in
 æternum beatus in Deo in quo tota consistit fœlicitas, obiecti-
 ue. 12. Formaliter in operationibus animæ sed potissimum in
 amore & fruitione, voluntatis actibus immanētib. 13. Frui
 enim est amore inhærere alicui rei propter seipsam. 14. Ec-
 cō ita vti est alicui adhærere propter aliud. 15. Eoque solo Deo
 fruendum cæteris vtendum conceditur creaturæ rationali,
 16. Quæ in alio, quàm in Deo beatitudinē quærens multis tē-
 poribus errauit 17. Puras præsertim naturæ uirib. ad verā fœ-
 licitatem peruenire hominem posse. Donum donorum est Dei
 quinimo Deus vnus omnipotens. 18. Quem præcedente lu-
 mine gloriæ vident & contemplātur beati vnum & trinum at-
 tributis in numeris decoratum idq; de facto. 19. De possibili
 animaliter forte sentitur. 20. Hæc tamen visio Dei licet non
 sit vna æqualis in omnibus vt sit diuersitas mansionum, est nihil
 ominus summa beato quicquid vult possidenti. 21. Hinc dan-
 tur beatæ anime dotes tres visio, fruitio, & tentio, quæ licet in
 beatis omnibus contemplantur, non tamen dotis rationem ha-
 bent, in Christo, nec Angelis. 22. Hæc autem omnia ad essen-
 tialē beatitudinem animæ pertinere dicātur, quæ vero sequū-
 tur ad accidētalem dictam. Est autem accidētalis gloria quidā
 decor à summa animæ beatitudine, in beatū ipsum siue in ani-
 mam, siue in corpus redundans. 23. Vt Quod anima videat
 in Deo, quæ letitiam quandam causant eidem, vt pote vi-
 ueantium præces, parentum & suorum vitam sanctam.
 24. Quod etiam anima gloria altissimi repleat cor-
 impassibilitate, agilitate, & claritate & subtilitate do-
 tibus corporis Illustratur etiam beatus propter præclare
 & heroicam in corpore gestum, martyrium, verginita-
 tem, & doctrinam, Aureola corona accidentalī, ab auro co-
 rona essentiali communiter dicta. 26. Quibus Martyres Virgi-

De pœni-
sus.Dammæ-
derant no-
se.Cessat po-
stas dēmo-De iustor-
premio.Deus ma-
ria beatit-
Formalis
tudo inf-
tione.

Frui quid

vti quid

Solo deo

endum c

ris vtend

Error aut

quorum.

Beatitudo

domini

Lumē gloriæ

requiritur

beato.

Possibilia

sione in be-

to.

Visio beati

rum in æq-

lis

De dotibus

animæ

De accidenti-

generalia

Accidentia

ter videt pl-

rabentis.

aureola
aureola qui
datur.
aureola ma
ritur.
de beatorū
munim gau
to.
nes, & verbi Dei ministri insigniuntur, & distinctis. 27. In
ter quas Aureola martyrii occupat principatum. 28. Omnes
tamen beati dicuntur principes, & reges omnia possidentes om
nibus affluentes, & Deo Optimo Maximo continuo ad hæren
tes. Quibusdam cætantibus Glorioso magnificatus est, aliis re
spondentibus, dignus est gloria honore, & diuinitate, & Accla
mantibus Angelis Sanctus, concentu vno suauique & incredi
bili harmonia, ceteri omnes beati respondent Sanctus Sanctus
dominus Deus sabaoth plena sunt omnia gloria eius. Quã uti
nam largiatur & nobis Amen.

Respondent omnes Sap. S. C.

*Spes impij tanquam lanugo est, tanquam spuma gracilis, tanquam fumus. & memo
ria hospitis. Iusti autem in perpetuum viuent & apud dominum, eorum, cogitatio,
regnum, diadema, & armatura.*

Hortatio ad omnes.

Enchiridium totius Theologiæ Sacre absolutum vndique
studiose lector proponimus tibi cuius fructum si cognosce
re & consequi optas memoriæ cõmitte oẽm textũ; & prõptus,
facilis, expeditus atq; ad oẽm Thæologiam veritatẽ disertus
evades Præsertim si in eisdem cõmẽtaria fueris consequutus
& apprimẽ penetraueris cũ tamẽ hæc prætercõem professionẽ
Thælogiæ & conceptũ animi fati videantur, aduersos habebis
plurimos, quos reuincas experientia scientiarũ vnica matre, &
Deũ pro tãto tibi collato beneficio concessioq; lumine magnifi
cabis vtique, quod verbũ abbreviatũ tibi fecerit super terram
sua clemẽtia dominus. Qui vtinã, & mihi cælitus Thæsauros
sua diuinæ sapientiæ aperire dignetur, vt si non scriba doctus,
saltem verẽ discipulus tãti magistri & vnici Rabbi videar atq;
sim vbiq; tuis & omniũ intercedentibus præcibus Amen

Ex præcepto Reuerendiss. P. Generalis huiusmodi compendium scolasticæ Theologiæ
perlegi. inueniq; plurimum doctrine, & dexteritatis indocendo habere. Decurrat,
ergo lector in offenso pede huius Enchyridion paginas, propterea quod sanũ, & syn
ceram sapiat Catholicæ fidei Eruditionem, & sapientiam, Frat. Annibal de Rosel
lis, prouintię S. Francisci, Ordinis Minorum de obseruantie manu propria. Datum
Romę in conuentu de Ara Cœli. 2. Iulij Ann. 1581.

Pagina prima, lin. 9. in mensa, lege immensa. lin. 12. diligentes, leg. dir-
 gentes. pag. 2. linea 13. quini mió quini mo, pag. 3. lin. 4. vsulitati, leg.
 vtilitati. lin. 28. quincū, leg. quintū. pag. 4. lin. 2. tradatur, leg. trahatur. li.
 4. disserritur, le. differitur, lin. 10. secundo, le. secundum lin. 18. hominū
 leg. hominū, & ominiū leg. omniū. pag. 7 lin. 1. in argumēto, homnis
 leg. hominis lin. 8. in præfa. intelletus, leg. intellectus, lin. 18. lamencabi-
 li, leg. lamētabili. pag. 9 lin. 3. in argumēto declararet, leg. declarare, li.
 7. volūtate, leg. volūtate pag. 11 lin. 4. in arg. c. 2. altamēte, leg. alta mēte
 lin. 11. re inter se, le. re. inter se, lin. 19. sine, leg. sint, pag. 12 lin. 4. relatio-
 nis, leg. relationes, lin. 17. supponuit, leg. supponūt, lin. 22. filio, leg. filio.
 pa. 14. lin. 2. in argumēto, creatū, leg. creatarū; pag. 15 lin. 4. in arg. occi-
 derit, le. ceciderit, lin. 6. fureint, leg. fuerint. pag. 17 lin. 4. gtatias, le. gra-
 tia, & dcedisse, leg. decedisse. lin. 6. præcipitaretur leg. præcipitarētur, &
 grauiissimif, leg. grauiissimis, lin. 8 affliguētur, leg. affligentur. li. 14. vcri,
 leg. victi, lin. 29. dominatione, leg. dominationes, lin. vlt. sōmopere, leg.
 sumnopere, & iufeuire leg. inferuire, pag. 18. lin. 1. in arg. obiciuntur
 leg. obiciuntur, lin. 3. quator, leg. quatuor, lin. 1. in textu, spiritū, leg. sp-
 ritu. pag. 20. lin. 13. aquarū, leg. a quatū. lin. 35. cūpetent, leg. cōpotē. li.
 37. homni, leg. homini, pag. 21. lin. 2. causati, leg. causat. lin. 2. tex. accipet
 leg. accepit. pa. 22. lin. 20. dominafcet, leg. dominasset, pag. 23. lin. 10. pas-
 sione leg. passione, pag. 25. lin. 6. sume, leg. summe, & altissim, leg. altissi-
 mus. li. 9. natutā, leg. naturā, lin. 11. hypothesis, leg. hyposthasis lin. 14.
 volunrate, leg. voluntate. pag. 28. lin. 2. in arg. Christi, leg. Christi. li. 4.
 disserritur, leg. differitur, lin. 2. in tex. gratii, leg. gratiis, pag. 29. lin. 4. e-
 terna, leg. æterna, lin. 11. conpleret, leg. compleret, lin. 21. interrogantē,
 leg. interrogantē, pag. 30. lin. vlt. textus. definit, leg. definit. pag. 32. lin. 7.
 diuiare, leg. deuiare. pag. 33. lin. 6. resonat, leg. resonet. lin. 7. speculatio-
 ne, leg. speculatione. lin. 11. quibns, leg. quibus. pag. 37. lin. 1. in argumē-
 to concupisibilis, leg. concupiscibilis. lin. 3. spaciebus, leg. speciebus, lin. 8.
 in textu, conseruatut, leg. conseruatur. pa. 38. lin. 32. dilecrationū, le. de-
 lectionū. li. 36. dilectioni, leg. delectationi. pa. 39. lin. 2. tamquā, le. tā-
 q. lin. 17. homnibus, le. hominibus, lin. 20. sequātur, le. sequitur, lin. 24.
 timoridē, le. timor, idē, lin. 26. itaut, leg. ita vt lin. 30. dietur, leg. dicitur.
 pa. 40. lin. 9 in tex. frequētacis, le. frequētatis, pag. 41. lin. 1. in argu. quod
 sit, leg. quid sit. pa. 42. lin. 2. Eubolia, le. Eubulia. lin. 7. habicus, leg. habi-
 tus, lin. 14. efficitur, le. efficitur. lin. 37. imiliter, le. similiter, li. 38. stextis

leg. textis, pa. 43. lin. 4. adherere, le. adherere, lin. 5. adinuenerit, le. adin-
ueniet, li. 1. cant. 2. adiuro, le. adiuro. lin. 2. in tex. precauetur le. precauetur
pag. 4. lin. 7. peccatis leg. peccatis, pag. 45. li. 2. hominibus, le. hominibus
lin. 15. consumit, le. consumitur, pa. 46. lin. 2. in textu, duratq; le. duratq;
li. 4. maligna, le. magna. li. 13. m. le. in pag. 44. lin. 12. officiorum le. offi-
riorū, li. 15. principū constitutionis, leg. principū, cōstitutiones, li. 22. ac-
commoda, le. accomoda li. 23. bonum, le. bonū li. 24. virtutū le. virtutum
pag. 48. lin. 15. per leg. pro. pa. 49. li. 2. n. l. g. in lin. non, exculsi, le. exclu-
sis, pag. 50. lin. 18. diligere, le. diligere, pa. 54. li. 14. tex. concernūt. le.
cernunt, pag. 55. li. 14. sacris, le. sacris, pag. 56. lin. 3. statui, le. statuis,
pa. 58. lin. 1. in argu. differitur, le. differitur, & ad dilectum, le. ad dilec-
tus, pa. 54. li. 12. tristia, le. tristitia, lin. 25. reupta, le. recepta, & dignior,
leg. dignior, li. 32. emendā, leg. emendā. pag. 60. li. 25. spiritalis le. spiri-
tualis pa. 62. li. 11. tolles, le. tollens, lin. 19. accommodetur, le. accommoden-
tur, pa. 63. li. 2. in textu dignor, le. dignior, lin. 5. tribueus le. tribuēs, pa.
54. li. 18. proportionē, le. proportionē, li. 34. legum, leg. legum pa. 65. lin.
24. distinctu, le. distinctus lin. 26. benefactoribus, le. benefactoribus, & be-
neficiū leg. beneficium, lin. 28. leg. charitae, leg. charitate, line. 30. ordi-
ne, le. ordine, lin. 32. homine, le. homines li. 33. pecuniis le. pecuniā, le. pe-
cuniis li. 34. Nona, leg. Nono, pa. 66. li. 21. amicitia, leg. amicitiam, li. 24. in
emptionibus, le. in emptionibus, pa. 68. lin. 10. timore, le. timorē, li. 15. sic
que, leg. sicque, pa. 68. li. 2. intrepidū, le. intrepidus, li. 3. a que, le. atq; &
discedens, leg. decedens, li. 9. Hæc, leg. Hæc, li. 30. animi, le. animo pag. 71
lin. 6. in arg. alterū, le. alterū, Ita, 40. li. 1. parmo, le. palmo, pa. 74. ps. 76. li.
2. elargentate, le. deargentate, pa. 5. li. 5. gradu, le. gradus, pa. 76. Ezech
31. lin. 2. recte, le. recti, & scientille, le. scientille & ubi eius, le. ubi ei.
10. leg. cap. 9. pag. 77. li. 5. iidem, leg. iidem, li. 6. iacti, leg. sacri, li. 10. videā-
mur, le. videamur, li. 23. Episcodalem, le. Episcopalem pag. 78. li. 16. inte-
riori, leg. interiori, pag. 79. lin. 9. consilere, le. consilere, pag. 80. lin. 1.
in argu. solus, le. solis, pag. 85. lin. 16. exorciscimus, leg. Exorciscimus, pa.
86. lin. 3. in argu. præstat, leg. præstat, pag. 90. lin. 7. transsubstantio, le.
transubstantiatio, pag. 91. lin. 29. consecrati, leg. consecrati, pag. 94. li. 4.
peccati, le. peccator, lin. 22. approbati, leg. approbati, lin. 23. mysterium,
leg. in nisterium, pag. 96. lin. 1. in argumento confirmationis, leg. Extre-
mæunctionis.